

АНАЛІЗ

СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Цей посібник підготовлено за результатами дослідження, проведеного Громадською організацією «Ліга соціальних працівників України» у межах пілотної ініціативи Програми розвитку ООН (UNDP) в Україні «Удосконалення системи соціальної роботи та надання соціальних послуг в шести цільових областях проєкту шляхом проведення аналізу стану організації та надання соціальних послуг у територіальних громадах цих регіонів, ідентифікації надавачів і визначення потреб задля цифровізації процесів» за фінансової підтримки Європейського Союзу, наданої в межах проєкту «EU4Recovery — Розширення можливостей громад в Україні».

Думки, зауваження, висновки або рекомендації, викладені у цьому посібнику, належать авторам / спікерам і не обов'язково відображають погляди UNDP, ООН, Європейського Союзу та/або інших міжнародних партнерів.

Авторки-упорядниці:

Світлана Толстоухова — кандидатка педагогічних наук, заслужена працівниця соціальної сфери, експертка проєкту, аналітикиня з державного / муніципального адміністрування та соціальної роботи;

Ірина Пінчук — кандидатка педагогічних наук, заслужена працівниця соціальної сфери, експертка проєкту, аналітикиня з державного / муніципального адміністрування та соціальної роботи;

Наталія Виниченко — експертка проєкту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді;

Вікторія Галайдюк — докторка філософії (PhD) у галузі державного управління, експертка проєкту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді;

Оксана Стефанова — кандидатка наук з державного управління, експертка проєкту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді;

Ірина Сергієнко — експертка проєкту, аналітикиня з розвитку соціальних послуг, соціальної роботи у громаді;

Валерія Вішталюк — редакторка, магістриня соціальної роботи.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. Стан організації та надання соціальних послуг (за результатами кабінетного аналізу)	9
1.1. Профіль області	10
1.2. Соціально-демографічна характеристика населення Сумської області	15
1.3. Характеристика програмних документів розвитку громад щодо розвитку соціальних послуг у громадах. Соціальні проблеми громад і чинники, які їх обумовлюють	28
1.4. Стан організації системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг у громадах відповідно до вимог чинного законодавства	36
1.5. Аналіз забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах	58
1.6. Характеристика кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях	85
1.7. Інформування та комунікація з населенням громад	100
1.8. Стан проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області	105
РОЗДІЛ 2. Рекомендації щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, які надаються у відповідь на кризу та згідно з потребами ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи й розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області загалом з урахуванням потреб жителів 51 ТГ Сумської області	113

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГУ Нацсоцслужби	Головне управління Національної соціальної сервісної служби України в Сумській області
ДБН	державні будівельні норми
КМУ	Кабінет Міністрів України
КУ	комунальна установа
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики України
МЦСС	міський центр соціальних служб
Нацсоцслужба	Національна соціальна сервісна служба України
ОДА	обласна державна адміністрація
ТГ	територіальна громада
ТЦСО	територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)
ФСР	фахівець із соціальної роботи
ЦНАП	Центр надання адміністративних послуг
ЦНСП	центр надання соціальних послуг

ВСТУП

В Україні закладені конституційні засади місцевого самоврядування, ратифікована Європейську хартію місцевого самоврядування, ухвалена низка нормативно-правових актів, які створюють правові й фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування¹.

Концепція реформування місцевого самоврядування й територіальних органів виконавчої влади в Україні передбачає передавання більшості повноважень, зокрема із планування політики регіонального розвитку, до компетенції регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Отже, у контексті децентралізації питання щодо планування та впровадження заходів із соціального захисту населення регіону, зокрема організації та надання соціальних послуг населенню як складової політики регіонального розвитку, стали одним із пріоритетних завдань місцевих органів виконавчої влади.

Але на шляху переходу до децентралізованої моделі територіально громади (далі — ТГ) потребують підтримки, зокрема і в розбудові базової інституційної спроможності, плануванні, організації, адмініструванні, моніторингу та оцінки якості соціальних послуг.

Методологія

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області (далі — Аналіз) **проводився в період з 1 жовтня до 10 листопада 2023 року.**

Аналіз підготовлено для представлення результатів стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області, ідентифікації надавачів і визначення потреб задля цифровізації процесів і подальшого розроблення рекомендацій, спрямованих на вдосконалення соціальної роботи й розвиток системи надання соціальних послуг для задоволення потреб, зниження рівня незадоволеного попиту на соціальні послуги для Сумської області загалом (з урахуванням потреб жителів 51 ТГ Сумської області).

Для реалізації мети Аналізу були визначені такі взаємопов'язані завдання:

- аналіз стану надання соціальних послуг жителям Сумської області й відповідності організаційної структури ТГ із питань соціального захисту населення системі надання соціальних послуг згідно з вимогами чинного законодавства шляхом аналізу документів, даних із відкритих джерел тощо, Google-опитувань щодо організації та надання соціальних послуг у регіоні та в 51 ТГ Сумської області;
- створення регіональних робочих груп для планування та розвитку системи надання соціальних послуг у Сумській області. Під час формування складу робочої групи враховані принципи гендерної рівності;
- підготовка рекомендацій щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, які надаються у відповідь на кризу та згідно з потребами ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи й розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області загалом з урахуванням потреб жителів 51 ТГ Сумської області.

¹ Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р)

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг у Сумській області здійснений із використанням методу кабінетного аналізу (кабінетного дослідження) шляхом пошуку, систематизації, узагальнення й аналізу інформації з відкритих джерел:

- наявних статистичних даних;
- нормативно-правових актів, програмних документів соціального розвитку;
- соціального паспорту ТГ із соціально-демографічними даними;
- структури та штатного нормативу надавачів соціальних послуг;
- розпоряджень / наказів щодо створення та роботи робочих груп;
- звітів про результати проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг;
- бюджетів фінансування соціальних послуг;
- внутрішніх документів надавача соціальних послуг (положення, посадових інструкцій, розпорядчих документів, які регламентують навантаження на працівників надавачів соціальних послуг);
- аналітичних документів (звітів про результати проведення визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / ТГ у соціальних послугах (за наявності));
- розпоряджень / наказів, які стосуються створення та роботи робочої групи;
- інтернет-ресурсів профільних органів центральної і місцевої влади, органів місцевого самоврядування;
- матеріалів неурядових організацій, публікацій у медіа;
- відповідей на запити щодо досліджуваної проблематики тощо.

Для отримання необхідних даних розробили й надіслали до органів місцевої влади й органів місцевого самоврядування 11 форм (запитів) на отримання інформації для проведення кабінетного аналізу (кабінетного дослідження) щодо:

- стану організації та надання соціальних послуг у ТГ — (форма 1);
- соціально-демографічної характеристики області (ТГ) — (форма 1);
- соціально-демографічної характеристики (область) — (форма 2.1);
- стану забезпечення базовими й іншими соціальними послугами (ТГ) — (форма 3);
- стану забезпечення базовими й іншими соціальними послугами (область) — (форма 3.1);
- стану фінансування сфери соціальних послуг (ТГ) — (форма 4);
- стану фінансування сфери соціальних послуг (область) — (форма 4.1);
- надавачів соціальних послуг — (форма 5);
- стану виконання повноважень регіонального структурного підрозділу соціального захисту населення у сфері надання соціальних послуг, проведення соціальної роботи — (форма 6);
- діяльності Головного управління Національної соціальної сервісної служби України (далі — ГУ Нацсоцслужби) — (форма 7);
- діяльності обласної Служби у справах дітей — (форма 8);
- діяльності обласного Центру соціальних служб — (форма 9).

Аналіз стану організації та надання соціальних послуг Сумської області здійснювався у два етапи.

У межах реалізації першого етапу за технічної підтримки Громадської організації «Ліга соціальних працівників України» здійснено збір статистичної інформації, адміністративних даних та аналітичних матеріалів щодо стану надання соціальних послуг жителям Сумської області загалом та у 51 ТГ Сумської області.

Під час реалізації другого етапу Громадська організація «Ліга соціальних працівників України» здійснила аналіз стану організації та надання соціальних послуг, зокрема провела аудит й інвентаризацію ресурсів, наявних статистичних даних, нормативно-правових актів, програмних документів соціального розвитку, соціальних паспортів ТГ Сумської області з соціально-демографічними даними, звітів про результати проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг, бюджетів фінансування соціальних послуг, внутрішніх документів надавачів соціальних послуг (положення, посадових інструкцій, розпорядчих документів, що регламентують навантаження на працівників — надавачів соціальних послуг), аналітичних документів (звітів про результати проведення визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / ТГ у соціальних послугах (за наявності), розпоряджень / наказів, які стосуються створення та роботи робочої групи, інтернет-ресурсів профільних органів центральної і місцевої влади, органів місцевого самоврядування, матеріалів неурядових організацій, публікацій у медіа, відповідей на запити щодо досліджуваної проблематики, **та підготувала аналітичний звіт «Аналіз стану організації та надання соціальних послуг населенню в Сумській області».**

Збір, зберігання та аналіз даних Аналізу базувався на дотриманні етичних стандартів і захисті прав учасників аналізу, на добровільності, анонімності й конфіденційності. Матеріали дослідження не містили персональних даних, які б давали змогу ідентифікувати особу респондента. Респонденти й учасники/-ці дали усну поінформовану згоду на участь у аналізі. Розроблення дослідницького інструментарію, проведення дослідження базувалися на принципах гендерної чуйності й концепті надання гендерно чутливих послуг на рівні Сумської області.

Для підготовки й узгодження рекомендацій щодо розбудови системи надання соціальних послуг у Сумській області створена робоча група з залученням представників зацікавлених сторін спільноти. Кількісний та якісний склад робочої групи затверджений розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації.

Структура звіту

Звіт складається з Розділу 1 (вісім підрозділів) і Розділу 2 (дев'ять підрозділів):

- **підрозділи 1.1 і 1.2 Розділу 1** характеризують профіль і гендерний профіль Сумської області, аналізують узагальнені дані щодо: адміністративно-територіального устрою, соціально-демографічної характеристики Сумської області й тенденцій у ТГ Сумської області;
- **підрозділ 1.3 Розділу 1** характеризує програмні документи розвитку ТГ Сумської області щодо розвитку соціальних послуг у громадах, аналізує соціальні проблеми громад і чинники, які їх обумовлюють;
- **підрозділ 1.4 Розділу 1** характеризує узагальнені дані щодо особливостей управління у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг, основні підходи до адміністрування надання соціальних послуг; відслідковує практики використання інформаційних технологій та офісних програм для оброблення й передавання документів заявників із питань соціального захисту населення до Центру надання адміністративних послуг (далі — ЦНАП), ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних

послуг; аналізує Порядок визначення потреб населення територіальних громад у соціальних послугах, Порядок міжвідомчої взаємодії та співробітництва у ТГ Сумської області; визначає механізми залучення недержавних надавачів у системі надання соціальних послуг у ТГ Сумської області;

- **підрозділ 1.5 Розділу 1** аналізує забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах, характеризує пріоритетні вразливі категорії населення регіонального рівня та рівня ТГ, перелік, обсяг соціальних послуг, які надаються, рівень охоплення ними населення ТГ і їх відповідності потребам вразливих категорій населення, визначає наявних і потенційних надавачів соціальних послуг у громадах;
- **підрозділ 1.6 Розділу 1** характеризує та аналізує кадрове, матеріально-технічне, фінансове забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях;
- **підрозділи 1.7 та 1.8 Розділу 1** аналізують механізми інформування й комунікації з населенням громад, зокрема особливості законодавчих підстав щодо здійснення виконавчими органами сільських, селищних, міських рад, зазначають їхні повноваження щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, зміст повноважень і порядок їх надання та аналізують стан виконання таких повноважень у 51 ТГ Сумської області; визначають основні підстави щодо проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у ТГ Сумської області.

Розділ 2 охоплює напрями діяльності й заходи щодо підготовки та впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, які надаються у відповідь на кризу та з потребами жителів громад, спрямованих на вдосконалення соціальної роботи й розвиток системи надання соціальних послуг для регіону загалом з урахуванням потреб кожної територіальної громади, що дасть змогу забезпечити незадоволений попит жителів територіальних громад на соціальні послуги в майбутньому.

До кожного підрозділу Розділу 1 представлені загальні висновки.

РОЗДІЛ 1.

Стан організації та надання соціальних послуг

(за результатами кабінетного аналізу)

1.1. Профіль області

Сумська область (*Сумщина*) — область у північно-східній частині України, утворена 10 січня 1939 року.

Обласний центр — місто Суми.

Загальна площа території Сумської області — 23,834 тис. км². Населення Сумської області — 1 003 217 осіб. Жінки складають понад половину населення області — 54,82 % (549 998 осіб), чоловіки — 45,18 % (453 219 осіб). Міське населення — 676 996 осіб, сільське — 326 221 особа.

До складу Сумської області входить 5 районів відповідно до постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» (див. Табл. 1.1.1).

Станом на 1 січня 2023 року налічувалася 51 територіальна громада: міських — 15, селищних — 15, сільських — 21. Усього населених пунктів — 1 490.

Сумська область

Назва	Населення (тис. осіб)
Конотопський	204,2
Охтирський	125,6
Роменський	113,7
Сумський	449,4
Шосткинський	188,5

Таблиця 1.1.1. Адміністративно-територіальний устрій Сумської області

Райони	Кількість ТГ у районі / назва ТГ	Із них:			Кількість населених пунктів
		Міські	Селищні	Сільські	
Конотопський	8 територіальних громад Бочечківська, Буринська, Дубов'язівська, Конотопська, Кролевецька, Новослобідська, Попівська, Путивльська	4	1	3	311
Охтирський	9 територіальних громад Боромлянська, Великописарівська, Грунська, Кириківська, Комишанська, Охтирська, Тростянецька, Чернечинська, Чупахівська	2	3	4	185
Роменський	8 територіальних громад Андріяшівська, Вільшанська, Коровинська, Липоводолинська, Недригайлівська, Роменська, Синівська, Хмелівська	1	2	5	297
Сумський	16 територіальних громад Бездрицька, Білопільська, Верхньосироватська, Ворожбянська, Краснопільська, Лебединська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Нижньосироватська, Річківська, Садівська, Степанівська, Сумська, Хотінська, Юнаківська	4	4	8	450
Шосткинський	10 територіальних громад Березівська, Глухівська, Дружбівська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Свеська, Середино-Будська, Шалигинська, Шосткинська, Ямпільська	4	5	1	247

Дані щодо кількості старостинських округів, населених пунктів і чисельності населення / жінок наведені в Таблиці 1.1.2.

Таблиця 1.1.2. Демографічні дані в розрізі територіальних громад

№	Назва громади	Кількість старостинських округів	Кількість населених пунктів	Кількість населення (осіб)	
				Усього	Із них: кількість жінок (осіб)
1.	Андріяшівська сільська ТГ	6	34	8 314	4 243
2.	Бездрицька сільська ТГ	1	4	3 600	1 900
3.	Березівська сільська ТГ	4	21	4 900	2 500
4.	Білопільська міська ТГ	10	54	19 142	10 503
5.	Боромлянська сільська ТГ	2	12	6 138	3 542

№	Назва громади	Кількість старостинських округів	Кількість населених пунктів	Кількість населення (осіб)	
				Усього	Із них: кількість жінок (осіб)
6.	Бочечківська сільська ТГ	4	13	3 586	1 977
7.	Буринська міська ТГ	12	50	20 967	11 215
8.	Великописарівська селищна ТГ	6	24	9 900	5 300
9.	Верхньосироватська сільська ТГ	1	10	6 100	3 100
10.	Вільшанська сільська ТГ	4	22	4 230	2 172
11.	Ворожбянська міська ТГ	2	13	8 132	4 326
12.	Глухівська міська ТГ	7	25	39 200	21 300
13.	Грунська сільська ТГ	3	17	4 844	2 463
14.	Дружбівська міська ТГ	1	12	5 193	3 064
15.	Дубов'язівська селищна ТГ	7	33	9 860	5 158
16.	Есманьська селищна ТГ	3	29	4 898	2 536
17.	Зноб-Новгородська селищна ТГ	6	29	4 562	2 555
18.	Кириківська селищна ТГ	4	14	6 694	3 514
19.	Комишанська сільська ТГ	2	15	2 900	1 500
20.	Конотопська міська ТГ	1	4	87 400	42 800
21.	Коровинська сільська ТГ	1	20	3 244	1 692
22.	Краснопільська селищна ТГ	10	43	18 789	10 195
23.	Кролевецька міська ТГ	14	74	33 025	16 827
24.	Лебединська міська ТГ	22	125	38 781	20 754
25.	Липоводолинська селищна ТГ	12	40	12 400	6 500
26.	Миколаївська сільська ТГ	5	26	5 200	2 600
27.	Миколаївська селищна ТГ	3	42	11 438	5 947
28.	Миропільська сільська ТГ	3	10	4 254	2 243
29.	Недригайлівська селищна ТГ	10	53	14 709	8 820
30.	Нижньосироватська сільська ТГ	1	5	5 371	2 546
31.	Новослобідська сільська ТГ	5	37	4 648	2 411
32.	Охтирська міська ТГ	1	11	41 600	23 000
33.	Попівська сільська ТГ	10	44	14 333	7 512
34.	Путивльська міська ТГ	8	56	20 300	10 700
35.	Річківська сільська ТГ	2	17	3 957	2 039
36.	Роменська міська ТГ	16	75	58 000	32 000
37.	Садівська сільська ТГ	7	33	11 000	5 800
38.	Свеська селищна ТГ	3	17	7 646	4 479

№	Назва громади	Кількість старостинських округів	Кількість населених пунктів	Кількість населення (осіб)	
				Усього	Із них: кількість жінок (осіб)
39.	Середино-Будська міська ТГ		34	10 435	6 970
40.	Синівська сільська ТГ	5	28	3 971	2 028
41.	Степанівська селищна ТГ	3	18	10 541	5 483
42.	Сумська міська ТГ	4	21	267 046	150 540
43.	Тростянецька міська ТГ	12	38	26 968	14 400
44.	Хмелівська сільська ТГ	5	25	5 434	2 834
45.	Хотінська селищна ТГ	3	14	5 800	3 000
46.	Чернечинська сільська ТГ	9	32	10 200	5 300
47.	Чупахівська селищна ТГ	1	22	4 500	2 300
48.	Шалигинська селищна ТГ	3	10	4 100	2 219
49.	Шосткинська міська ТГ	17	38	90 600	50 100
50.	Юнаківська сільська ТГ	3	15	4 318	2 208
51.	Ямпільська селищна ТГ	5	32	8 303	4 387

Із приєднанням нових сільських територій у новостворених громадах виникла додаткова потреба в організації та наданні соціальних послуг у сільській місцевості здебільшого особам старшого віку, особам / дітям з інвалідністю, сім'ям у складних життєвих умовах. У всіх територіальних громадах створені старостинські округи, до їхнього складу належать від чотирьох до 125 населених пунктів.

Варто зазначити, що 16 із 51 громади є **малочисельними**, тобто з кількістю жителів менше ніж п'ять тис. осіб (див. Рис. 1.1.1).

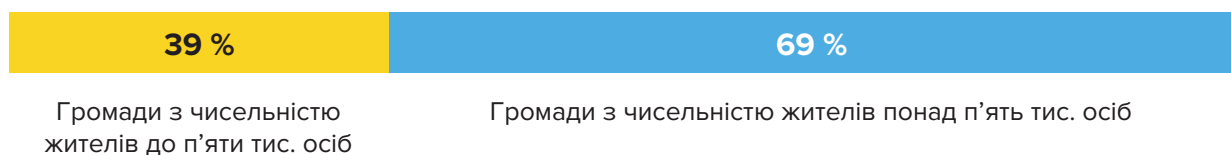

Рисунок 1.1.1. Дані щодо частки малочисельних громад

У складі області **15 міст**, з яких сім (Суми, Глухів, Конотоп, Лебедин, Охтирка, Ромни й Шостка — міста обласного значення (див. Табл. 1.1.3)) і вісім міст районного значення.

Таблиця 1.1.3. Найбільші населені пункти

Міста обласного значення	Територія, тис. км ²	Міста		Райони в містах
		Усього	Зокрема обласного значення	
Сумська область	23 834	15	7	2
м. Суми	145		1	2
м. Глухів	84		1	
м. Конотоп	103		1	
м. Лебедин	167		1	
м. Охтирка	30		1	
м. Ромни	29		1	
м. Шостка	36		1	

Державна виконавча влада в області представлена Сумською обласною державною адміністрацією, самоврядування — Сумською обласною радою.

Поштові реквізити Сумської обласної державної адміністрації та Сумської обласної ради: 40030, м. Суми, пл. Незалежності, 2.

1.2. Соціально-демографічна характеристика населення Сумської області

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2761-VIII до повноважень рад територіальних громад належить низка завдань, зокрема визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах, здійснення заходів для виявлення вразливих груп населення та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах тощо.

Місцеві органи соціального захисту населення щороку мають здійснювати визначення потреб населення в соціальних послугах для планування заходів щодо їхнього надання на короткостроковий період шляхом збору, узагальнення та аналізу даних за відповідними формами (пункт 1 розділу III наказу Міністерства соціальної політики від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах»). Також один раз на три роки в період з 1 січня до 15 червня територіальним громадам потрібно здійснювати збирання, узагальнення та аналіз даних щодо соціально-демографічної ситуації в територіальній громаді й кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення за відповідною формою (пункт 1 розділу II цього наказу).

Відповідно до вимог зазначеного наказу Міністерства соціальної політики громадам, які мали інформацію щодо соціально-демографічної ситуації в територіальній громаді й кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, потрібно її доопрацювати, а громадам, які не мали такої інформації — підготувати.

У розрізі старостинських округів ця інформація з гендерно дезагрегованими даними може міститися в загальному Паспорті громади або викладена окремо в Соціальному паспорті громади.

Паспорт громади має систематизувати дані, які характеризують актуальну інформацію про її ресурси й соціальні особливості, адміністративно-територіальний устрій, демографічний стан, гендерні аспекти, рівень зайнятості / безробіття, інфраструктури, житлово-комунальне господарство, громадські й релігійні організації, місцеве самоврядування та бюджет, а також ризики, з якими стикаються жителі громади.

Ці документи є дієвими інструментами для якісного планування розвитку громади й соціальних послуг, розв'язання проблемних питань, залучення інвесторів, грантодавців, донорів. Паспорт затверджує розпорядчий документ і розміщується на офіційному сайті громади.

Джерелом аналізу соціально-демографічних даних населення Сумської області стала 51 анкета, отримана від громад (Google-опитування) і 51 заповнена форма № 2 за підписами керівників громад Сумської області.

Кожна громада надала дані щодо кількості категорій осіб / сімей, що належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах й отримують соціальні послуги за місцем проживання (див. Табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1. Дані щодо кількості категорій вразливих груп населення в розрізі громад

№	Назва громади	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими зібрані дані у громадах ²	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими дані дорівнюють «0»	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими відсутня інформація
1.	Сумська міська ТГ	28	11	4
2.	Чернеччинська сільська ТГ	27	16	-
3.	Краснопільська селищна ТГ	26	15	2
4.	Конотопська міська ТГ	26	11	6
5.	Буринська міська ТГ	25	13	5
6.	Липоводолинська селищна ТГ	25	16	2
7.	Лебединська міська ТГ	25	9	9
8.	Глухівська міська ТГ	25	14	4
9.	Шосткинська міська ТГ	24	19	-
10.	Середино-Будська міська ТГ	24	19	-
11.	Садівська сільська ТГ	23	19	1
12.	Роменська міська ТГ	23	18	2
13.	Новослобідська сільська ТГ	23	18	2
14.	Недригайлівська селищна ТГ	23	19	1
15.	Миколаївська селищна ТГ	22	14	7
16.	Ямпільська селищна ТГ	21	19	3
17.	Чупахівська селищна ТГ	21	22	-
18.	Кролевецька міська ТГ	21	12	10
19.	Зноб-Новгородська селищна ТГ	21	20	2
20.	Путівльська міська ТГ	20	15	8
21.	Нижньосироватська сільська ТГ	20	18	5
22.	Хмелівська сільська ТГ	18	23	2
23.	Річківська сільська ТГ	18	25	-
24.	Великописарівська селищна ТГ	17	12	14
25.	Степанівська селищна ТГ	17	19	7
26.	Білопільська міська ТГ	17	5	21
27.	Свеська селищна ТГ	17	26	-
28.	Коровинська сільська ТГ	17	21	5
29.	Кириківська селищна ТГ	17	25	1
30.	Дружбівська міська ТГ	17	26	-

² Аналіз соціально-демографічних даних станом на 1 січня 2023 року в Сумській області здійснено на підставі наданих анкет (Google-опитування) і заповнених кожною громадою даних (форма № 2) за підписами керівників

№	Назва громади	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими зібрані дані у громадах ²	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими дані дорівнюють «0»	Кількість категорій вразливих груп населення, за якими відсутня інформація
31.	Грунська сільська ТГ	17	24	2
32.	Тростянецька міська ТГ	16	19	8
33.	Бездрицька сільська ТГ	16	20	7
34.	Дубов'язівська селищна ТГ	16	20	7
35.	Синівська сільська ТГ	15	28	-
36.	Миропільська сільська ТГ	15	18	10
37.	Вільшанська сільська ТГ	15	4	24
38.	Боромлянська сільська ТГ	14	25	4
39.	Шалигинська селищна ТГ	14	22	7
40.	Хотінська селищна ТГ	14	22	7
41.	Есманьська селищна ТГ	14	23	6
42.	Бочечківська сільська ТГ	13	29	1
43.	Попівська сільська ТГ	13	9	21
44.	Ворожбянська міська ТГ	13	30	-
45.	Андріяшівська сільська ТГ	11	13	19
46.	Березівська сільська ТГ	10	20	12
47.	Комишанська сільська ТГ	10	21	5
48.	Юнаківська сільська ТГ	9	17	17
49.	Миколаївська сільська ТГ	9	-	34
50.	Охтирська міська ТГ	7	7	29
51.	Верхньосироватська сільська ТГ	6	12	25

У багатьох територіальних громадах повна **інформація** щодо кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення, та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, **відсутня**. Варто зазначити, що кількість категорій вразливих груп населення, за якими дані дорівнюють «0», може свідчити як про відсутність осіб / сімей цієї категорії, так і про відсутність інформації щодо неї.

Отже можна висувати, що більшість **територіальних громад роботу щодо збирання, узагальнення та аналізу** даних щодо кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення, **або не проводять, або керівники громад не надали відповідні дані.**

Водночас майже у всіх громадах Сумської області зібрані дані за категоріями осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення, а саме:

- внутрішньо переміщені особи;
- діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям;
- особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України;
- особи, які постраждали від домашнього насильства;
- одинокі особи, які потребують стороннього догляду;
- безробітні.

Більш детальний аналіз показав:

- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Внутрішньо переміщені особи» проводять у **50 громадах** області. **Дані відсутні** лише у Великописарівській ТГ;
- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах» проводять у **47 громадах** області. **Дані відсутні** в Миколаївській сільській громаді. **Кількість** дітей, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах, **дорівнює «0»** у Боромлянській, Комишанській Миропільській ТГ;
- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» проводять у **43 громадах** області. **Дані відсутні** у Верхньосироватській, Липоводолинській, Охтирській, Попівській, Юнаківській ТГ. **Кількість** сімей, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям, **дорівнює «0»** в Андріяшівській, Синівській, Хмелівській ТГ;
- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України» проводять у **42 громадах** області. **Дані відсутні** в Березівській, Охтирській, Путивльській, Роменській, Юнаківській ТГ. **Кількість** осіб із числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України, **дорівнює «0»** в Бочечківській, Верхньосироватській, Ворожбянській, Синівській ТГ;
- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Особи, які постраждали від домашнього насильства» проводять у **41 громаді** області. **Дані відсутні** в Андріяшівській, Великописарівській, Верхньосироватській, Миколаївській сільській, Охтирській, Юнаківській ТГ. **Кількість** осіб, які постраждали від домашнього насильства, **дорівнює «0»** в Боромлянській, Бочечківській, Середино-Будській, Чупахівській ТГ;

- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Одинокі особи, які потребують стороннього догляду» проводять у **41 громаді** області. **Дані відсутні** в Андріяшівській, Верхньосироватській, Есманьській, Комишанській, Кролевецькій, Миколаївській сільській, Охтирській, Попівській, Путивльській, Юнаківській ТГ;
- ✓ облік осіб / сімей за категорією «Безробітні» проводять у **40 громадах** області. **Дані відсутні** в Бездрицькій, Березівській, Великописарівській, Миколаївській сільській, Нижньосироватській, Попівській, Степанівській, Хотінській, Шалигинській, Миклаївській селищній ТГ. **Кількість** безробітних осіб **дорівнює «0»** у Хмелівській ТГ.

Варто зазначити, що в не у всіх громадах здійснюють повний облік даних осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення. Є окремі категорії осіб / сімей, облік яких проводять лише в одній громаді (наприклад: «Біженці, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту»), а збір даних за категорією «Внутрішньо переміщені особи» проводять у 50 громадах. Тобто в кожній громаді наявні різні дані за категоріями осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення (див. Рис. 1.2.1).

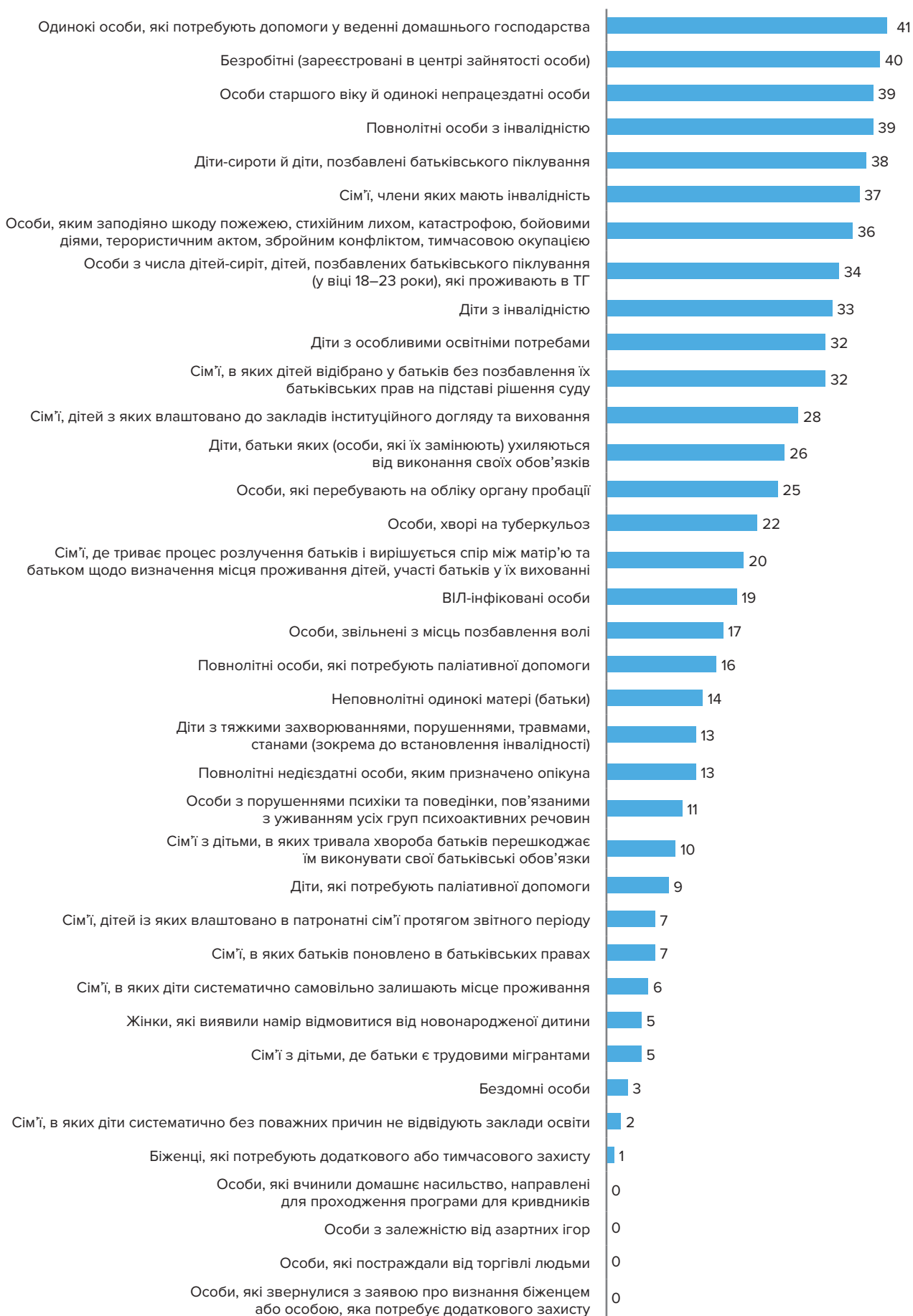

Рисунок 1.2.1. Дані за категоріями осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення

Сучасна демографічна ситуація Сумської області склалася під впливом розвитку інфраструктури населених пунктів громади, природного й механічного руху населення.

Станом на 1 січня 2023 року чисельність наявного населення Сумської області становить 1 003 217 осіб, зокрема міського населення — 676 996 осіб, сільського населення — 326 221 особа (див. Рис. 1.2.2). Питома вага в загальній чисельності населення склала: міського — 67,48 % (в Україні — 69,41 %), сільського — 32,51 % (в Україні — 30,59 %).

Рисунок 1.2.2. Розподіл населення за місцем проживання

Демографічна ситуація в Сумській області містить ризики для майбутнього розвитку її територій, що пов'язано здебільшого зі скороченням природного приросту населення, незбалансованістю у співвідношенні між чоловіками й жінками, диспропорцією вікових груп (див. Рис. 1.2.3), що стримує відтворення населення й поступово призводить до скорочення чисельності осіб працездатного віку та нині складає 58,45 % (586 387 осіб).

Водночас кількість населення, яке працює³, складає 270 162 особи (46 %) (дані надані 39 громадами), а безробітних, які зареєстровані в центрі зайнятості — 17 049 осіб, що дорівнює 6,3 % від загальної кількості населення працездатного віку (дані надані 40 громадами), гендерно дезагреговані дані відсутні. Майже 58 % працездатного населення офіційно не зайняте.

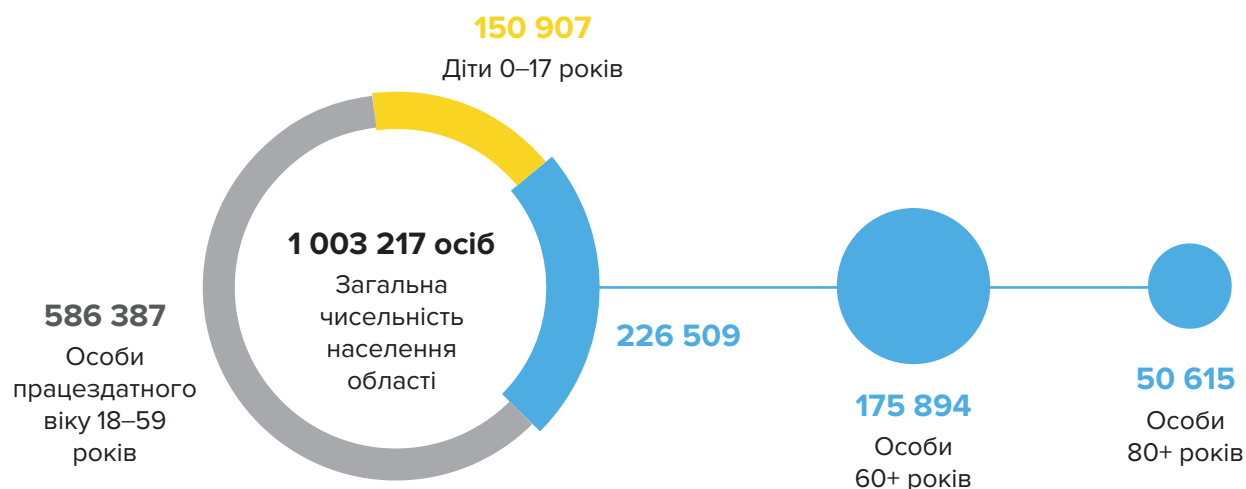

Рисунок 1.2.3. Розподіл населення за віком

³ Дані можуть бути не коректними через відсутність відповідних даних у всіх територіальних громадах Сумської області

В області з населенням 1 003 217 осіб жіночого населення — 549 998 осіб, чоловічого — 453 219 осіб.

Варто зазначити, що у структурі населення Сумської області жіноче населення майже на 9,6 % перевищує чоловіче як серед міського й сільського населення (див. Рис. 1.2.4), так і серед вікових груп. Особливо у віковій групі 60–80 років частка чоловіків значно зменшується.

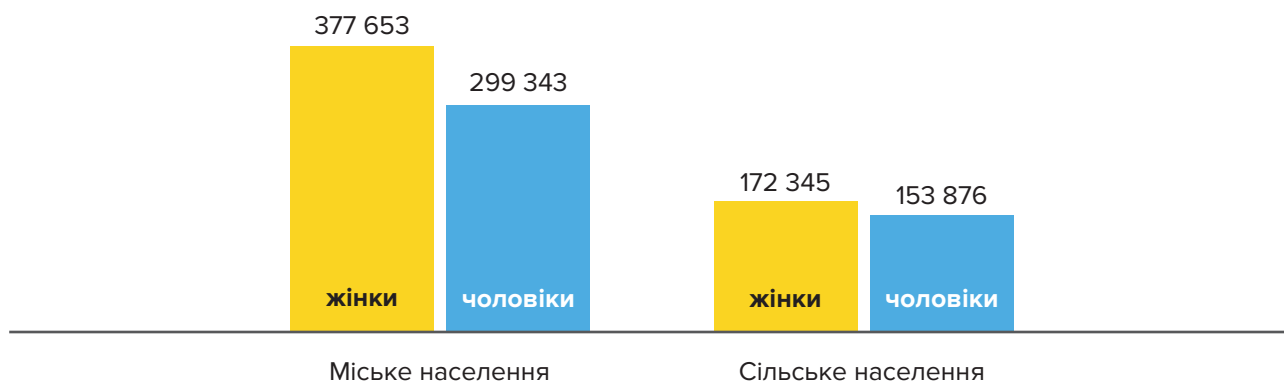

Рисунок 1.2.4. Гендерний розподіл населення області

У структурі загальної чисельності населення Сумської області частка дитячого населення віком від 0 до 17 років складає 15,04 % (див. Рис. 1.2.5). З 150 907 дітей дівчат — 74 958, хлопців — 75 949 (дані надані 50 громадами).

Вікова структура населення свідчить про регресивний тип відтворення поколінь.

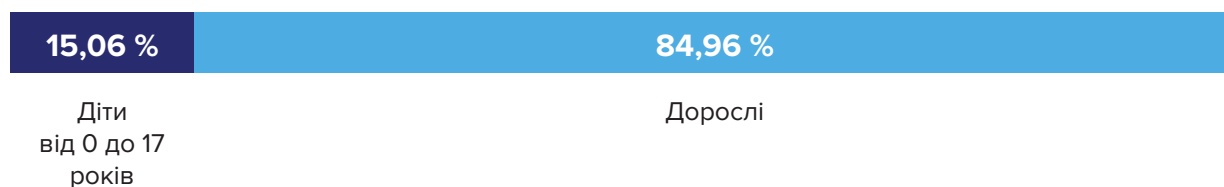

Рисунок 1.2.5. Дані щодо частки дитячого населення

Майже четверту частину населення області (22,57 % від загальної чисельності населення) складають люди старшого віку — 226 509 осіб (дані надані 42 громадами), із них віком 60+ — 175 894 особи, 80 років і старші — 50 615 осіб. Кількість одиноких осіб, які потребують стороннього догляду — 14 381, за даними, наданими 41 громадою (див. Рис. 1.2.6).

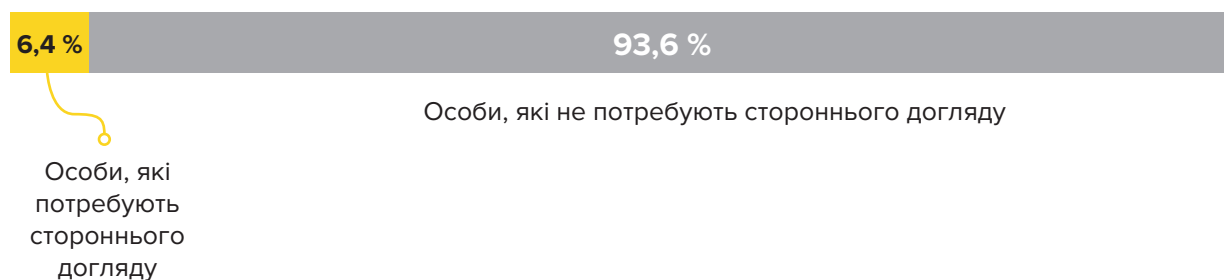

Рисунок 1.2.6. Дані щодо частки одиноких осіб, які потребують стороннього догляду

Зокрема, спостерігаємо стійкий період демографічного старіння сільського населення, що виражається у зростанні чисельності осіб старшого віку.

В обох вікових групах 60+ і 80+ переважають жінки. Їхня кількість складає 131 432 особи (58,3 %), 97 289 і 34 143 особи відповідно. Кількість чоловіків — 78 612 осіб (34,7 %), 63 060 і 15 552 особи відповідно. Дані надані 41 громадою (див. Рис.1.2.7).

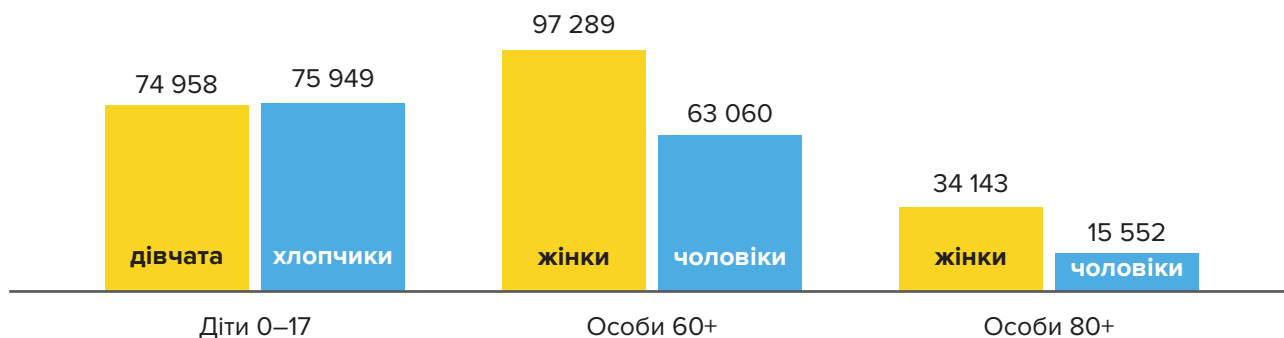

Рисунок 1.2.7. Гендерно-демографічна структура населення громади

Основною проблемою демографічної ситуації є зменшення народжуваності. 2022 року кількість померлих утрічі перевищила кількість народжених (див. Табл. 1.2.2). Унаслідок цього в усіх містах і районах області спостерігаємо скорочення чисельності населення. Тенденція зниження народжуваності певним чином пов'язана із розв'язанням збройного конфлікту на сході країни та повномасштабною війною Російської Федерації проти України, економічною кризою, різким зниженням рівня життя й доходів широким верствам населення, невпевненістю громадян у майбутньому тощо (дані надані 43 громадами).

Таблиця 1.2.2. Природний приріст населення за 2022 рік

Кількість народжених	4 316
Кількість померлих	16 506
Кількість померлих дітей у віці до 1 року	14

Сумська область має найбільшу серед інших областей України протяжність державного кордону⁴ з Російською Федерацією — 563,8 км. Прикордонними є 15 із 51 територіальної громади. Чисельність населення прикордонних територій складає 177,9 тис. осіб (16,7 % від загального населення області).

Міграція також є важливим чинником формування чисельності населення. У зв'язку зі збройним конфліктом на сході та повномасштабним вторгненням у лютому 2022 року розпочалася евакуація, переміщення населення в інші регіони України, за кордон тощо.

Міграційний приріст спостерігаємо завдяки внутрішньо переміщеним особам; тенденція збільшення в містах Суми, Конотоп, Ромни, Шостка й усіх районах області.

Викликом для громад стала адаптація та соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО) до місцевих громад. Прихисток наданий майже 89 828 особам, зокрема особам з інвалідністю (дані надані 50 громадами). Із них внутрішньо переміщених жінок — 43 146 особи, чоловіків — 26 795 осіб, дітей — 19 887 осіб.

В області проживають 16 175 осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України (дані надані 41 громадою).

Сімей, в яких дітей виховують неповнолітні одинокі матері (батьки) — 25 (дані надані 14 громадами).

Рисунок 1.2.8. Кількість осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах

Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і дітей, влаштованих до закладів інституційного догляду та виховання дітей, наведена в Таблиці 1.2.3.

Таблиця 1.2.3. Дані щодо кількості дітей вразливих категорій

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість дітей, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах	1 122	47
Кількість сімей, у яких дітей відібрано в батьків без позбавлення їх батьківських прав на підставі рішення суду	61	32
Кількість сімей, з яких дітей влаштовано в сім'ї патронатних вихователів	12	7
Кількість сімей, у яких батьків поновлено в батьківських правах	10	7
Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	1 507	38
Сім'ї, діти з яких влаштовані до закладів інституційного догляду та виховання дітей	180	27

Кількість складених адміністративних протоколів, передбачених статтею 184 (Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей) Кодексу України про адміністративні правопорушення — 997 (дані надані 26 громадами).

Кількість осіб, які постраждали від домашнього насильства — 2 884 (дані надані 41 громадою, гендерно дезагреговані дані відсутні). Водночас жодну особу не направили на проходження програми для кривдників (дані надані 44 громадами).

Кількість сімей, у яких діти систематично самовільно залишають місце проживання — 10 (дані надані шістьма громадами), «0» дітей цієї категорії вказала 41 громада, інформація відсутня у чотирьох громадах.

Сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти — три (дані надані двома громадами), «0» сімей цієї категорії вказали 44 громади, інформація відсутня у п'яти громадах.

У зв'язку з деінституціалізацією дитячих інтернатних закладів пріоритетними короткостроково мають стати потреби дітей, які перебувають в інтернатних закладах і повертатимуться до ТГ області, сімей, які виховують дітей із розумовими або інтелектуальними психічними порушеннями або ризиком отримання таких порушень (зокрема в умовах воєнного стану кількість таких сімей може збільшитися).

Варто зазначити, що облік дітей з інвалідністю й повнолітніх осіб з інвалідністю також проводять не у всіх громадах, гендерно дезагреговані дані цієї категорії відсутні (див. Табл. 1.2.4).

Таблиця 1.2.4. Дані щодо кількості дітей / осіб з інвалідністю

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість дітей з інвалідністю	3 711	33
Кількість дітей з тяжкими захворюваннями, порушеннями, травмами, станами (зокрема до встановлення інвалідності)	232	13
Кількість дітей, які потребують паліативного догляду	52	9
Кількість дітей з особливими освітніми потребами	4 022	32
Кількість повнолітніх осіб з інвалідністю, причиною якої є	50 858	39
Кількість повнолітніх недездатних осіб, яким не призначено опікуна	35	7
Кількість повнолітніх осіб, які потребують паліативної допомоги	3 330	

Інформація щодо кількості дітей з інвалідністю, які потребують раннього втручання, реабілітації у ТГ Сумській області відсутня.

Варто зазначити, що у громадах Сумської області проживає певна кількість ВІЛ-інфікованих осіб, осіб, хворих на туберкульоз, осіб з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин, осіб із залежністю від азартних ігор, дітей з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням наркотичних речовин, дітей з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням алкоголю (див. табл. 1.2.5).

Таблиця 1.2.5. Дані щодо кількості дітей / осіб із порушеннями здоров'я

Категорія	Кількість	Кількість громад, які надали інформацію
Кількість ВІЛ-інфікованих осіб	864 Жінок — 382, чоловіків — 420, дітей — 23	19
Кількість осіб, хворих на туберкульоз	463 Жінок — 89, чоловіків — 273, дітей — 10	22
Кількість осіб з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин	7 217	11

Висновки

На виконання наказу Міністерства соціальної політики від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах» для визначення потреб населення в соціальних послугах на середньостроковий період усі громади зобов'язані проводити соціальне дослідження один раз на три роки в період з 1 січня до 15 червня року, що настає після сплину двох років після попереднього визначення потреб на середньостроковий період, яке передбачає: збирання, узагальнення та аналіз даних щодо соціально-демографічної ситуації в територіальній громаді й кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення.

Відповідно до вимог зазначеного наказу Міністерства соціальної політики громадам, які мали інформацію щодо соціально-демографічної ситуації в територіальній громаді й кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах, потрібно її доопрацювати, а громадам, які такої інформації не мали — підготувати.

Також варто зазначити, що отримані соціально-демографічні дані населення свідчать про те, що вагомий сегмент у структурі населення ТГ Сумської області складають соціально-демографічні групи, вразливі в реалізації своїх прав, які відповідно до законодавства потребують надання соціальних послуг.

Аналіз даних пільгових категорій вразливих груп населення та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах кожної громади показав, що:

- ▶ дані за категоріями вразливих груп населення та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах у громадах або відсутні, або форми заповнені формально, що свідчить про відсутність системної роботи щодо збору, узагальнення та аналізу зазначених показників;
- ▶ жодна громада Сумської області не надала повну інформацію щодо кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення або перебувають у складних життєвих обставинах;
- ▶ не за кожною категорією вразливих груп населення та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, надані гендерно дезагреговані дані.

Отже, узагальнені дані за категоріями осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення Сумської області, потребують уточнення у зв'язку з відсутністю повної інформації, наданої кожною з 51 громади.

Відсутність соціально-демографічних даних у громадах області в майбутньому унеможливить:

- × ефективного планування розвитку громади;
- × розвитку соціальних послуг;
- × здійснення якісного аналізу стану надання соціальних послуг;
- × якісного проведення оцінки потреб населення у соціальних послугах;
- × проведення заходів щодо соціальної підтримки вразливих груп населення та осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

1.3. Характеристика програмних документів розвитку громад щодо розвитку соціальних послуг у громадах.

Соціальні проблеми громад і чинники, які їх обумовлюють

Питання пріоритетності соціальних послуг у системі соціального захисту населення передбачає визначення кількісних і якісних показників важливості певної потреби населення ТГ у соціальних послугах та їхньої вразливості, які потрібно використати під час розроблення стратегічних / програмних документів ТГ Сумської області.

Стаття 27 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає власні повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціально-економічного й культурного розвитку, планування та обліку, до яких, зокрема, належать:

- підготовка програм соціально-економічного й культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, їхнє подання на затвердження ради, організація їхнього виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;
- забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території;
- подання до районних, обласних рад необхідних показників і внесення пропозицій до програм соціально-економічного й культурного розвитку районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним і культурним розвитком території, задоволенням потреб населення.

Стаття 11 Закону України «Про соціальні послуги» передбачає, що до повноважень:

- Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій належать, зокрема, затвердження, забезпечення фінансування й виконання регіональних програм у частині забезпечення потреб осіб / сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах (частина третя);
- районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад належать, зокрема, затвердження, забезпечення фінансування й виконання регіональних програм у частині забезпечення потреб осіб / сімей у соціальних послугах, розроблених за результатами визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах (частина четверта).

Аналіз показав, що основними соціальними проблемами, які є актуальними у громадах та які створюють чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини, є міграція населення, низька фінансова спроможність громад, старіння населення, безпека населення, проблеми зайнятості населення / відсутність робочих місць, вживання психоактивних речовин й алкоголізм (див. Рис. 1.3.1.). Найбільшим чинником, який призвів до потрапляння вразливих груп населення гро-

мади у складні життєві обставини, ТГ зазначали саме війну в Україні. За час повномасштабного вторгнення зруйновані об'єкти житлового фонду, об'єкти критичної інфраструктури (котельні й централізовані пункти теплопостачання тощо).

Рисунок 1.3.1. Основні соціальні проблеми у ТГ Сумської області

Водночас специфічні соціальні проблеми будуть створювати ті чи інші чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини та впливати на створення / розвиток відповідних соціальних послуг у конкретній ТГ і в області загалом.

Основною ознакою розроблення стратегії розвитку громади є орієнтація на потреби й інтереси людей, тому насамперед варто визначити потреби населення громади в соціальних послугах:

- створити соціальний портрет громади, проаналізувати її соціально-демографічні характеристики, сильні сторони й потреби;
- «почути голоси» різних груп жителів ТГ щодо розвитку необхідної підтримки й соціальних послуг;
- перевірити доступність соціальних послуг і наявну координацію та взаємодоповнюваність між їхніми надавачами й надавачами освітніх, медичних, адміністративних та інших послуг.

Аналіз установив, що у стратегічних документах 15 ТГ (30 %) відсутні операційні цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг (див. Рис. 1.3.2.).

Відсутні операційні цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг у стратегічних документах Бездрицької, Березівської, Білопільської, Бочечківської, Вільшанської, Грунської, Дружбівської, Кириківської, Комишанської, Лебединської, Недригайлівської, Нижньосиригатської, Середино-Будської, Тростянецької, Шалигинської ТГ.

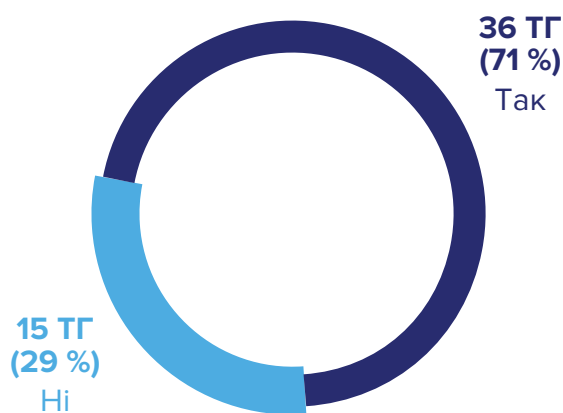

Рисунок 1.3.2. Інформація про наявність операційних цілей, завдань стосовно надання соціальних послуг у стратегічних документах ТГ

Наприклад, у стратегіях розвитку громад є такі цілі, завдання стосовно надання соціальних послуг, зокрема:

- запровадження ефективної системи надання соціальних послуг — у 35 громадах;
- забезпечення надання базових соціальних послуг — у 30 громадах;
- розвиток соціальних послуг — у 35 громадах;
- інше — у 20 громадах відповідно (див. Рис. 1.3.3).

Рисунок 1.3.3. Приклади цілей, завдань стосовно надання соціальних послуг зазначених у стратегіях розвитку громад

Показник розроблення місцевих програм забезпечення потреб населення в соціальних послугах у громадах порівняно зі стратегіями розвитку громад ще нижчий. Такі місцеві програми розроблені лише в 19 ТГ (37 %) (див. Рис. 1.3.4).

Відсутні розроблені місцеві програми забезпечення потреб населення у соціальних послугах Хотінської, Білопільської, Боромлянської, Бочечківської, Дубов'язівської, Вільшанської, Ворожбянської, Грунської, Дружбівської, Есманьської, Кириківської, Комишанської, Коровинської, Кролевецької, Лебединської, Липоводлинської, Миколаївської селищної, Миропільської, Нижньосиригатської, Попівської, Путивльської, Річківської, Садівської, Свеської, Середино-Будської, Сумської, Тростянецької, Чернечинської, Чупахівської, Шалигинської, Юнаківської, Ямпільської ТГ.

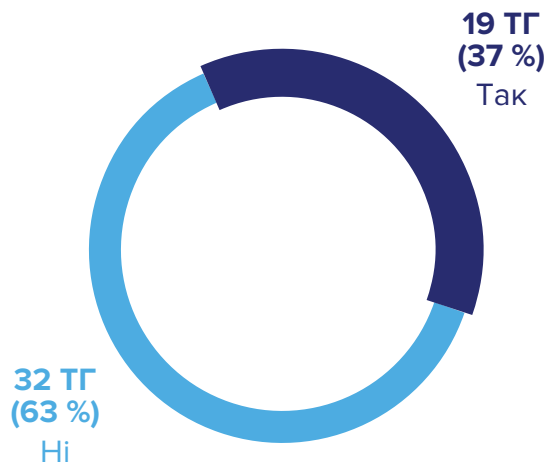

Рисунок 1.3.4. Інформація щодо розроблення місцевих програм забезпечення потреб населення ТГ у соціальних послугах

Варто зазначити, що 24 ТГ (47 %) не планують затверджувати цільову соціальну програму розвитку соціальних послуг, натомість 27 ТГ (53 %) мають такі плани.

З 28 ТГ програми розвитку соціальних послуг затверджені або планують затвердити на термін:

- на 1 рік — чотири громади;
- на 2 роки — 10 громад;
- на 3 роки й більше — 14 громад.

З них 19 громад уже затвердили такі програми, а дев'ять ТГ планують це зробити (див. Рис. 1.3.5).

З моменту набуття чинності Закону України «Про соціальні послуги» (у новій редакції) минуло майже чотири роки, однак аналіз показав, що тільки 12 ТГ (24 %) (Андрияшівська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Конотопська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Новослобідська, Роменська, Синівська, Степанівська, Сумська) вносили зміни до стратегічних документів громади стосовно розвитку соціальних послуг після 2020 року (див. Рис. 1.3.6).

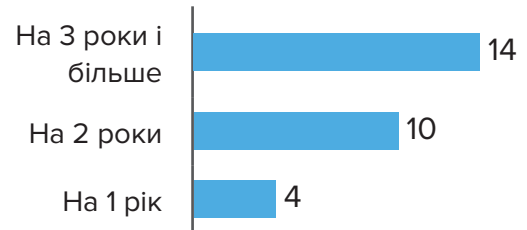

Рисунок 1.3.5. Інформація щодо термінів стратегічного планування

Не вносили зміни Бездрицька, Березівська, Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Дубов'язівська, Вільшанська, Ворожбянська, Грунська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Недригайлівська, Попівська, Нижньосироватська, Охтирська, Путивльська, Річківська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Тростянецька, Хмелівська, Хотінська, Чернеччинська, Чупахівська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ.

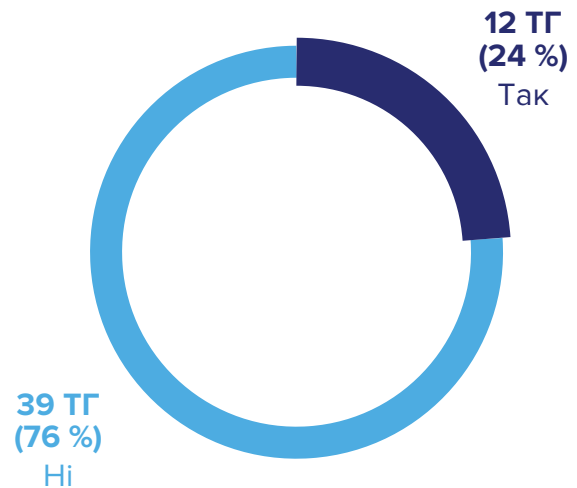

Рисунок 1.3.6. Інформація про внесення змін до стратегічних документів стосовно розвитку соціальних послуг

Аналіз установив, що ТГ уживають певних заходів стосовно своєї участі в різноманітних проєктах / програмах щодо розвитку соціальних послуг (див. Табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1. Інформація стосовно участі ТГ у проектах / програмах

Участь ТГ у проектах / програмах	Кількість (відсоток) ТГ	Перелік ТГ
Участь ТГ у виконанні регіональної програми розвитку соціальних послуг, а саме в Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2022–2026 роки	4 (8 %)	Конотопська, Краснопільська, Роменська, Садівська ТГ
Участь ТГ у виконанні програм у межах Міжнародної технічної допомоги (протягом I півріччя 2023 року)	12 (24 %)	Білопільська, Конотопська, Лебединська, Липоводолинська, Новослобідська, Роменська, Садівська, Степанівська, Сумська, Чернеччинська, Шосткинська, Ямпільська ТГ
Участь у конкурсних програмах для органів місцевого самоврядування	11 (24 %)	Великописарівська, Глухівська, Конотопська, Лебединська, Миколаївська селищна, Новослобідська, Роменська, Садівська, Чернеччинська, Шосткинська, Ямпільська ТГ
Участь у проектах Міністерства соціальної політики України (далі — Мінсоцполітики) і Національної соціальної сервісної служби України (далі — Нацсоцслужби), зокрема в експериментальному проєкті з надання соціальних послуг в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Міністерства соціальної політики, окремих соціальних послуг деяким категоріям осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2023 року № 248	18 (35 %)	Бездрицька, Березівська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Конотопська, Краснопільська, Кролевецька, Попівська, Роменська, Садівська, Сумська, Тростянецька, Чернеччинська, Чупахівська, Шосткинська ТГ

Під час аналізу програмних документів у сфері соціального захисту населення, зокрема надання соціальних послуг, з'ясовано, що на сайті Сумської обласної державної адміністрації розміщені цільові програми (див. Табл. 1.3.2):

- ✓ Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 роки;
- ✓ Стратегія відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022–2024 роки;
- ✓ Програма економічного і соціального розвитку Сумської області на 2023 рік;
- ✓ Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2022–2026 роки.

Таблиця 1.3.2. Основні стратегічні та програмні документи в частині надання соціальних послуг Сумської області

Назва стратегічного / програмного документа	Ціль / напрям / пріоритет	Технічне завдання / заходи
Стратегія регіонального розвитку Сумської області на 2021–2027 роки та План заходів на 2021–2023 роки реалізації	Стратегічна ціль 3 «Розвиток людського капіталу»	Технічне завдання 33 «Створення та функціонування притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства, гендерно зумовленого насильства, перебувають у складних життєвих обставинах»
		Технічне завдання 34 «Удосконалення знань, проведення навчання з організації соціальних послуг у практичній роботі працівників установ — надавачів соціальних послуг системи соціального захисту населення області»
Стратегія відновлення та розвитку економіки Сумської області на 2022–2024 роки	Напрямок 5 «Економічні інновації»	3. Підвищення рівня конкурентоспроможності місцевих бюджетів шляхом розвитку міжмуниципального співробітництва громад, запровадження спрощеного механізму випуску муніципальних облігацій для постраждалих територій та зміни механізму розподілу державного бюджету між регіонами й суб'єктами місцевого самоврядування (Результат: відновлення повноцінного функціонування 100 % закладів бюджетної сфери й підвищення рівня надання соціальних послуг)
Програма економічного і соціального розвитку Сумської області на 2023 рік	Пріоритет 2.3 «Соціальне забезпечення» Завдання 1 «Посилення Соціального забезпечення окремих категорій громадян»	1. Формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення, зокрема шляхом модернізації наявних і запровадження нових видів соціальних послуг
		2. Забезпечення розвитку якісних і доступних послуг з догляду, зокрема доглядової інфраструктури
Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2022–2026 роки	Розділ II. Організація надання соціальних послуг Завдання 1 «Формування мережі установ, що надають соціальні послуги, та удосконалення їх діяльності»	1.1. Забезпечення визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах, планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг
		1.2. Опрацювання питання співфінансування надавачів соціальних послуг
		1.3. Забезпечення процесу оптимізації надавачів соціальних послуг
		1.4. Забезпечення організації надання якісних соціальних послуг відповідно до потреб жителів громад
		1.5. Здійснення заходів щодо утворення закладів із надання притулку бездомним особам, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі

Назва стратегічного / програмного документа	Ціль / напрям / пріоритет	Технічне завдання / заходи
Обласна комплексна програма соціального захисту населення на 2022–2026 роки	Розділ II. Організація надання соціальних послуг Завдання 1 «Формування мережі установ, що надають соціальні послуги, та удосконалення їх діяльності»	1.6. Вивчення питання щодо залучення недержавних організацій до надання соціальних послуг. Запровадження соціального замовлення
		1.7. Забезпечення інформування населення про перелік та умови отримання соціальних послуг
		1.8. Забезпечення проведення обласних заходів за участі жителів інтернатних установ
		1.9. Підвищення кваліфікації працівників надавачів соціальних послуг

Заходи, зазначені в Обласній комплексній програмі соціального захисту населення на 2022–2026 роки здебільшого містять основні повноваження органів місцевого самоврядування, визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах, інформування про соціальні послуги, залучення недержавного сектору, підвищення кваліфікації та компетентностей кадрів тощо, що має позитивно впливати на розвиток системи соціальних послуг.

Є конкретні заходи щодо створення та функціонування притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства, гендерно зумовленого насильства, перебувають у складних життєвих обставинах, або здійснення заходів щодо утворення закладів із надання притулку бездомним особам, центрів соціальної адаптації осіб, звільнених із місць позбавлення волі.

Однак, орієнтовні обсяги фінансування визначено тільки стосовно забезпечення проведення обласних заходів за участі жителів інтернатних установ (які фінансуються коштом видатків з обласного бюджету), решта — у межах бюджетних призначень, визначених рішеннями про місцеві бюджети.

За перші півроку після оголошення воєнного стану попит на соціальні послуги зріс у 2–4 рази⁵. Водночас кількість наданих соціальних послуг прямо не корелює з обсягом соціальних видатків на душу населення, зокрема й Сумської області, що є сигналом для запровадження змін у політиці розбудови системи надання соціальних послуг.

Отже, завдання стосовно модернізації наявних і запровадження нових, не тільки базових, соціальних послуг, увірене місцевим бюджетам, особливо ТГ, які знаходяться в зоні активних боїв, є нерелевантним. Такі завдання, цілі варто підсилювати видатками з різних бюджетів, зокрема обласного.

У цілях, завданнях, заходах стратегічних та програмних документів ТГ недостатньо конкретизації щодо забезпечення доступними та якісними базовими соціальними послугами вразливих груп населення громади відповідно до їхніх індивідуальних потреб, а саме, запровадження комплексної та ефективної системи здійснення соціальної роботи й надання соціальних послуг.

⁵ Міністерство соціальної політики України — Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/22023.html>

Висновки

Певні заходи, цілі стосовно забезпечення організації надання якісних соціальних послуг відповідно до потреб жителів громад, які не є конкретними вимірюваними, реалістичними й окресленими часовими межами для їхнього втілення.

У програмних і стратегічних документах ТГ відсутнє стратегічне (середньострокове, короткострокове) планування розвитку базових та інших соціальних послуг у ТГ.

Здебільшого заходи стосовно надання соціальних послуг, зазначені у стратегічних та програмних документах області, не мають фінансового підтвердження, окрім фінансування надавачів соціальних послуг обласного рівня, а отже, система надання соціальних послуг, особливо базових, не є пріоритетом як на рівні ТГ, так і на обласному рівні.

1.4. Стан організації системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг у громадах відповідно до вимог чинного законодавства

У процесі реформи децентралізації особливо актуальним є питання забезпечення якісного й безперебійного функціонування системи соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг у ТГ Сумської області відповідно до вимог чинного законодавства^{6,7,8}.

Водночас зусилля органів регіональної влади спрямовані на упровадження програмних заходів здійснення реформи децентралізації влади й місцевого самоврядування, зокрема в частині запровадження нових підходів до стратегічного планування й фінансування регіонального розвитку.

Важливим напрямом зазначених процесів є впровадження системи управління та проведення моніторингу як перебігу загальних подій і результатів децентралізації, так і їхнього впливу на сфери соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг, зокрема на регіональному рівні.

Інформація про чинних суб'єктів / структурні підрозділи у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг на рівні області представлена в Таблиці 1.4.1.

Таблиця 1.4.1. Інформація про чинні суб'єкти / структурні підрозділи у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг на рівні області

Назва суб'єкта / структурного підрозділу	Підпорядкування	Функції / повноваження	Завдання
Головне управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області <i>(створене відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України»</i>	Національній соціальній сервісній службі України	Реалізація політики соціального захисту населення і захисту прав дітей, здійснення державного контролю під час надання соціальної підтримки й захисту прав дітей	Основним завданням Головного управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області є соціальний захист населення з питань: <ol style="list-style-type: none">надання соціальних послуг і провадження соціальної роботи;оздоровлення та відпочинок, усиновлення й захист прав дітей;здійснення державного контролю;

6 Стаття 34 Закону України «Про місцеве самоврядування» — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

7 Закон України «Про соціальні послуги» — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

8 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

Назва суб'єкта / структурного підрозділу	Підпорядкування	Функції / повноваження	Завдання
<i>(Положення про Головне управління Національної соціальної сервісної служби у Сумській області затверджене наказом Нацсоцслужби від 23 серпня 2023 року № 102)</i>			4. методичне забезпечення й координація діяльності органів місцевого самоврядування, центрів надання адміністративних послуг, організації соціальної роботи, надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб жителів територіальної громади.
<p>Департамент із питань соціальної політики, ветеранів та реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації</p> <p><i>(Положення про Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації затверджене розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації від 17 липня 2023 року № 315-ОД)</i></p>	<p>Голові Сумської обласної державної адміністрації, підзвітний і підконтрольний Міністерству соціальної політики України, Міністерству у справах ветеранів України, Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України за напрямками діяльності й координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 783, «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами)</p>	<p>Забезпечення реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг на регіональному рівні</p>	<p>Основними завданнями Департаменту з питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації, зокрема, є:</p> <p>забезпечення на території Сумської області реалізації державної політики з питань соціальної підтримки й надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах</p>
<p>Сумський обласний центр соціальних служб</p> <p><i>(Положення про Сумський обласний центр соціальних служб затверджене розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації від 2 листопада 2020 року № 546-ОД)</i></p>	<p>Сумській обласній державній адміністрації є підзвітним і підконтрольним Мінсоцполітики й координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).</p> <p><i>(Положення про Сумський обласний центр соціальних служб, затверджене розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації від 2 листопада 2020 року № 546-ОД)</i></p>	<p>Проведення методичного забезпечення організації соціальної роботи, надання соціальних послуг, організація навчання з питань проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг</p>	<p>Основними завданнями Сумського обласного центру соціальних служб є:</p> <p>методичне забезпечення проведення в територіальних громадах Сумської області соціальної роботи, надання соціальних послуг, соціальної допомоги, соціальної підтримки особам / сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, організація навчальних заходів із питань соціальної роботи, надання соціальних послуг</p>

Назва суб'єкта / структурного підрозділу	Підпорядкування	Функції / повноваження	Завдання
<p>Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації (Положення про Службу у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації затверджене розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації від 11 вересня 2018 року № 542-ОД)</p>	<p>Є структурним підрозділом Сумської обласної державної адміністрації, який утворений головою Сумської обласної державної адміністрації, підзвітний і підконтрольний голові Сумської обласної державної адміністрації та Мінсоцполітики й координується Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 783, «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами) (Положення про Службу у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації, затверджене розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації від 11 вересня 2018 року № 542-ОД)</p>	<p>Визначення пріоритетних напрямів поліпшення на відповідній території становища сімей, дітей, сприянні фізичному, духовному й інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності й безпритульності, учиненню дітьми правопорушень</p>	<p>Основними завданнями Служби у справах дітей є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. реалізація на території області державної політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності й безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень; 2. розроблення та здійснення самостійно або спільного з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями усіх форм власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей; 3. координація зусиль місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності у розв'язанні питань соціального захисту дітей та організації роботи з запобігання дитячій бездоглядності й безпритульності; 4. забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки й піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї; 5. здійснення контролю за умовами утримання й виховання дітей у закладах для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей усіх форм власності; 6. ведення державної статистики щодо дітей; 7. ведення обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу й соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок);

Назва суб'єкта / структурного підрозділу	Підпорядкування	Функції / повноваження	Завдання
			8. визначення пріоритетних напрямів поліпшення в області становища дітей, їх соціального захисту, сприяння фізичному, духовному й інтелектуальному розвитку, запобігання дитячій бездоглядності й безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень.

За результатами дослідження встановлено, що однією з функцій Головного управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області є здійснення державного контролю у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей і надання соціальних послуг. Зазначене свідчить, що державний контроль здійснюється в межах централізованої моделі, яка в умовах децентралізації потребуватиме змін.

Таблиця 1.4.1. демонструє, що в Сумській області система управління у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг не повністю відповідає чинним нормам законодавства⁹.

Водночас аналіз установив, що Головне управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області 2022 року та в I півріччі 2023 року провело позапланові перевірки (зокрема 2022 року — 22, у I півріччі 2023 року — 25). Перевірки проводили за зверненнями громадян і відповідно до листів Нацсоцслужби.

Головне управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області **виявило основні недоліки об'єктів державного контролю / моніторингу з питань:**

✗ дотримання законодавства щодо соціального захисту населення, дотримання прав дітей:

- не дотримуються Порядку ведення особових справ дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і дітей у складних життєвих умовах, які знаходяться в закладах цілодобового перебування, під опікою та позбавлених батьківського піклування у період з 24 лютого 2022 року;
- не дотримуються законодавства у сфері надання різних видів соціальної підтримки населення (допомог, пільг, житлових субсидій тощо);

✗ дотримання вимог Закону України «Про соціальні послуги»:

- надавачі соціальних послуг не дотримуються Державних стандартів надання соціальних послуг.

Окрім того, у межах повноважень Головного управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області є здійснення методичного забезпечення й координації діяльності органів місцевого самоврядування, центрів надання адміністративних послуг, організацій соціальної роботи, надання базових соціальних послуг з урахуванням потреб жителів ТГ. **Результати дослідження демонструють, що цим функціям у ТГ Сумської області, фактично, не приділяють належної уваги.**

⁹ Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»

Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації (далі — Департамент), зокрема, забезпечує реалізацію державної політики у сфері надання соціальних послуг на регіональному рівні.

Повноваження щодо реалізації державної політики у сфері надання соціальних послуг покладені **на відділ соціальних послуг і соціального захисту осіб з інвалідністю управління фінансів і соціального обслуговування населення (п'ять штатних працівників)**. Сфера відповідальності відділу дуже широка, і з таким маленьким штатом не може здійснювати ефективну роботу щодо організації та ухвалення рішень, зокрема з питань надання соціальних послуг, визначених Законом України «Про соціальні послуги», Порядком організації надання соціальних послуг (постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 587), Порядком надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам старшого віку, які мають психічні порушення (постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 року № 576) й іншими нормативно правовими актами, які стосуються розвитку системи соціальних послуг.

Водночас результати аналізу встановили, що в Положенні про Департамент відсутня норма щодо координації Департаменту Нацсоцслужбою в межах повноважень, визначених Положенням про Національну соціальну сервісну службу України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2020 року № 783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України» (зі змінами).

Сумський обласний центр соціальних служб (19 штатних працівників) вивчає потреби громад у навчанні, враховує пріоритетні напрями діяльності Мінсоцполітики, планує, організовує та проводить навчальні заходи, **але з жодною із ТГ Сумської області не уклав угоду / договір / меморандум про співпрацю**. Водночас Сумський обласний центр соціальних служб не має навчальних програм, розроблених і затверджених центром, зокрема авторських програм тренерів центру.

Також Сумський обласний центр соціальних служб уклав договори про співпрацю з Сумським державним педагогічним університетом ім. А. С. Макаренка й Сумським державним університетом.

Аналіз виявив, що Положення про Сумський обласний центр соціальних служб не повністю відповідає Типовому положенню, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 479.

Служба у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації (10 штатних працівників) у структурі має відділ сімейних форм і фінансового забезпечення й відділ усиновлення та соціально-правового захисту дітей.

При службі у справах дітей Сумської обласної державної адміністрації утворені три центри соціально-психологічної реабілітації дітей:

- Сумський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області;
- Хоружівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області;
- Обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей м. Шостка.

Водночас аналіз установив, що в регіоні є потреба в розвитку сімейно-орієнтованих соціальних послуг, зокрема патронату над дитиною.

Для ефективного виконання власних і делегованих повноважень і функцій у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг **на рівні ТГ** рекомендовано запровадити модель організаційної структури виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з питань соціального захисту населення, захисту прав дітей і надання соціальних

послуг, визначеної оновленими Методичними рекомендаціями щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей (наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»).

ТГ уповноважені здійснювати управління, надання базових соціальних послуг, організувати й забезпечити їх адміністрування, зокрема у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (незалежно від кількості жителів) передбачити утворення підрозділів з питань соціального захисту населення, служби у справах дітей, надавачів соціальних послуг, їх взаємодію з адміністраторами центру надання адміністративних послуг, іншими уповноваженими посадовими особами й суб'єктами господарювання, які діють на території (див. Рис. 1.4.1).

Алгоритм впровадження моделі управління в ТГ для виконання повноважень у сфері соціального захисту прав дітей і надання соціальних послуг

Рисунок 1.4.1. Алгоритм упровадження моделі управління у ТГ для виконання повноважень у сфері соціального захисту населення, захисту прав дітей та надання соціальних послуг

Виконання власних і делегованих повноважень ТГ у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг зумовив проблему відсутності чіткої системи управління в цих сферах у ТГ Сумської області¹⁰.

Це спостерігаємо в різних моделях управління у ТГ Сумської області:

- допомога за принципом «єдиного вікна»;
- створення відділів (секторів) із питань соціального захисту населення;
- введення у штат фахівця з соціальної роботи, які працюватимуть на відділених старостинських округах;
- захист прав дітей;
- міжвідомча взаємодія та співробітництво громад;
- надання соціальних послуг і створення власних установ відповідного профілю тощо.

Рекомендована модель організаційної структури з питань соціального захисту населення та забезпечення прав дітей представлена на Рис. 1.4.2.

Модель організаційної структури виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей

Рисунок 1.4.2. Модель організаційної структури виконавчого органу сільської, селищної, міської ради з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей

¹⁰ Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

Аналіз соціальної інфраструктури ТГ Сумської області показав, **що організаційна структура структурно й функціонально не повністю відповідає рекомендованій Мінсоцполітики моделі організаційної структури громади з питань соціального захисту населення та захисту прав дітей**¹¹.

Інформація про чинні структурні підрозділи з питань соціального захисту населення у 51 ТГ Сумської області наведена в таблиці 1.4.2.

Таблиця 1.4.2. Інформація про наявні структурні підрозділи з питань соціального захисту населення у 51 ТГ Сумської області

№ з/п	Назва ТГ	Створений сектор із питань соціального захисту населення	Створений відділ із питань соціального захисту	Створене Управління з питань соціального захисту	Виконує обов'язки з питань соціального захисту спеціаліст виконкому
1.	Андріяшівська	-	✓	-	-
2.	Бездрицька	-	✓	-	-
3.	Березівська	-	✓	-	-
4.	Білопільська	-	✓	-	-
5.	Боромлянська	-	-	-	✓
6.	Бочечківська	-	✓	-	-
7.	Буринська	-	✓	-	-
8.	Великописарівська	-	✓	-	-
9.	Верхньосироватська	-	✓	-	-
10.	Вільшанська	-	✓	-	-
11.	Ворожбянська	-	✓	-	-
12.	Глухівська	-	✓	-	-
13.	Грунська	-	-	✓	-
14.	Дружбівська	-	✓	-	-
15.	Дубовязівська	-	✓	-	-
16.	Есманьська	-	✓	-	-
17.	Зноб-Новгородська	✓	-	-	-
18.	Кириківська	-	✓	-	-
19.	Комишанська	-	✓	-	-
20.	Конотопська	-	-	✓	-
21.	Коровинська	✓	-	-	-
22.	Краснопільська	-	✓	-	-

¹¹ Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

№ з/п	Назва ТГ	Створений сектор із питань соціального захисту населення	Створений відділ із питань соціального захисту	Створене Управління з питань соціального захисту	Виконує обов'язки з питань соціального захисту спеціаліст виконкому
23.	Кролевецька	-	✓	-	-
24.	Лебединська	-	-	✓	-
25.	Липоводолинська	-	✓	-	-
26.	Миколаївська	-	✓	-	-
27.	Миколаївська	-	✓	-	-
28.	Миропільська	-	✓	-	-
29.	Недригайлівська	-	✓	-	-
30.	Нижньосироватська	-	✓	-	-
31.	Новослобідська	-	✓	-	-
32.	Охтирська	-	-	✓	-
33.	Попівська	-	✓	-	-
34.	Путівльська	-	✓	-	-
35.	Річківська	-	✓	-	-
36.	Роменська	-	-	✓	-
37.	Садівська	-	✓	-	-
38.	Свеська	-	✓	-	-
39.	Середино-Будська	-	✓	-	-
40.	Синівська	-	✓	-	-
41.	Степанівська	-	✓	-	-
42.	Сумська	-	-	✓	-
43.	Тростянецька	-	✓	-	-
44.	Хмелівська	-	✓	-	-
45.	Хотінська	-	✓	-	-
46.	Чернечинська	-	✓	-	-
47.	Чупахівська	-	✓	-	-
48.	Шалигинська	-	✓	-	-
49.	Шосткинська	-	-	✓	-
50.	Юнаківська	-	✓	-	-
51.	Ямпільська	-	✓	-	-
Разом: 51		2	41	7	1

Таблиця 1.4.2. демонструє, що в 1 ТГ Сумської області (Боромлянська) організаційна структура не відповідає вимогам, визначеним чинними нормами законодавства¹², **зокрема у структурі виконавчого органу сільської ради не створений структурний підрозділ із питань соціального захисту населення.**

Водночас аналіз установив, що кількість спеціалістів структурних підрозділів із питань соціального захисту населення (2–3 особи), які займаються розвитком соціальних послуг у ТГ, не відповідає вимогам, визначеним чинними нормами законодавства¹³. Окрім того лише **у 15 ТГ Сумської області** (Хотінська, Глухівська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Конотопська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Нижньосиригатська, Середино-Будська, Синівська, Степанівська, Сумська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська) затверджений план діяльності структурного підрозділу з питань соціального захисту населення як уповноваженого органу, що реалізує політику у сфері організації соціальних послуг у громаді, на середньостроковий період (звітний і два наступних роки), **у 36 ТГ Сумської області** такий план не затверджений.

Водночас результати аналізу встановили відсутність у штаті структурних підрозділів із питань соціального захисту населення виконавчого органу сільських, селищних, міських рад посади соціального менеджера¹⁴.

Окрім того, за результатами аналізу встановлено, що у 37 ТГ Сумської області не запроваджений механізм створення та функціонування інтегрованої моделі надання соціальних послуг, яку мають забезпечувати фахівці з соціальної роботи, зокрема на відділених робочих місцях у старостинських округах¹⁵. Водночас у семи ТГ створені віддалені робочі місця, де працюють фахівці з соціальної роботи, але їхня кількість не відповідає вимогам чинного законодавства¹⁶ (див. Табл. 1.4.3).

12 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

13 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

14 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

15 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

16 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

Таблиця 1.4.3. Інформація щодо фахівців із соціальної роботи, які працюють на відділених робочих місцях

№	Назва ТГ	Загальна кількість населення ТГ (осіб)	Фахівці із соціальної роботи, які працюють на відділених робочих місцях	Норма забезпечення ТГ фахівцями з соціальної роботи
1	Буринська	20 967	4	<p>У сільській місцевості один штатний працівник на:</p> <ul style="list-style-type: none"> • один або декілька населених пунктів, які належать до складу територіальної громади, з чисельністю населення від двох до чотирьох тисяч жителів (у разі відстані між населеними пунктами до 15 км); • декілька населених пунктів, які належать до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше ніж дві тисячі жителів (у разі відстані між населеними пунктами не більше ніж 30 км, за наявності громадського транспортного сполучення чи закріпленого за фахівцем із соціальної роботи транспортного засобу); • один населений пункт, який належить до складу територіальної громади, у гірській місцевості (незалежно від чисельності населення). <p>У містах один штатний працівник:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10 тисяч жителів у містах із населенням понад 200 тисяч; • п'ять-сім тисяч жителів у містах із населенням від 50 до 200 тисяч; • п'ять тисяч жителів у містах із населенням менше ніж 50 тисяч та у приватному секторі.
2	Дубов'язівська	9 860	3	
3	Лебединська	38 781	4	
4	Охтирська	41 600	5	
5	Роменська	58 000	1	
6	Тростянецька	26 968	3	
7	Юнаківська	4 318	1	
Усього:			21	

Служби у справах дітей створені у 51 ТГ Сумської області. Служби у справах дітей підпорядковані голові сільської, селищної, міської ради, який є головою органу опіки й піклування, який ухвалює рішення щодо захисту дітей.

У 20 ТГ Сумської області (Бездрицька, Березівська, Бочечківська, Боромлянська, Великописарівська, Ворожбянська, Есманьська, Комишанська, Конотопська, Миропільська, Попівська, Путивльська, Річківська, Середино-Будська, Сумська, Хмелівська, Хотінська, Чернеччинська, Шосткинська, Юнаківська) не створені комісії з питань охорони дитинства, що унеможлиблює повноцінне функціонування управлінської вертикалі в захисті прав дітей населення ТГ Сумської області (див. Рис. 1.4.3).

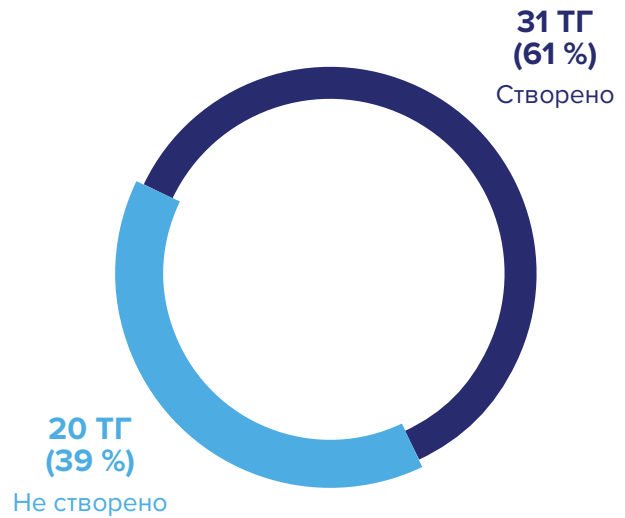

Рисунок 1.4.3. Інформація щодо створення Комісії з питань охорони дитинства

Модель адміністрування надання соціальних послуг за принципом «єдиного вікна» передбачає створення ЦНАП у ТГ з організацією прийому жителів за місцем їхнього проживання, зокрема у ЦНАП і прийом документів у старостинських округах.

У ТГ Сумської області створені й функціонують 33 ЦНАП, 58 віддалених робочих місця, три територіальні підрозділи. Найбільш популярні адміністративні послуги, які надають у ТГ Сумської області, зображені на Рис. 1.4.4.

Рисунок 1.4.4. Інформація щодо найбільш популярних адміністративних послуг, які надають у ТГ Сумської області

Відповідно до аналізу ЦНАП Сумської області надають 259 адміністративних послуг, зокрема соціального характеру. Утім, **більшість ЦНАП ТГ Сумської області не надають адміністративні послуги:**

- × ухвалення рішення щодо надання соціальних послуг;
- × призначення компенсації за догляд фізичній особі, яка надає соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі.

Такі управлінські рішення, з точки зору адміністрування соціальних послуг, є простими та зрозумілими в умовах переходу до децентралізованої моделі. Водночас **ефективна модель** адміністрування соціальних послуг у ТГ має передбачати цілісну систему управління з забезпеченням якісного виконання функцій планування, організації, моніторингу та контролю, зокрема системи надання соціальних послуг.

Забезпечення інтегрованого підходу до стратегічного планування є однією зі складових **моделі адміністрування соціальних послуг населенню за принципом «єдиного вікна»**. Для якісного планування соціальних послуг населенню ТГ Сумської області потрібно досліджувати поточну ситуацію у ТГ, ідентифікувати всі групи впливу та ключових гравців у сфері надання соціальних послуг.

Під час ознайомлення з інформаційними технологіями й офісними програмами ТГ Сумської області була виявлена єдина практика автоматизації процесів оброблення й передавання документів заявників із питань соціального захисту населення від місця їх проживання до ЦНАП. На жаль, нині серед ТГ Сумської області це — єдина практика автоматизації процесів оброблення й передавання документів заявників із питань соціального захисту населення.

Практика оцифрування паперових документів і роботи з електронними документами є мінімальною. Навички персоналу щодо використання інформаційних технологій та офісних програм є базовими.

У ТГ Сумської області відсутній уніфікований підхід до ведення списків і баз даних отримувачів і надавачів соціальних послуг. Уповноважені посадові особи складають і ведуть списки отримувачів соціальних послуг у більшості випадків у документах Microsoft Word, Excel не системно. Якщо виникає потреба пошуку оперативної інформації щодо охоплення соціальними послугами тої чи іншої вразливої групи, уповноважені посадові особи витрачають час на пошук і додаткове оброблення інформації.

Водночас за результатами аналізу встановлено, що Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг здебільшого ведуть структурні підрозділи соціального захисту населення. **Вісім ТГ Сумської області (Боромлянська, Глухівська, Кириківська, Комишанська, Миропільська, Попівська, Хотінська, Шалигинська)** не забезпечують виконання такої функції. Цю функцію щодо ведення зазначеного Реєстру здійснюють надавачі соціальних послуг (шість ТГ) і реєстратори ЦНАП (дві ТГ), що не відповідає нормам чинного законодавства¹⁷ (див. Рис.1.4.5).

Водночас вдалося проаналізувати перелік надавачів соціальних послуг, внесених до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (див. Рис. 1.4.6).

17 Наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей» — Режим доступу: https://www.msp.gov.ua/files/norm_baza/2023/263.pdf

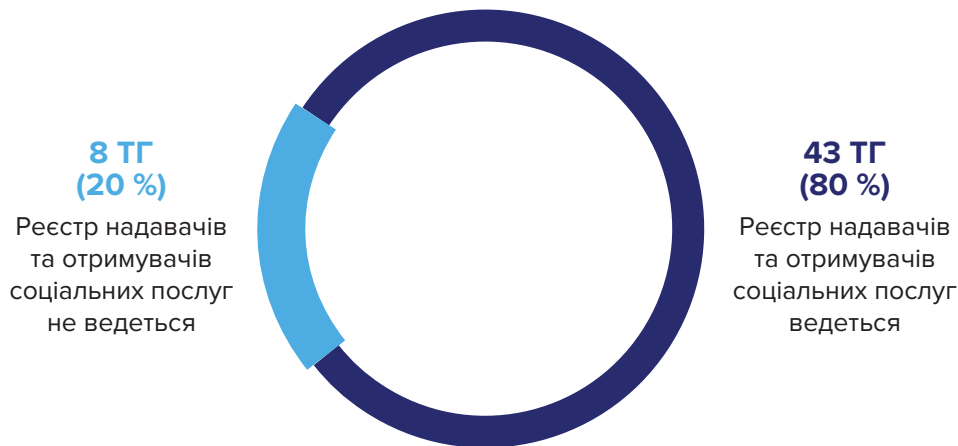

Рисунок 1.4.5. Інформація щодо суб'єктів ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг

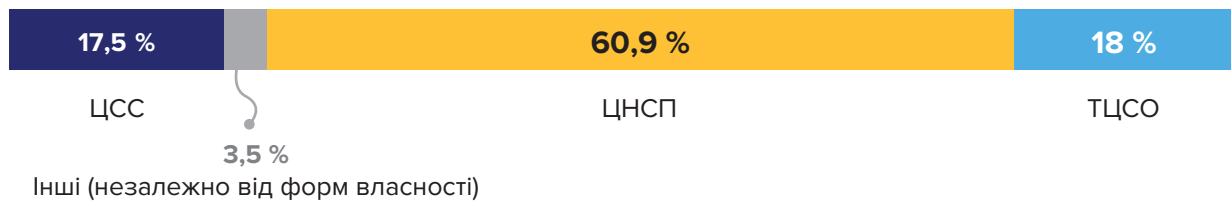

Рисунок 1.4.6. Інформація щодо переліку надавачів соціальних послуг, внесених до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг

Аналіз установив, що в [Реєстрі](#) зареєстрований 121 надавач соціальних послуг, які функціонують у ТГ Сумської області. Зазначені дані відрізняються від інформації, наданої **Департаментом із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації (45 надавачів соціальних послуг)***.

Визначення потреб населення ТГ у соціальних послугах проводять для отримання об'єктивних даних (кількісних та якісних), потрібних для ухвалення управлінських рішень щодо забезпечення розвитку на території відповідної ТГ системи надання соціальних послуг, яка функціонує на засадах безбар'єрності, безперервності, послідовності надання соціальних послуг та їх різноманітності¹⁸.

За результатами дослідження встановлено, що у **26 ТГ** Сумської області **затверджений Порядок визначення потреб громади в соціальних послугах**, що повністю відповідає вимогам чинного законодавства¹⁹, у **25 ТГ** такий **Порядок відсутній** (див. Рис. 1.4.7).

18 Наказ Мінсоцполітики від 19 квітня 2023 року. № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах»

19 Наказ Мінсоцполітики від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах»

Перелік ТГ, які не затвердили Порядок визначення потреб у соціальних послугах:

Бездрицька, Березівська, Бочечківська, Великописарівська, Верхньосироватська, Виконавчий, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Охтирська, Попівська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Степанівська, Хмелівська, Шалигинська, Юнаківська ТГ.

Рисунок 1.4.7. Інформація щодо аналізу затвердження Порядку визначення потреб у соціальних послугах

Аналізом установив, що під час визначення пріоритетів для організації надання соціальних послуг більшості ТГ Сумської області бракує досвіду й навичок із цього питання, що є обмежувальним фактором планування заходів щодо організації надання соціальних послуг населенню ТГ Сумської області, які мають належати до прогнозних і програмних документів соціально-економічного розвитку ТГ (стратегія розвитку територіальної громади, програма соціально-економічного розвитку, місцеві й регіональні цільові програми).

У ТГ Сумської області **міжвідомча взаємодія та співробітництво** передбачають об'єднання ресурсів задля досягнення цілей, які складно реалізувати поодиночі²⁰. Для цього потрібно постійно відслідковувати можливості для якісної організації та планування соціальних послуг у ТГ, оперативно реагувати на них і перетворювати їх на сильні сторони.

За результатами аналізу встановлено, що в **11 ТГ Сумської області** (Березівська, Білопільська, Ворожбянська, Есманьська, Миколаївська селищна, Нижньосироватська, Річківська, Садівська, Свеська, Степанівська, Шосткинська) є затверджений Порядок міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг, у 40 ТГ такий Порядок відсутній (див. Рис. 1.4.8).

Рисунок 1.4.8. Інформація стосовно затвердження Порядку міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг

Не затверджували Порядок визначення потреб у соціальних послугах Хотінська, Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Дружбівська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Комишанська, Конотопська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська, Миропільська, Недригайлівська, Новослобідська, Охтирська, Попівська, Путивльська, Роменська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Хмелівська, Чернечинська, Чупахівська. Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ.

За результатами аналізу встановлено, що договори про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг **укладені у 15 ТГ Сумської області** (Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Верхньосироватська, Ворожбянська, Дружбівська, Комишанська, Конотопська, Лебединська, Миколаївська сільська, Степанівська, Хмелівська, Чернечинська, Шалигинська, Ямпільська), **у 36 ТГ такі договори відсутні** (див. Рис. 1.4.9).

Не затверджували договори про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг: Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Охтирська, Нижньосироватська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Чупахівська, Хотінська, Шосткинська, Юнаківська ТГ.

Рисунок 1.4.9. Інформація про укладення договорів про співробітництво ТГ у сфері надання соціальних послуг

Це свідчить про слабку міжвідомчу взаємодію та співробітництво ТГ Сумської області, що не об'єднує суб'єктів під час надання соціальних послуг населенню ТГ і зупиняє розвиток цієї системи.

Рекомендовані можливості механізму співробітництва представлені в Таблиці 1.4.5.

Таблиця 1.4.5. Управління у сфері соціальних послуг у різних формах співробітництва ТГ

Форми співробітництва ТГ	Зміст співробітництва ТГ
Делегування виконання завдань із передаванням відповідних ресурсів	Організація автоматизованого обміну інформацією та інформування населення; ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг; утворення спільної архівної установи з передаванням відповідних ресурсів для її утримання

Форми співробітництва ТГ	Зміст співробітництва ТГ
Реалізація спільних проєктів	Фінансування професійної перепідготовки й підвищення компетентностей / кваліфікації спеціалістів з організації та надання соціальних послуг; здійснення супервізії; спільне фінансування (утримання) підприємств комунальної форми власності
Спільне фінансування (утримання) установ та організацій комунальної форми власності — інфраструктурних об'єктів	Спільне фінансування (утримання) центру надання адміністративних послуг; створення закладів надання послуг (центри надання соціальних послуг, територіальні центри соціального обслуговування та їхні відділення) тощо
Утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій — спільних інфраструктурних об'єктів	Створення закладів надання комплексних послуг (підтриманого проживання, раннього втручання, психолого-соціальної підтримки, розбудови життєстійкості, паліативного догляду тощо)
Утворення спільного органу управління для виконання визначених законом повноважень (як окремий виконавчий орган або у складі виконавчого органу одного з суб'єктів співробітництва (як структурний підрозділ — департамент, відділ, управління, бюро, агенція тощо)	Створення структур соціального захисту населення відділів надання соціальних послуг; служб у справах дітей, відділів / секторів / фахівців із роботи з сім'ями, дітьми та молоддю); введення до штату центрів надання соціальних послуг ТГ посади фахівця з соціальної роботи

Різні форми співробітництва ТГ взаємопов'язані між собою, оскільки надання конкретних соціальних послуг забезпечують окремі елементи цілісної системи.

До потенційних надавачів соціальних послуг у ТГ Сумської області варто віднести комунальні заклади / установи, громадські організації, профільних фахівців, які працюють у медичних закладах і закладах освіти, фізичних осіб — підприємців тощо. Проте, за результатами оцінки потреб у соціальних послугах було встановлено, що зазначені ресурси є дуже обмеженими й у ТГ Сумської області використовуються нерівномірно.

Основними надавачами соціальних послуг у ТГ Сумської області є територіальні центри соціального обслуговування, центри надання соціальних послуг, центри соціальних служб, надавачі недержавного сектору.

Інформація щодо надавачів соціальних послуг у ТГ Сумської області зазначена в таблиці 1.4.6.

Таблиця 1.4.6. Перелік надавачів соціальних послуг у ТГ Сумської області

№	Назва ТГ	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Відділення / відділ
1.	Андріяшівська	1	-	відсутній	
2.	Бездрицька	відсутній	відсутній	відсутній	
3.	Березівська	1	-	відсутній	
4.	Білопільська	-	1	1 міський	
5.	Боромлянська	1	-	відсутній	

№	Назва ТГ	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Відділення / відділ
6.	Бочечківська	1	-	відсутній	
7.	Буринська	-	1	відсутній	
8.	Великописарівська	1		відсутній	
9.	Верхньосироватська	1	-	відсутній	
10.	Вільшанська	Відділення соціальної допомоги вдома (надання соціальних послуг)		відсутній	1
11.	Ворожбянська	1	-	відсутній	
12.	Глухівська	1	-	відсутній	
13.	Грунська		1	відсутній	
14.	Дружбівська	відсутній	відсутній	відсутній	
15.	Дубовязівська	1	-	відсутній	
16.	Есманьська	1	-	відсутній	
17.	Зноб-Новгородська	1	-	відсутній	
18.	Кириківська	1	-	відсутній	
19.	Комишанська	відсутній	відсутній	відсутній	
20.	Конотопська		1	1 міський	
21.	Коровинська	Відділення організації та надання соціальної допомоги (надання соціальних послуг) удома Коровинської сільської ради		відсутній	1
22.	Краснопільська	1	-		
23.	Кролевецька	1	-	відсутній	
24.	Лебединська	-	1	1 міський	
25.	Липоводолинська	1	-	відсутній	
26.	Миколаївська селищна	1	-		
27.	Миколаївська сільська	відсутній	відсутній	відсутній	
28.	Миропільська	1	-	відсутній	
29.	Недригайлівська	-	1	відсутній	
30.	Нижньосироватська	1		відсутній	
31.	Новослобідська	1	-	відсутній	
32.	Охтирська	1	-	відсутній	
33.	Попівська	1	-	відсутній	
34.	Путивльська	1	-	відсутній	
35.	Річківська	1	-	відсутній	
36.	Роменська		1	1 міський	
37.	Садівська	1	-	відсутній	

№	Назва ТГ	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Відділення / відділ
38.	Свеська	1	-	відсутній	
39.	Середино-Будська	1	-	відсутній	
40.	Синівська	1	-	відсутній	
41.	Степанівська	1	-	відсутній	
42.	Сумська	-	1	1 міський	
43.	Тростянецька	1	-	відсутній	
44.	Хмелівська	відсутній	відсутній	відсутній	
45.	Хотінська	1	-	відсутній	
46.	Чернеччинська	1	-	відсутній	
47.	Чупахівська	1	-	відсутній	
48.	Шалигинська	відсутній	відсутній	відсутній	
49.	Шосткинська	-	1	відсутній	
50.	Юнаківська	Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради		відсутній	1
51.	Ямпільська	-	1	відсутній	
Разом:		32	10	5	3

Таблиця 1.4.6. демонструє, що в Сумській області діє 32 центри надання соціальних послуг, 10 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), п'ять центрів соціальних служб.

Також у шести ТГ (Дружбівська, Бездрицька, Комишанська, Миколаївська сільська, Хмелівська, Шалигинська) відсутні базові надавачі соціальних послуг, водночас організоване надання соціальних послуг на умовах співфінансування.

Окрім того встановлено, що в Коровинській ТГ створене Відділення організації та надання соціальної допомоги (надання соціальних послуг) вдома Коровинської сільської ради, у Ворожбянській ТГ створене Відділення соціальної допомоги вдома (надання соціальних послуг).

Отже, ці відділення є надавачами соціальних послуг у ТГ. Водночас Стаття 13 Закону України «Про соціальні послуги» визначає, що надавачі соціальних послуг провадять свою діяльність відповідно до законодавства про соціальні послуги на підставі установчих та інших документів, які визначають перелік соціальних послуг і категорії осіб, яким надають такі послуги, **за умови забезпечення їх відповідності критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, установленим постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 року № 185.**

Водночас у Юнаківській ТГ створений Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради, який також є надавачем соціальних послуг. Він також забезпечує реалізацію соціальної політики щодо надання соціальних послуг у ТГ, а отже, **є органом управління місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг.**

Тож, фактично, Відділ соціального захисту населення Юнаківської сільської ради є і управлінською структурою, і надавачем соціальних послуг у ТГ. Такий підхід до організації та адміністрування соціальних послуг потребує розмежування функцій, повноважень і відповідальності для якісного виконання органами місцевого самоврядування повноважень щодо надання соціальних послуг жителям ТГ.

Також у Сумській області діють:

- 12 інтернатних установ (обласний рівень);
- 1 соціальний центр матері та дитини (м. Суми);
- 3 центри соціально-психологічної реабілітації (обласний рівень);
- 1 соціальний гуртожиток для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (обласний рівень);
- 1 центр соціально-психологічної допомоги (обласний рівень);
- 1 Центр учасників бойових дій (м. Суми);
- Громадська організація «Товариство допомоги особам з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень «Феліцитас» (м. Суми);
- Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства, при Роменьському міському центрі соціальних служб (далі — МЦСС);
- Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства, при Зноб-Новгородській селищній раді;
- Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства, при Сумському МЦСС;
- Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства, при комунальній установі «Центр надання соціальних послуг» Тростянецької міської ради.

До надання соціальних послуг залучені надавачі недержавного сектору, зокрема шляхом державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проєктів тощо.

Для цього можуть застосовувати процедури закупівель, передбачені Законом України «Про публічні закупівлі», конкурси соціальних проєктів, соціальних програм відповідно до Порядку проведення конкурсу з визначення програм (проєктів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2011 року № 1049 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року № 194), а також соціальне замовлення згідно з Порядком надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення й компенсації надавачам вартості соціальних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 року № 450.

Інформація щодо впровадження механізмів державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проєктів у ТГ Сумської області відображена в Таблиці 1.4.7.

Таблиця 1.4.7. Упровадження механізмів державно-приватного партнерства, соціального замовлення, конкурсу соціальних проєктів у ТГ Сумської області

Механізм соціального замовлення впроваджений у 0 ТГ	Механізм державно-приватного партнерства впроваджений у 12 ТГ	Механізм публічних закупівель упроваджений у двох ТГ
	<p>Бездрицька Березівська Верхньосироватська Дружбівська Комишанська Конотопська Миколаївська сільська Степанівська Хмелівська Шалигинська Шосткинська Ямпільська</p>	<p>Вільшанська Есманьська</p>

Таблиця 1.4.7. демонструє, що попри розроблену нормативно-правову базу, практика здійснення механізмів залучення недержавних надавачів у систему надання соціальних послуг у ТГ Сумської області здійснюється дуже повільно, що впливає на розвиток ринку надавачів соціальних послуг.

Забезпечення розвитку системи соціальних послуг на рівні ТГ Сумської області важливе, оскільки:

- ▶ повноваження органів місцевого самоврядування щодо забезпечення надання соціальних послуг населенню закріплені законодавчо;
- ▶ забезпечення надання соціальних послуг особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, захист їхніх прав збільшує довіру до органів місцевого самоврядування;
- ▶ надання доступних соціальних і комплексних послуг прямо впливають на якість життя всіх жителів ТГ, підвищуючи соціальне благополуччя і безпеку.

Висновки

1. Попри певну локальну результативність здійснених процесів, реалізація нових можливостей для розвитку ТГ Сумської області й регіонального розвитку загалом досі недостатньо впливає на розвиток сфери соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг.
2. Важливим напрямом є впровадження системи управління та проведення моніторингу як перебігу загальних подій і результатів децентралізації, так і впливу їх на такі сфери соціального захисту населення, забезпечення прав дітей ім надання соціальних послуг, зокрема на регіональному рівні.

3. Забезпечення інтегрованого підходу до стратегічного планування має стати однією зі складових моделей управління й адміністрування соціальних послуг населенню ТГ Сумської області. Для їхнього якісного планування потрібно досліджувати поточну ситуацію у громадах, ідентифікувати всі групи впливу та ключових гравців у сфері надання соціальних послуг.
4. Посадові особи органів місцевого самоврядування, фахівці структурних підрозділів із питань соціального захисту населення, служб у справах дітей ТГ Сумської області беззаперечно потребують удосконалення знань і навичок для ефективного управління сферою соціального захисту населення, захисту прав дітей і надання соціальних послуг, використання можливостей, які надає децентралізована система управління (наказ Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»).
5. Серед ТГ Сумської області не поширена практика автоматизації процесів оброблення й передавання документів заявників із питань соціального захисту населення від старостинських округів.
6. Практика оцифрування паперових документів і роботи з електронними документами є мінімальною. Навички персоналу щодо використання інформаційних технологій та офісних програм є базовими.
7. За соціально-демографічними показниками ТГ Сумської області є різномірними, а отже, мають різний інституційний потенціал і різні потреби в підтримці системи управління й адміністрування для належного забезпечення соціальними послугами вразливих груп населення.
8. Більшості ТГ Сумської області не вистачає спроможності оцінити потреби, планувати й керувати соціальними послугами, у результаті чого певні найбільш ізольовані та вразливі групи населення залишаються поза увагою.
9. ТГ Сумської області потрібне залучення недержавних надавачів у систему надання соціальних послуг, а також розвиток механізмів міжвідомчої взаємодії та співробітництва, які передбачають об'єднання ресурсів задля досягнення цілей, які складно реалізувати поодиночі.

1.5. Аналіз забезпечення базовими та спеціалізованими соціальними послугами вразливих груп населення у громадах

Стаття 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» **рекомендує забезпечувати** виконавчим органам сільських, селищних, міських рад:

надання **базових соціальних послуг особам / сім'ям за результатами оцінювання потреб особи / сім'ї**, вжиття заходів із надання інших соціальних послуг особам / сім'ям шляхом створення мережі надавачів соціальних послуг державного / комунального сектору та/ або залучення надавачів соціальних послуг недержавного сектору (шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проєктів, соціальних програм тощо), та/або на умовах договору з іншими органами місцевого самоврядування.

Базовий перелік соціальних послуг визначає Закон України «Про соціальні послуги». Перелік соціальних послуг, які надають особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, визначає Класифікатор соціальних послуг, затверджений наказом Міністерства соціальної політики від 23 червня 2020 року № 429, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 9 липня 2020 року за № 643/34926.

Нині перелік базових соціальних послуг значно розширений і доповнений. Новий Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади в соціальних послугах (наказ Міністерства соціальної політики від 19 квітня 2023 року № 130-Н, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 11 липня 2023 року за № 1169/40225) визначає 24 базових соціальних послуг і 14 інших соціальних послуг (див. Рис. 1.5.1).

Надавачі соціальних послуг

Для проведення соціальної роботи й надання соціальних послуг безпосередньо в територіальних громадах Міністерство соціальної політики рекомендує (Наказ № 263 від 31 липня 2023 року «Про затвердження методичних рекомендацій з організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей) створювати надавачів соціальних послуг (комунальні заклади), наприклад:

- ▶ **Центр надання соціальних послуг** — для надання соціальних послуг різним групам, особам / сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі — ЦНСП);
- ▶ **Центр соціальних служб** — для надання сімейно-орієнтованих соціальних послуг (далі — ЦСС);
- ▶ **Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)** — для надання соціальних послуг особам старшого віку, особам з інвалідністю (далі — ТЦСО).

Перелік базових соціальних послуг (усього 24 послуги):	Перелік інших спеціалізованих соціальних послуг (усього 14 послуг):
1. Догляд удома	1. Консультативний кризовий телефон
2. Денний догляд	2. Нічний притулок
3. Підтримане проживання	3. Короткотермінове проживання
4. Соціальний супровід	4. Соціально-трудова адаптація
5. Соціальна адаптація	5. Стаціонарний догляд
6. Соціальна інтеграція та реінтеграція	6. Паліативний догляд
7. Надання притулку	7. Персональний асистент
8. Кризове та екстрене втручання	8. Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями
9. Догляд і виховання в умовах, наближених до сімейних	9. Соціально-психологічна реабілітація
10. Консультування	10. Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів і психотропних речовин
11. Інформування	11. Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю
12. Представництво інтересів	12. Тимчасовий відпочинок батьків, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю
13. Посередництво	13. Тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю
14. Медіація	14. Транспортні послуги
15. Натуральна допомога	
16. Соціальна профілактика	
17. Переклад жестовою мовою	
18. Соціальний супровід під час інклюзивного навчання	
19. Соціальний супровід при працевлаштуванні та на робочому місці	
20. Фізичний супровід осіб з інвалідністю	
21. Соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах	
22. Послуга соціального супроводу сімей, у яких виховують дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування	
23. Денний догляд дітей з інвалідністю транзитного проживання / навчальна квартира	
24. Транзитне проживання / навчальна квартира	

Рисунок 1.5.1. Загальний перелік соціальних послуг

Аналіз стану забезпечення населення громад Сумської області показав, що в дев'яти громадах із 51 взагалі відсутні надавачі соціальних послуг, із них:

- **у Бездрицькій сільській громаді** соціальні послуги жителям громади надає комунальна установа (далі — КУ) «Центр надання соціальних послуг» Верхньосироватської сільської ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів;
- **у Дружбівській міській громаді** соціальні послуги жителям громади надає Територіальний центр соціального обслуговування Ямпільської селищної ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів;
- **у Комишанській сільській громаді** соціальні послуги жителям громади надає КУ «Центр надання соціальних послуг» Березівської сільської ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів;
- **у Миколаївській сільській громаді** соціальні послуги жителям громади 2023 року надає КУ «Центр надання соціальних послуг» Степанівської селищної ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів (2024 року запланована зміна постачальника послуг на КУ ЦНСП Нижньоосироватської сільської ради);
- **у Хмелівській сільській громаді** соціальні послуги жителям громади надає КУ «Центр надання соціальних послуг» Андріяшівської сільської ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів;
- **у Шалигінській селищній громаді** соціальні послуги жителям громади надає КУ «Центр надання соціальних послуг» Березівської сільської ради в межах договору про передачу міжбюджетних трансфертів.

У Юнаківській, Вільшанській, Коровинській сільських громадах соціальні послуги жителям громад надають відділи виконавчих комітетів із питань соціального захисту населення.

Як бачимо, навіть за відсутності надавачів послуг у вищезазначених громадах соціальні послуги надають працівники виконавчих комітетів або фахівці інших громад у межах співробітництва територіальних громад або через механізми компенсацій за надані послуги. Але як показав аналіз, кількість соціальних послуг, які надаються у вищезазначених громадах, обмежений і не відповідає потребам населення громад у соціальних послугах. З огляду на це рекомендуємо:

Буринській міській, Грунській сільській, Недригайлівській та Ямпільській селищним громадам, які мають лише ТЦСО, розглянути питання щодо створення у громадах окремих надавачів сімейно орієнтованих соціальних послуг. Законодавство визначає, що це можна здійснити шляхом реорганізації ТЦСО в Центри надання соціальних послуг із відділеннями догляду вдома, денного перебування, натуральної допомоги й відділення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям із дітьми або створення додатково Центрів соціальних служб для проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям із дітьми у складних життєвих обставинах, вразливим категоріям дітей;

головам Вільшанської, Коровинської, Юнаківської сільських громад розв'язати питання щодо створення надавачів соціальних послуг, які будуть відповідати критеріям, визначеним Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 року «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг» та зняти з уповноважених органів виконавчих комітетів із питань соціального захисту населення повноваження стосовно надання соціальних послуг вразливим категоріям населення громад;

Бездрицькій, Комишанській, Миколаївській, Хмелівській сільським, Шалигінській селищній, Дружбівській міській громадам 2024 року створити надавачів соціальних послуг, які також будуть відповідати затвердженим критеріям діяльності надавачів соціальних послуг (Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 року № 185).

Аналіз надавачів в інших 42 громадах області показав, що станом на 1 листопада 2023 року там створені й функціонують 51 надавач соціальних послуг. На регіональному рівні соціальні послуги надають 17 надавачів соціальних послуг (див. Табл. 1.5.1).

Таблиця 1.5.1. Перелік і назва надавачів соціальних послуг

№	Назва надавача	Кількість
На місцевому рівні		
1	ЦНСП	32
2	ЦСС	6
3	ТЦСО	10
4	ГО Товариство допомоги особам з інвалідністю «Феліцитас» (м. Суми)	1
5	КУ « Центр матері і дитини» (м. Суми)	1
6	КУ «Центр учасників бойових дій» Сумської міської ради	1
Разом :		51
На регіональному рівні		
1	Обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
2	Сумський обласний центр соціально психологічної допомоги	1
3	КУ « Соціальний гуртожиток»	1
4	Сумський центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
5	Хоружівський центр соціально психологічної реабілітації дітей	
6	Шосткинський обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	1
7	Синівський будинок-інтернат для громадян похилого віку	1
8	Атинський психоневрологічний інтернат	1
9	Білопільський дитячий будинок-інтернат	1
10	Будищанський психоневрологічний інтернат	1
11	Воронізький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
12	Конотопський дитячий будинок-інтернат	1
13	Кролевецький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
14	Лебединський психоневрологічний інтернат	1
15	Охтирський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
16	Свеський психоневрологічний інтернат	1
17	Синівський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	1
18	Хмелівський психоневрологічний інтернат	1
19	Сумський геріатричний пансіонат для ветеранів війни та праці	1
Разом:		19

Аналіз мережі надавачів соціальних послуг у Сумській області показав, що більшість громад (42 громади з 51) забезпечена надавачами соціальних послуг, зокрема ЦНСП, ЦСС, ТЦСО. У Сумській міській громаді, окрім ТЦСО та ЦСС, додатково створені два надавачі недержавної форми власності й один заклад « Центр матері і дитини (див. Табл. 1.5.2 та 1.5.3).

Таблиця 1.5.2. Стан забезпечення громад надавачами соціальних послуг

- У 32 пілотній громаді по одному надавачу — ЦНСП.
- У п'яти громадах по два надавачі — ТЦСО та ЦСС.
- У чотирьох громадах по одному надавачу — ТЦСО.
- В одній громаді по три надавачі — ЦСС, ТЦСО та три інші.
- У трьох громадах надавачі — Відділи соціальної допомоги / надання послуг.
- У шести громадах відсутні надавачі соціальних послуг.

Таблиця 1.5.3. Кількість і розподіл надавачів соціальних послуг у громадах

№	Назва громади	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Інші
1.	Андріяшівська сільська громада	1			
2.	Бездрицька сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
3.	Березівська сільська громада	1			
4.	Білопільська міська громада		1	1	
5.	Боромлянська сільська громада	1			
6.	Бочечківська сільська громада	1			
7.	Буринська міська громада		1		
8.	Великописарівська селищна громада	1			
9.	Верхньосироватська сільська громада	1			
10.	Вільшанська сільська громада				Відділ соціальної допомоги
11.	Ворожбянська міська громада	1			
12.	Глухівська міська громада	1			
13.	Грунська сільська громада		1		
14.	Дружбівська міська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
15.	Дубов'язівська селищна громада	1			
16.	Есманьська селищна громада	1			
17.	Зноб-Новгородська селищна	1			
18.	Кириківська селищна громада	1			
19.	Комишанська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
20.	Конотопська міська громада		1	1	

№	Назва громади	ЦНСП	ТЦСО	ЦСС	Інші
21.	Коровинська сільська громада				Відділ соціальних послуг
22.	Краснопільська селищна громада	1			
23.	Кролевецька міська громада	1			
24.	Лебединська міська громада		1	1	
25.	Липоводолинська селищна міська територіальна громада	1			
26.	Миколаївська селищна громада	1			
27.	Миколаївська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
28.	Миропільська сільська громада	1			
29.	Недригайлівська селищна громада		1		
30.	Нижньосироватська сільська громада	1			
31.	Новослобідська сільська громада	1			
32.	Охтирська міська громада	1			
33.	Попівська сільська громада	1			
34.	Путивльська міська громада	1			
35.	Річківська сільська громада	1			
36.	Роменська міська громада		1	1	
37.	Садівська сільська громада	1			
38.	Свеська селищна громада	1			
39.	Середино-Будська міська громада	1			
40.	Синівська сільська громада	1			
41.	Степанівська селищна громада	1			
42.	Сумська міська громада		1	1	3
43.	Тростянецька міська громада	1			1
44.	Хмелівська сільська громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
45.	Хотінська селищна громада	1			
46.	Чернечинська сільська громада	1			
47.	Чупахівська селищна громада	1			
48.	Шалигинська селищна громада	відсутній	відсутній	відсутній	відсутній
49.	Шосткинська міська громада		1	1	
50.	Юнаківська сільська громада				Відділ соціального захисту
51.	Ямпільська селищна громада		1		
Разом:		32	10	6	9

Результати опитування у громадах показав, що **51 громада** області надає **як базові, так й інші спеціалізовані соціальні послуги**.

Таблиця 1.5.4. Розподіл загальної кількості соціальних послуг, які надаються у громадах*

№	Назва громади	Кількість базових соціальних послуг, які надаються у громадах	Кількість інших соціальних послуг, які надаються у громадах	Разом
1.	Андріяшівська сільська громада	2	0	2
2.	Бездрицька сільська громада	1	0	1
3.	Березівська сільська громада	7	0	7
4.	Білопільська міська громада	7	1	8
5.	Боромлянська сільська громада	5	0	5
6.	Бочечківська сільська громада	8	0	8
7.	Буринська міська громада	5	1	6
8.	Великописарівська селищна громада	6	0	6
9.	Верхньосироватська сільська громада	4	0	4
10.	Вільшанська сільська громада	3	0	3
11.	Ворожбянська міська громада	6	0	6
12.	Глухівська міська громада	7	1	8
13.	Грунська сільська громада	2	1	3
14.	Дружбівська міська громада	7	0	7
15.	Дубов'язівська селищна громада	9	0	9
16.	Есманьська селищна громада	3	0	3
17.	Зноб-Новгородська селищна	3	1	4
18.	Кириківська селищна громада	6	0	6
19.	Комишанська сільська громада	1	0	1
20.	Конотопська міська громада	11	2	13
21.	Коровинська сільська громада	2	0	2
22.	Краснопільська селищна громада	6	1	7
23.	Кролевецька міська громада	5	2	7
24.	Лебединська міська громада	8	0	8
25.	Липоводолинська селищна громада	8	0	8
26.	Миколаївська селищна громада	3	1	4
27.	Миколаївська сільська громада	4	0	4
28.	Миропільська сільська громада	4	0	4
29.	Недригайлівська селищна громада	7	0	7
30.	Нижньосироватська сільська громада	7	0	7

№	Назва громади	Кількість базових соціальних послуг, які надаються у громадах	Кількість інших соціальних послуг, які надаються у громадах	Разом
31.	Новослобідська сільська громада	5	0	5
32.	Охтирська міська громада	11	0	11
33.	Попівська сільська громада	6	0	6
34.	Путівльська міська громада	10	2	12
35.	Річківська сільська громада	2	0	2
36.	Роменська міська громада	9	0	9
37.	Садівська сільська громада	8	0	8
38.	Свеська селищна громада	6	0	6
39.	Середино-Будська міська громада	5	0	5
40.	Синівська сільська громада	1	0	1
41.	Степанівська селищна громада	7	0	7
42.	Сумська міська громада	12	2	14
43.	Тростянецька міська громада	11	1	12
44.	Хмелівська сільська громада	2	0	2
45.	Хотінська селищна громада	4	0	4
46.	Чернечинська сільська громада	9	2	11
47.	Чупахівська селищна громада	1	0	1
48.	Шалигинська селищна громада	3	0	3
49.	Шосткинська міська громада	6	1	7
50.	Юнаківська сільська громада	5	0	5
51.	Ямпільська селищна громада	9	0	9
Разом:				

*Дані для аналізу взяли з отриманих карток надавачів і заповнених форм № 3

Аналізуючи дані, наведені в Таблиці 1.5.4, можна зробити висновок, що із 38 соціальних послуг, рекомендованих Міністерством соціальної політики, за якими затверджені державні стандарти, у Сумській області:

- **22 громади** надають не більше п'яти соціальних послуг;
- **23 громади** надають від шести до 10 соціальних послуг;
- **шість громад** надають від 11 до 14 соціальних послуг (див. Табл. 1.5.5).

Таблиця 1.5.5. Розподіл громад за кількістю соціальних послуг, які надаються у громадах

Кількість соціальних послуг	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Скільки громад їх надають	4	4	4	6	4	6	8	6	3	0	2	2	1	1

Аналіз показав, що із **38 соціальних послуг** (24 базові й 14 інших спеціалізованих), визначених Класифікатором соціальних послуг, затвердженим наказом Міністерства соціальної політики від 23 червня 2020 року № 429, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 9 липня 2020 року за № 643/34926, **15 соціальних послуг** не надається в жодній із 51 громади Сумської області (див. Рис. 1.5.2).

Базові соціальні послуги, які не надаються	Інші соціальні послуги, які не надаються
1. Підтримане проживання бездомних осіб	1. Нічний притулок
2. Підтримане проживання осіб старшого віку	2. Короткотермінове проживання
3. Транзитне підтримане проживання	3. Консультативно-кризовий телефон
4. Фізичний супровід осіб з інвалідністю	4. Соціально-трудова адаптація
5. Послуга медіації	5. Паліативний догляд
	6. Персональний асистент
	7. Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів і психоактивних речовин
	8. Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю
	9. Тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування
	10. Тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю

Рисунок 1.5.2. Послуги, які не надаються в жодній із громад Сумської області

Показовим для аналізу стану забезпечення населення пілотних громад Сумської області як базовими, так й іншими спеціалізованими соціальними послугами є узагальнені дані щодо загальної кількості наданих соціальних послуг за звітний період (2022 рік), наведені в Таблиці 1.5.6 та на Рисунках 1.5.3, 1.5.4).

Таблиця 1.5.6. Загальна кількість соціальних послуг, наданих у громадах за звітний період

№	Назва послуги	Кількість громад, які надають такі послуги	Кількість наданих послуг за звітний період
Базові послуги			
1.	Догляд удома	51	12 995
2.	Денний догляд	1	37
3.	Денний догляд дітей з інвалідністю	2	48
4.	Підтримане проживання осіб старшого віку й осіб з інвалідністю	0	0
5.	Підтримане проживання бездомних осіб	0	0
6.	Транзитне підтримане проживання / учбова соціальна квартира (будинок)	0	0
7.	Соціальна адаптація	17	16 553
8.	Соціальна інтеграція та реінтеграція	2	404
9.	Надання притулку	2	163
10.	Екстрене (кризове) втручання	12	390
11.	Консультавання	31	15 109
12.	Соціальний супровід сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах	39	2 075
13.	Соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування	31	349
14.	Соціальний супровід під час працевлаштування й на робочому місці	3	113
15.	Представництво інтересів	16	902
16.	Посередництво	2	167
17.	Соціальна профілактика	11	329
18.	Натуральна допомога	31	17 543
19.	Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату й пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальним, сенсорними, фізичними, моторними, психічними й поведінковими порушеннями	0	0
20.	Переклад жестовою мовою	1	114
21.	Догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних	0	0

№	Назва послуги	Кількість громад, які надають такі послуги	Кількість наданих послуг за звітний період
22.	Супровід під час інклюзивного навчання	2	32
23.	Інформування	31	11 829
24.	Медіація	0	0
Інші соціальні послуги			
25.	Консультативний кризовий телефон	0	0
26.	Нічний притулок	0	0
27.	Короткотермінове проживання	0	0
28.	Соціально-трудова адаптація	0	0
29.	Стаціонарний догляд	5	118
30.	Паліативний догляд	0	0
31.	Персональний асистент	0	0
32.	Соціальна реабілітація осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями	2	55
33.	Соціально-психологічна реабілітація	2	158
34.	Соціально-психологічна реабілітація осіб із залежністю від наркотичних засобів чи психотропних речовин	0	0
35.	Соціально-психологічна реабілітація осіб із ігровою залежністю	0	0
36.	Тимчасовий відпочинок для батьків або осіб, які їх замінюють, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю	0	0
37.	Тимчасовий відпочинок для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування	0	0
38.	Транспортні послуги	10	383

Рисунок 1.5.3. Кількість наданих базових соціальних послуг

Рисунок 1.5.4. Кількість наданих інших соціальних послуг

Дані наведені в таблиці 1.5.6 свідчать про те, що із 24 базових соціальних послуг **найбільш поширеними** у громадах і такими, які надаються в більшості з пілотних громад, **є лише шість:**

- ✓ **догляд удома;**
- ✓ **послуга консультування;**
- ✓ **послуга соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах;**
- ✓ **соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування;**
- ✓ **послуга натуральної допомоги;**
- ✓ **послуга інформування.**

Менш поширеними у громадах є чотири базові соціальні послуги:

- соціальна адаптація;
- послуга представництва інтересів;
- екстрене (кризове) втручання;
- послуга соціальної профілактики.

Найменш поширеними базовими соціальними послугами є дев'ять послуг:

- соціальний супровід під час працевлаштування й на робочому місці;
- надання притулку;
- денний догляд дітей з інвалідністю;
- соціальна інтеграція та реінтеграція;
- супровід під час інклюзивного навчання;
- посередництва;
- переклад жестовою мовою;
- послуга денного догляду;
- послуга догляду й виховання дітей в умовах, наближених до сімейних.

Аналіз стану надання інших спеціалізованих соціальних послуг показав, що такі послуги запроваджені лише в 14 з 51 громади області, що становить 27 % (див. Рис. 1.5.5). З них в дев'яти громадах лише по одній з таких послуг, у п'яти громадах — по дві соціальні послуги.

Надаються лише в Білопільській, Грунській, Зноб-Новгородській, Миколаївській селищній, Чернечинській, Кролевецькій, Буринській, Конотопській, Сумській, Шосткинській, Краснопільській, Тростянецькій, Путивльській, Глухівській ТГ.

Рисунок 1.5.5. Інші спеціалізовані соціальні послуги

З 14 інших соціальних послуг у 14 громадах Сумської області надають лише чотири соціальні послуги (див. Табл. 1.5.7).

Таблиця 1.5.7. Перелік і назва інших спеціалізованих соціальних послуг, які надаються у громадах

№	Назва соціальної послуги	Громади, в яких надаються інші спеціалізовані соціальні послуги	Загальна кількість послуг за звітний рік в області
1.	Стационарний догляд	1. Грунська 2. Зноб-Новгородська 3. Миколаївська (селищна) 4. Чернечинська 5. Білопільська	118

№	Назва соціальної послуги	Громади, в яких надаються інші спеціалізовані соціальні послуги	Загальна кількість послуг за звітний рік в області
2.	Соціальна реабілітація осіб із психічними порушеннями	1. Сумська 2. Кролевецька	55
3.	Соціально-психологічна реабілітація	1. Путивльська 2. Глухівська	158
4.	Транспортні послуги	1. Конотопська 2. Буринська 3. Краснопільська 4. Кролевецька 5. Путивльська 6. Сумська 7. Тростянецька 8. Шосткинська 9. Березівська	383

Низькі показники щодо більшості соціальних послуг (як базових, так й інших) може свідчити про вкрай обмежений кадровий, фінансовий, матеріально-технічний ресурс для їхнього розвитку у громадах.

Зрештою, можна зазначити, що 16 із 38 соціальних послуг не надає жодна громада в області. Лише 6 соціальних послуг (догляду вдома, натуральної допомоги, соціального супроводу сімей у складних життєвих обставинах, соціального супроводу сімейних форм виховання, консультування, інформування) надаються більшість громад області.

На підставі вищезазначених даних можна зробити висновок про незадовільний стан забезпечення соціальними послугами населення більшості громад Сумської області.

Характеристика категорій вразливих груп населення, охоплених соціальними послугами у громадах

Отримані від громад картки надавачів соціальних послуг допомогли проаналізувати перелік категорій осіб / сімей, яким надають соціальні послуги у громадах. Варто зауважити, що більшість надавачів послуг у громадах надають послуги незначній кількості вразливих категорій населення, зокрема:

- ✓ внутрішньо переміщеним особам;
- ✓ сім'ям, члени яких мають інвалідність;
- ✓ сім'ями, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям;
- ✓ особам, які постраждали від домашнього насильства;
- ✓ дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування;
- ✓ повнолітнім особам з інвалідністю;

- ✓ особам старшого віку;
- ✓ самотнім особам, які потребують допомоги у веденні домашнього господарства;
- ✓ самотнім особам, які потребують стороннього догляду.

З 42 запропонованих Міністерством соціальної політики категорій вразливих груп населення громад, за якими кожна з них має вести облік, більшість громад Сумської області охоплює соціальними послугами лише дев'ять вищезазначених вразливих категорій населення (див. Табл. 1.5.8).

Здебільшого це можна пояснити відсутністю соціально-демографічних паспортів громад або незавершеністю їх формування. Запровадження Міністерством соціальної політики уніфікованого для всіх громад України соціально-демографічного паспорту / профілю громади (Додаток 1 до Порядку визначення потреб населення громади в соціальних послугах, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики № 130-Н від 19 квітня 2023 року) дасть змогу зібрати повну інформацію за віком, статтю щодо всіх 42 запропонованих категорій вразливих груп населення громад. А це, своєю чергою, дасть змогу кожній громаді визначити перелік основних вразливих груп населення, які потребують соціальних послуг або можуть бути потенційними отримувачами соціальних послуг у громаді, потреби яких треба вивчати першочергово.

Таблиця 1.5.8. Загальна кількість громад, які надають соціальні послуги вразливим категоріям населення

№	Категорія осіб	Загальна кількість осіб із числа вразливих груп населення області	Кількість громад, які надають соціальні послуги вразливим категоріям населення
1.	Безробітні (zareєстровані в центрі зайнятості особи)	16 855	21
2.	Внутрішньо переміщені особи	77 697	35
3.	Сім'ї, які отримують державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям	8 060	32
4.	Сім'ї, члени яких мають інвалідність	2 839	40
5.	Сім'ї з дітьми, в яких тривала хвороба батьків перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки	16	6
6.	Сім'ї, де триває процес розлучення батьків і вирішується спір між матір'ю та батьком щодо визначення місця проживання дітей, участі батьків у їхньому вихованні	49	13
7.	Неповнолітні самотні матері (батьки)	234	10
8.	Сім'ї, в яких дітей відібрано у батьків без позбавлення їх батьківських прав на підставі рішення суду	55	13
9.	Сім'ї з дітьми, де батьки є трудовими мігрантами	170	2
10.	Біженці, особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту	4	2
11.	Особи, які звернулися з заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та мають довідку про звернення по захист в Україні	0	0

№	Категорія осіб	Загальна кількість осіб із числа вразливих груп населення області	Кількість громад, які надають соціальні послуги вразливим категоріям населення
12.	Сім'ї, дітей з яких влаштовано до закладів інституційного догляду та виховання дітей	172	22
13.	Особи, яким заподіяно шкоду пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією	8 196	18
14.	Особи з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України	14 517	15
15.	Особи з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (у віці 18–23 роки), які проживають у територіальній громаді	662	21
16.	Жінки, які виявили намір відмовитися від новонародженої дитини	6	3
17.	ВІЛ-інфіковані особи	863	3
18.	Особи, хворі на туберкульоз	354	2
19.	Особи з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин	6 790	3
20.	Особи з залежністю від азартних ігор	0	2
21.	Особи, які постраждали від домашнього насильства	2 271	33
22.	Особи, які вчинили домашнє насильство, направлені для проходження програми для кривдників	0	5
23.	Особи, які постраждали від торгівлі людьми	0	7
24.	Особи, звільнені з місць позбавлення волі	77	17
25.	Особи, які перебувають на обліку органу пробації	690	19
26.	Бездомні особи	101	8
27.	Повнолітні недієздатні особи, яким не призначено опікуна	71	3
28.	Сім'ї, в яких батьків поновлено в батьківських правах	47	6
29.	Діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах	1 939	22
30.	Діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування	1 976	31
31.	Сім'ї, дітей з яких влаштовано в патронатні сім'ї протягом звітного періоду	13	7

№	Категорія осіб	Загальна кількість осіб із числа вразливих груп населення області	Кількість громад, які надають соціальні послуги вразливим категоріям населення
32.	Діти, батьки яких (особи, які їх замінюють) ухиляються від виконання своїх обов'язків	655	25
33.	Сім'ї, в яких діти систематично самовільно залишають місце проживання	10	5
34.	Сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти	3	8
35.	Діти з інвалідністю	886	20
36.	Діти з особливими освітніми потребами	3 894	16
37.	Діти з тяжкими захворюваннями, порушеннями, травмами, станами (зокрема до встановлення інвалідності)	119	5
38.	Діти, які потребують паліативної допомоги	47	1
39.	Повнолітні особи з інвалідністю	47 565	46
40.	Особи старшого віку	110 973	45
41.	Одинокі особи, які потребують допомоги у веденні домашнього господарства	13 517	43
42.	Одинокі особи, які потребують стороннього догляду	13 517	36

Детальніший аналіз окремих громад щодо кількості категорій вразливих груп населення дає змогу зробити висновок, що чим більшою є загальна кількість соціальних послуг, які надаються у громаді, тим більшим є перелік категорій вразливих груп населення, які їх отримують (див. Табл. 1.5.9).

Таблиця 1.5.9. Кількість категорій, яким надають соціальні послуги у громадах

№	Назва громади	Кількість категорій, яким надають соціальні послуги
1.	Андріяшівська сільська	4
2.	Бездрицька сільська	1
3.	Березівська сільська	17
4.	Білопільська міська	22
5.	Боромлянська сільська	8
6.	Бочечківська сільська	14
7.	Буринська міська	19
8.	Великописарівська селищна	14
9.	Верхньосироватська сільська	8
10.	Вільшанська сільська	4
11.	Ворожбянська міська	6
12.	Глухівська міська	31

№	Назва громади	Кількість категорій, яким надають соціальні послуги
13.	Грунська сільська	7
14.	Дружбівська міська	0
15.	Дубов'язівська селищна	14
16.	Есманьська селищна	13
17.	Зноб-Новгородська селищна	4
18.	Кириківська селищна	12
19.	Комишанська сільська	24
20.	Конотопська міська	24
21.	Коровинська сільська	5
22.	Краснопільська селищна	21
23.	Кролевецька міська	17
24.	Лебединська міська	28
25.	Липоводолинська селищна	15
26.	Миколаївська селищна	17
27.	Миколаївська сільська	0
28.	Миропільська сільська	12
29.	Недригайлівська селищна	13
30.	Нижньосироватська сільська	15
31.	Новослобідська сільська	11
32.	Охтирська міська	18
33.	Попівська сільська	17
34.	Путивльська міська	17
35.	Річківська сільська	5
36.	Роменська міська	17
37.	Садівська сільська	20
38.	Свеська селищна	7
39.	Середино-Будська міська	19
40.	Синівська сільська	8
41.	Степанівська селищна	17
42.	Сумська міська	18
43.	Тростянецька міська	18
44.	Хмелівська сільська	1
45.	Хотінська селищна	5
46.	Чернеччинська сільська	24

№	Назва громади	Кількість категорій, яким надають соціальні послуги
47.	Чупахівська селищна	9
48.	Шалигинська селищна	1
49.	Шосткинська міська	11
50.	Юнаківська сільська	6
51.	Ямпільська селищна	26

Дані, наведені в таблиці, свідчать про те, що найменш охопленими соціальними послугами в більшості громад Сумської області є такі вразливі групи сімей і дітей:

- сім'ї, де триває процес розлучення батьків і вирішується спір між матір'ю та батьком щодо визначення місця проживання дітей, участі батьків у їх вихованні;
- сім'ї з дітьми, в яких тривала хвороба батьків перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки;
- сім'ї з дітьми, де батьки є трудовими мігрантами;
- сім'ї, дітей з яких влаштовано до закладів інституційного догляду та виховання дітей; діти, батьки яких (особи, які їх замінюють) ухиляються від виконання своїх обов'язків;
- діти, які перебувають на обліку служби у справах дітей як такі, що перебувають у складних життєвих обставинах;
- особи з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування (у віці 18-23 роки), які проживають в територіальній громаді;
- сім'ї, в яких батьків поновлено в батьківських правах;
- сім'ї, в яких діти систематично самовільно залишають місце проживання;
- сім'ї, в яких діти систематично без поважних причин не відвідують заклади освіти; сім'ї, дітей з яких влаштовано в патронатні сім'ї протягом звітного періоду.

Практично не охоплені соціальними послугами такі чисельні категорії населення громад:

- ВІЛ-інфіковані особи;
- особи, хворі на туберкульоз;
- особи з порушеннями психіки та поведінки, пов'язаними з уживанням усіх груп психоактивних речовин;
- особи, які вчинили домашнє насильство, направлені для проходження програми для кривдників;
- особи, звільнені з місць позбавлення волі.

Варто зазначити, що у громадах відсутні соціальні послуги для дітей з інвалідністю зокрема для:

- ✗ дітей з особливими освітніми потребами;
- ✗ дітей із тяжкими захворюваннями, порушеннями, травмами, станами (зокрема до встановлення інвалідності);
- ✗ дітей, які потребують паліативної допомоги.

Під час Google-опитування громади надали дані щодо впровадження нових соціальних послуг. Їхній аналіз показав, що після ухвалення 2019 року Закону України «Про соціальні послуги» **більшість громад, а саме 29 із 51 опитаної (57 % — див. Рис. 1.5.6)** протягом 2020–2023 років розпочали активний процес упровадження нових базових соціальних послуг (див. Табл. 1.5.10).

Рисунок 1.5.6. Упровадження нових послуг

Таблиця 1.5.10. Нові соціальні послуги, які громади впроваджували протягом 2020–2023 років

№	Громада	Нові соціальні послуги, які громади впроваджували протягом 2020–2023 років
СУМСЬКА ОБЛАСТЬ		
1.	Липоводолінська селищна громада	Надання натуральної допомоги
2.	Березівська сільська громада	Представництво інтересів
3.	Річківська сільська громада	Соціальний супровід, консультування
4.	Миколаївська селищна громада	Екстрене (кризове) втручання
5.	Путівльська міська громада	Денний догляд дітей з інвалідністю
6.	Конотопська міська громада	Переклад жестовою мовою, супровід під час інклюзивного навчання
7.	Ворожбянська міська громада	Представництво інтересів, консультування
8.	Зноб-Новгородська селищна громада	Стаціонарний догляд
9.	Роменська міська громада	Представництво інтересів
10.	Лебединська міська громада	Денний догляд дітей з інвалідністю, раннє втручання
11.	Боромлянська сільська громада	Представництво інтересів, консультування
12.	Андріяшівська сільська громада	Соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на непрофесійній основі
13.	Садівська сільська громада	Інформування, консультування, догляд удома, натуральна допомога, представництво інтересів, екстрене (кризове) втручання, соціальна профілактика, соціальний супровід сімей / осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування
14.	Ямпільська селищна громада	Створено Центр соціальної інклюзії та розвитку

№	Громада	Нові соціальні послуги, які громади впроваджували протягом 2020–2023 років
15.	Степанівська селищна громада	Соціальна адаптація, представництво інтересів, консультування
16.	Краснопільська селищна громада	Консультування, інформування, кризове (екстремне) втручання, представництво інтересів
17.	Миколаївська сільська громада	Догляд удома, натуральна допомога, консультування, інформування, представлення інтересів
18.	Буринська міська громада	Послуги практичного психолога
19.	Есманьська селищна громада	Інформування, консультування, представництво інтересів, соціальна профілактика, догляд удома, кризове (екстремне) втручання, соціальний супровід сімей у складних життєвих обставинах, соціальний супровід сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування
20.	Синівська сільська громада	Інформування, консультування
21.	Кролевецька міська громада	Транспортні послуги, Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та гендерно зумовленого насильства
22.	Новослобідська сільська громада	Натуральна допомога
23.	Шосткинська міська громада	Консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства
24.	Чернечинська сільська громада	Мобільні соціальні послуги натуральної допомоги
25.	Хотінська селищна громада	Університет III віку, пункт прокату, транспортні послуги
26.	Кириківська селищна громада	Представництво інтересів; соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування
27.	Нижньосироватська сільська громада	Соціальний супровід, представництво інтересів
28.	Свеська селищна громада	Створений КУ «Центр надання соціальних послуг» Свеської селищної ради
29.	Сумська міська громада	Посередництво, консультування, догляд удома, соціальна адаптація, натуральна допомога, транспортні послуги, надання притулку, соціальна інтеграція та реінтеграція, соціальний супровід під час працевлаштування й на робочому місці, денний догляд (для осіб з інтелектуальними, психічними й фізичними порушеннями), соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах

Такий перелік нових послуг у громадах свідчить про те, що певна частина громад усе ж таки розуміють потребу впровадження нових базових й інших спеціалізованих соціальних послуг. Це також може свідчити про те, що громади почали вивчати потреби вразливих груп населення й визначати їхній незадоволений попит на різні соціальні послуги.

Відповідаючи на запитання про нові соціальні послуги, які громади планують впроваджувати 2024 року, **31 з 51 громади зазначили, що не планують впроваджувати нові соціальні послуги взагалі** (див. Табл. 1.5.11).

Таблиця 1.5.11. Перелік громад Сумської області, які не планують впроваджувати нові соціальні послуги

№	Назва громади	Загальна кількість послуг, які надають у громадах	Послуги, які громади планують впроваджувати протягом 2023–2024 років
1.	Березівська сільська	7	Не планують
2.	Недригайлівська селищна	7	Не планують
3.	Річківська сільська	9	Не планують
4.	Путивльська міська	11	Не планують
5.	Конотопська міська	11	Не планують
6.	Попівська сільська	6	Не планують
7.	Зноб-Новгородська селищна	4	Не планують
8.	Роменська міська	9	Не планують
9.	Глухівська міська	8	Не планують
10.	Вільшанська сільська	3	Не планують
11.	Коровинська сільська	2	Не планують
12.	Великописарівська селищна	5	Не планують
13.	Верхньосироватська	10	Не планують
14.	Середино-Будська міська	5	Не планують
15.	Миколаївська сільська	4	Не планують
16.	Дубов'язівська селищна	7	Не планують
17.	Есманьська селищна	3	Не планують
18.	Синівська сільська	3	Не планують
19.	Бездрицька сільська	1	Не планують
20.	Білопільська міська	10	Не планують
21.	Грунська сільська	3	Не планують
22.	Комишанська сільська	2	Не планують
23.	Охтирська міська	16	Не планують
24.	Юнаківська сільська	1	Не планують
25.	Дружбівська міська	6	Не планують
26.	Хотінська селищна	5	Не планують
27.	Чупахівська селищна	2	Не планують
28.	Нижньосироватська сільська	7	Не планують
29.	Шалигинська селищна	6	Не планують
30.	Сумська міська	17	Не планують
31.	Хмелівська сільська	1	Не планують

Варто зазначити, що серед 31 громади, які не планують упроваджувати нові соціальні послуги 2024 року, є 14 громад, які вже запровадили оптимальну кількість соціальних послуг для різних категорій вразливих груп населення та протягом 2024 року можуть працювати над їхнім удосконаленням і приведенням у відповідність до вимог державних стандартів.

Але на відміну від цих громад, рекомендуємо 18 громадам, а саме **Попівській сільській, Зноб-Новгородській селищній, Вільшанській сільській, Коровинській сільській, Великописарівській селищній, Середино-Будській міській, Миколаївській сільській, Есманьській селищній, Бездрицькій сільській, Синівській сільській, Грунській сільській, Комишанській сільській, Юнаківській сільській, Дружбівській міській, Хотінській селищній, Чупахівській селищній, Шалигинській селищній, Хмелівській сільській** визначити потреби населення в соціальних послугах і запланувати впровадження нових соціальних послуг відповідно до виявлених потреб насамперед вразливих груп населення. А також здійснювати планування розвитку соціальних послуг не лише короткостроково, а й на середньостроковий період.

20 громад Сумської області планують упроваджувати нові соціальні послуги згідно з виявленими потребами населення (див. Табл. 1.5.12).

Таблиця 1.5.12. Планування нових соціальних послуг у громадах Сумської області

№	Назва громади	Загальна кількість послуг, які надають у громадах	Послуги, які громади планують упроваджувати протягом 2023–2024 років
1.	Липоводолинська селищна	8	Служба перевезень «Соціальне таксі»
2.	Миколаївська селищна	4	Раннє втручання
3.	Ворожбянська міська	6	Натуральна допомога
4.	Миропільська сільська громада	4	Психологічна підтримка
5.	Лебединська міська громада	5	Денний догляд
6.	Боромлянська сільська громада	6	Послуга практичного психолога
7.	Андріяшівська сільська громада	2	Соціальний супровід сімей із дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах
8.	Садівська сільська громада	10	Послуги практичного (військового) психолога
9.	Ямпільська селищна громада	10	Служба перевезень «Соціальне таксі»
10.	Степанівська селищна громада	8	Догляд без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі
11.	Краснопільська селищна громада	9	<ul style="list-style-type: none"> Служба перевезень «Соціальне таксі»; Соціальна адаптація
12.	Буринська міська громада	4	Денний догляд для дітей з інвалідністю
13.	Бочечківська сільська громада	8	Соціальний супровід ветеранів
14.	Кролевецька міська громада	7	Короткотривалого перебування

№	Назва громади	Загальна кількість послуг, які надають у громадах	Послуги, які громади планують упроваджувати протягом 2023–2024 років
15.	Новослобідська сільська громада	9	<ul style="list-style-type: none"> • Соціальний супровід військових та їхніх сімей • Стаціонарний догляд
16.	Шосткинська міська громада	8	<ul style="list-style-type: none"> • Створення сервісного офісу у справах ветеранів • Денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або гендерно зумовленого насильства
17.	Чернечинська сільська громада	9	<ul style="list-style-type: none"> • Паліативна допомога • Раннє втручання • Транспортні послуги
18.	Кириківська селищна громада	6	Практичний психолог із надання соціальних послуг
19.	Свеська селищна громада	6	Соціально-психологічна допомога
20.	Тростянецька міська громада	10	Соціальна адаптація

Аналізуючи пропозиції, надані пілотними громадами Сумської області, варто наголосити, що громади планують упроваджувати як базові, так і спеціалізовані соціальні послуги. Варто також відзначити, що нові послуги планують упроваджувати як громади, що мають досить повний перелік соціальних послуг для різних категорій вразливих груп населення, так і громади, що надають не більше 5 соціальних послуг.

Аналіз показав, що на регіональному рівні створені й функціонують 17 надавачів соціальних послуг (див. Табл. 1.5.13).

Таблиця 1. 5.13. Назва соціальних послуг, які надають на регіональному рівні

№	Надавачі соціальних послуг регіонального рівня	Назва соціальних послуг
1.	Сумський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
2.	Комунальний заклад Сумської обласної ради — Хоружівський центр соціально-психологічної реабілітації дітей області	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
3.	Шосткинський обласний центр соціально психологічної реабілітації дітей	<ul style="list-style-type: none"> • Догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних • Соціально-психологічна реабілітація
4.	Обласний центр соціально психологічної допомоги	<ul style="list-style-type: none"> • Надання притулку • Екстрене (кризове) втручання • Консультування

№	Надавачі соціальних послуг регіонального рівня	Назва соціальних послуг
5.	Обласна комунальна установа Сумської обласної ради «Соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»	Підтримане проживання бездомних осіб
6.	Комунальна установа сумської обласної ради Синівський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	Стаціонарний догляд
7.	Комунальна установа сумської обласної ради Атинський психоневрологічний інтернат	Стаціонарний догляд
8.	Комунальна установа Сумської обласної ради Білопільський дитячий будинок-інтернат	Стаціонарний догляд
9.	Комунальна установа Сумської обласної ради Будищанський психоневрологічний інтернат	Стаціонарний догляд
10.	Комунальна установа Сумської обласної ради Воронізький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	Стаціонарний догляд
11.	Комунальна установа Сумської обласної ради Конотопський дитячий будинок-інтернат	Стаціонарний догляд
12.	Комунальна установа Сумської обласної ради Кролевецький будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	Стаціонарний догляд
13.	Комунальна установа Сумської обласної ради Лебединський психоневрологічний інтернат	Стаціонарний догляд
14.	Комунальна установа Сумської обласної ради Охтирський будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів	Стаціонарний догляд
15.	Комунальна установа Сумської обласної ради Свеський психоневрологічний інтернат	Стаціонарний догляд
16.	Комунальна установа Сумської обласної ради Сумський геріатричний пансіонат для ветеранів війни та праці	Стаціонарний догляд
17.	Комунальна установа Сумської обласної ради Хмелівський психоневрологічний інтернат	Стаціонарний догляд

Як бачимо, на регіональному рівні створені й функціонують здебільшого заклади інституційного догляду (усього 12) і лише п'ять закладів соціального спрямування. Наявність і збереження такої значної кількості закладів інституційного догляду для осіб старшого віку, осіб з інвалідністю, осіб із порушеннями психіки на регіональному рівні свідчить про те, що у громадах соціальні послуги (насамперед паліативного догляду, підтриманого проживання, стаціонарного догляду) для таких категорій населення відсутні. З одного боку, громади не інформують Департамент соціальної політики обласної державної адміністрації (далі — ОДА) про незадоволений попит на спеціалізовані соціальні послуги та свою фінансову неспроможність його задовольнити. З іншого боку, відсутність сформованого попиту на фінансову підтримку громад з обласного бюджету нівелює потребу розроблення й фінансування окремої регіональної програми розвитку спеціалізованих соціальних послуг на рівні громад.

Висновки

1. Помірна орієнтація надавачів послуг Сумської області на вивчення потреб населення / клієнтів, запровадження нових видів послуг.
2. Певні надавачі соціальних послуг у громадах здебільшого орієнтовані на схематичне тиражування наявного переліку послуг із року в рік.
3. Система надання соціальних послуг у громаді є певною мірою епізодичною та фрагментарною; вона не відображає ідеології та політики розвитку системи надання якісних послуг у громадах з орієнтацією на пріоритетні для громад цільові групи відповідно до їхніх потреб і забезпечення їх доступності та якості.
4. Процес організації надання соціальних послуг жителям громади здебільшого залежить від наявного ресурсу (фінансового, кадрового тощо), а не від реальної потреби жителів громад.
5. Більш доступними й системними у громадах є базові соціальні послуги, які надають особам старшого віку, особам з інвалідністю: догляд удома, натуральна допомога, інформування, консультування, соціальна адаптація.
6. Запровадження нових інших спеціалізованих соціальних послуг здійснюється повільніше; їхній перелік і кількість є критично обмеженими (зокрема це послуги паліативного догляду, стаціонарного догляду, послуг підтриманого проживання, фізичного супроводу осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату; транспортні послуги «Соціальне таксі», послуги перекладу жестовою мовою).
7. У громадах недостатньо розвинуті сімейно-орієнтовані послуги, які спрямовані на вчасне запобігання виникненню складних життєвих обставин. Насамперед ідеться про послуги для сімей із дітьми, спрямовані на попередження позбавлення батьківських прав і вилучення дітей із сімей. На 100 % не охоплені послугами соціального супроводу всі сім'ї з дітьми у складних життєвих обставинах, сімейні форми влаштування дітей. У громадах практично відсутня послуга догляду й виховання (патронатне виховання).
8. У громадах практично відсутні послуги для сімей, які виховують дітей з інвалідністю та дітей групи ризику до встановлення інвалідності, зокрема: послуги догляду вдома дітей з інвалідністю; тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю; денного догляду (для дітей з інвалідністю); супроводу під час інклюзивного навчання (для дітей з особливими освітніми потребами).
9. У громадах відсутні послуги для осіб, які постраждали від домашнього насильства. Послуги надання притулку, медіації, соціально психологічної реабілітації для таких осіб практично відсутні, а соціальна робота з особами, які вчинили домашнє насильство, не проводиться.
10. У громадах відсутні послуги для осіб з числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України: соціально психологічної реабілітації, консультування психолога, соціального супроводу під час працевлаштування й на робочому місці, соціально трудової адаптації, фізичний супровід осіб з інвалідністю.

1.6. Характеристика кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення системи надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 9 Закону України «Про соціальні послуги» одним із основних напрямів державної політики у сфері надання соціальних послуг є здійснення кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг. Ключовими працівниками в системі надання соціальних послуг у територіальній громаді є фахівці з соціальної роботи.

Пункт 4.10 Методичних рекомендацій щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей, затверджених наказом Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н, рекомендує забезпечувати проведення соціальної роботи й організацію надання соціальних послуг фахівцями з соціальної роботи, які є працівниками комунального закладу (надавача соціальних послуг) за місцем проживання жителів територіальної громади, зокрема на віддалених (пересувних) робочих місцях.

Для цього потрібно вводити посаду фахівця з соціальної роботи (далі — ФСР) із розрахунку:

- ✓ у сільській місцевості — один штатний працівник на:
 - один або декілька населених пунктів, які належать до складу територіальної громади, з чисельністю населення від двох до чотирьох тисяч жителів (у разі відстані між населеними пунктами до 15 км);
 - декілька населених пунктів, які належать до складу територіальної громади, з чисельністю населення не більше ніж дві тисячі жителів (у разі відстані між населеними пунктами не більше ніж 30 км, за наявності громадського транспортного сполучення чи закріпленого за фахівцем із соціальної роботи транспортного засобу);
 - один населений пункт, який належить до складу територіальної громади, у гірській місцевості (незалежно від чисельності населення);
- ✓ у містах — один штатний працівник на:
 - 10 тисяч жителів в обласних центрах і містах із населенням понад 200 тисяч;
 - 5–7 тисяч жителів у містах із населенням від 50 до 200 тисяч;
 - 5 тисяч жителів у містах із населенням менше ніж 50 тисяч та у приватному секторі.

Аналіз стану кадрового забезпечення надавачів соціальних послуг у територіальних громадах Сумської області показав, що посади ФСР введені у штат комунальних надавачів у 37 громадах. Водночас у семи громадах (Андріяшівській, Вільшанській, Ворожбянській, Грунській, Зноб-Новгородській, Садівській, Чупахівській) у штаті комунального надавача немає жодної посади ФСР. Ще в семи громадах (Бездрицькій, Дружбівській, Комишанській, Миколаївській сільській, Синівській, Хмелівській, Шалигинській) відсутні комунальні надавачі соціальних послуг.

Наразі в 37 ТГ Сумської області працює лише 98 ФСР (див. Рис. 1.6.1). Такий показник є вкрай низьким і не дає змоги забезпечити надання соціальних послуг жителям територіальних громад відповідно до їхніх потреб.

У середньому на одного ФСР припадає 8,050 тис. населення. Найбільше навантаження — у Кролевецькій (33,025 тис. осіб), Сумській (24,277 тис. осіб), Охтирській (20,800 тис. осіб) ТГ. Найменше навантаження на ФСР припадає в Миколаївській селищній (1,634 тис. осіб), Березівській (2,450 тис. осіб), Попівській (2,867 тис. осіб), Бочечківській (2,880 тис. осіб) ТГ (див. Рис. 1.6.2).

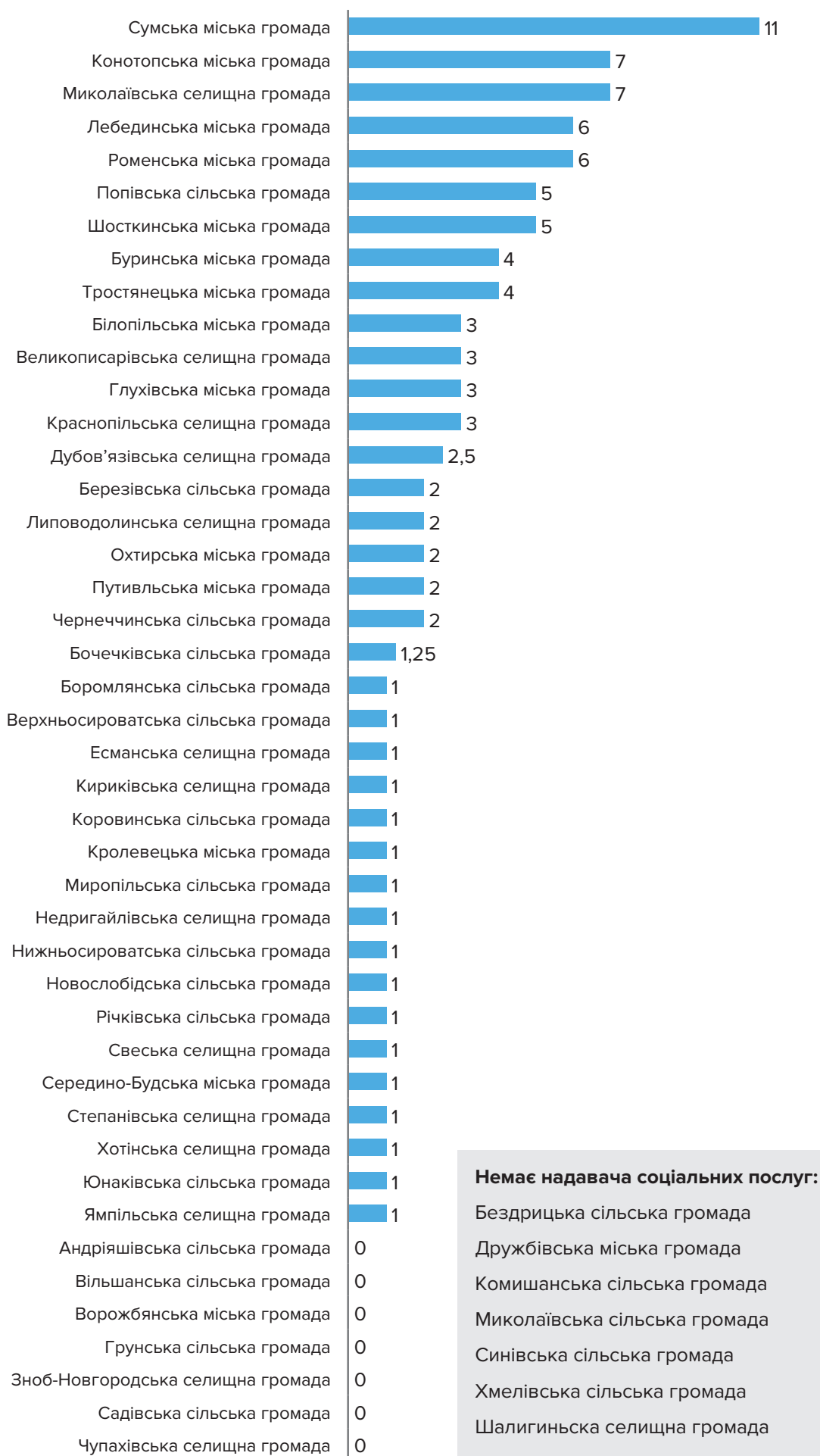

Рисунок 1.6.1. Кількість посад фахівців із соціальної роботи у ТГ Миколаївської області

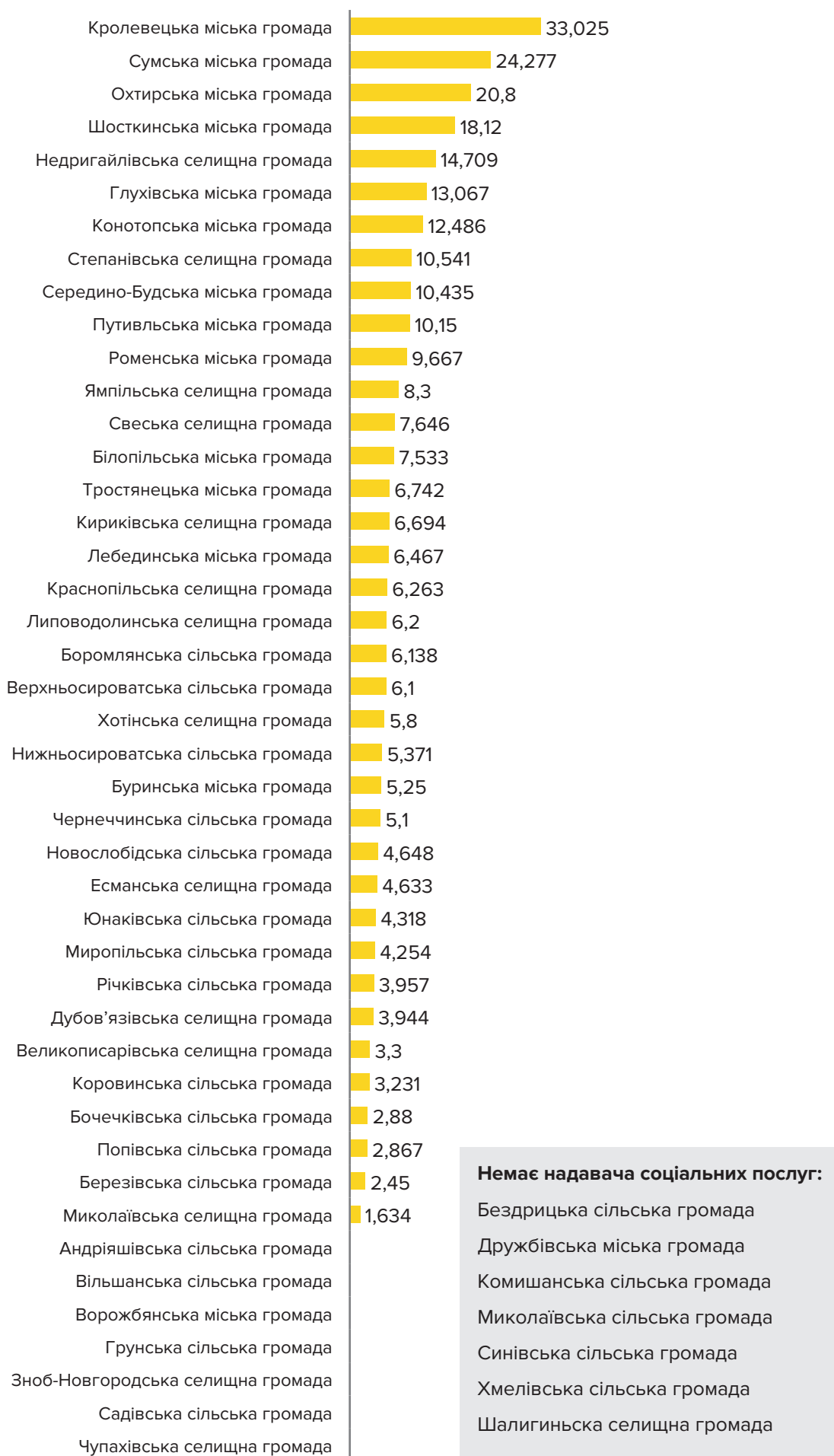

Рисунок 1.6.2. Навантаження на одного фахівця з соціальної роботи ФСР

Загальна кількість основних працівників, які забезпечують надання соціальних послуг у територіальних громадах Сумської області (фахівці з соціальної роботи, соціальні працівники, соціальні робітники, психологи, медичний персонал тощо) складає 1 365,5 осіб (див. Рис. 1.6.3).

Рисунок 1.6.3. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг у Сумській області

Таблиця 1.6.1. Кадрове забезпечення надавачів соціальних послуг Сумської області в розрізі територіальних громад

Назва громади	Кількість працівників, які надають соціальні послуги	Із них					
		ФСР	соціальні працівники	психологи	соціальні робітники	медичний персонал	інші
Андріяшівська	19	1	0	0	19	0	0
Бездрицька	Відсутній надавач соціальних послуг						
Березівська	27	3	2	0	22	0	0
Білопільська	47,5	1	33	0	0	2	11,5
Боромлянська	12	1	0	0	10	0	1
Бочечківська	22,75	1,5	0	0	17,75	0	3,5
Буринська	43	4	0	1	30	1	7
Великописарівська	47	1	2	0	35	0	9
Верхньосироватська	9	1	0	0	8	0	0
Вільшанська	13	0	0	0	13	0	0
Ворожбянська	12,5	1	0	0	11,5	0	0
Глухівська	71	3	3	1	52	2	10
Грунська	24	0	1	0	8	1	14
Дружбівська	Відсутній надавач соціальних послуг						

Назва громади	Кількість працівників, які надають соціальні послуги	Із них					
		ФСР	соціальні працівники	психологи	соціальні робітники	медичний персонал	інші
Дубов'язівська	38,5	2,5	2,5	0	26	0	7,5
Есманьська	17,5	1	1	0,5	14	0	1
Зноб-Новгородська	27	2	0	0	12	0,25	12,75
Кириківська	14	1	0	0	13	0	0
Комишанська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Конотопська	52	5	2,5	1	41,5	1	1
Коровинська	10	1	0	0	9	0	0
Краснопільська	42	3	39	0	0	0	0
Кролевецька	40,25	1	0	0	38	0	1,25
Лебединська	96,75	6	4	1	84,75	1	0
Липоводолинська	32	2	1	0	27	0	2
Миколаївська селищна	39	8	1	0	19	11	0
Миколаївська сільська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Миропільська	11	1	0	0	10	0	0
Недригайлівська	32,25	1	1	1	25	0	4,25
Нижньосироватська	6	1	0	1	4	0	0
Новослобідська	13,25	2	0	0,5	9,75	0	1
Охтирська	32,5	2	5	1	23,5	1	0
Попівська	50,5	5	3	0	31,25	0	11,25
Путівльська	47,5	2	2	1	35	1	6,5
Річківська	13	1	0	1	11	0	0
Роменська	93	5	4	4	72	0	8
Садівська	15	1	0	0,5	12	0	1,5
Свеська	11	1	0	0	10	0	0
Середино-Будська	22	2	0	0	20	0	0
Синівська	15	0	0	0	0	0	0
Степанівська	19,5	1	0	0	18	0	0,5
Сумська	20	10	2	2	0	3	3
Тростянецька	26	4	0	0	22	0	0
Хмелівська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Хотінська	11	1	0	0	10	0	0
Чернечинська	24,5	1	0	0,5	22	1	0

Назва громади	Кількість працівників, які надають соціальні послуги	Із них					
		ФСР	соціальні працівники	психологи	соціальні робітники	медичний персонал	інші
Чупахівська	13,5	1,5	2	0	10	0	0
Шалигинська	Відсутній надавач соціальних послуг						
Шосткинська	87,5	0	1	1	77	5,5	3
Юнаківська	16	1	4	0	11	0	0
Ямпільська	28,75	1	1	1	24	0	1,75
РАЗОМ	1 365,5	95,5	117	19	968	30,75	122,25

Результати проведеного аналізу свідчать про низький кадровий потенціал системи соціальної роботи й надання соціальних послуг у Сумській області, що не дає змоги повністю задовольнити попит жителів регіону на соціальні послуги.

Невіддільною складовою системи кадрового забезпечення є професійне зростання працівників системи надання соціальних послуг. Для цього законодавство України (стаття 17 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю») передбачає створення обласних центрів соціальних служб, до повноважень яких належить, зокрема, організація навчання з соціальної роботи, надання соціальних послуг; проведення навчальних заходів для надавачів соціальних послуг, спеціалістів виконавчих органів місцевого самоврядування, які здійснюють управління системою надання соціальних послуг сім'ям і дітям.

У Сумській області створений Сумський обласний центр соціальних служб і забезпечена його діяльність.

Аналіз кадрового забезпечення цього закладу показав достатній рівень спроможності його працівників проводити навчальну й методичну роботу. У штаті обласного центру працює дев'ять методистів, три психологи, три соціальні менеджери, чотири фахівці з соціальної роботи й один соціолог. 9 працівників — сертифіковані тренери з підготовки кандидатів у прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни, піклувальники, усиновителі, патронатні вихователі, наставники, а також тренери з курсу «Самодопомога +» і надання першої психологічної допомоги.

Водночас за результатами аналізу виявлено, що показники охоплення навчальними заходами працівників, які забезпечують організацію та надання соціальних послуг у територіальних громадах здебільшого нижчі, ніж середні показники по Україні. Така ж ситуація і щодо підготовки кандидатів у сімейні форми виховання. Винятком є лише працівники структурних підрозділів із питань соціального захисту населення та служб у справах дітей, яких охоплено навчальними заходами, відповідно, на 50 % і на 17 % більше, ніж у середньому по Україні (див. Рис. 1.6.4).

Рисунок 1.6.4. Стан охоплення навчальними заходами (осіб)

Повноваження щодо організації та забезпечення умов для підвищення професійної компетентності / кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги відповідно до статті 11 Закону України «Про соціальні послуги» покладені на місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад.

Аналіз отриманої інформації показав, що лише у 22 громадах (43,14 %) є плани підвищення кваліфікації, 21 громада (41,18 %) має план проведення семінарів, тренінгів. Щодо супервізійної роботи, плани її проведення мають лише 12 із 51 громади (23,5 %). Проводять атестацію згідно з затвердженими планами 22 громади (43,1 %).

Варто зауважити, що шість територіальних громад (Конотопська, Ворожбянська, Зноб-Новгородська, Новослобідська, Річківська, Юнаківська) зазначили, що мають укладені договори / меморандуми про співпрацю з обласним центром соціальних служб. Водночас обласний центр указав на відсутність таких договорів із територіальними громадами області, аргументуючи це тим, що співпраця відбувається в межах визначених повноважень.

Основою матеріально-технічного забезпечення системи соціальної роботи й надання соціальних послуг є наявність у надавачів послуг доступного приміщення, яке відповідає державним будівельним нормам (далі — ДБН) В.2.2- 40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» та достатньої кількості транспортних засобів, зокрема для перевезення маломобільних груп населення.

Аналіз стану відповідності приміщень ДБН щодо інклюзивності показав, що лише у дев'яти територіальних громадах (20 %) приміщення надавачів соціальних послуг повністю відповідають зазначеним нормативам (Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Грунська, Зноб-Новгородська, Степанівська, Тростянецька, Чупахівська й Шосткинська ТГ). У трьох громадах (Ворожбянська, Липоводолинська та Свеська) приміщення надавачів соціальних послуг зовсім не відповідають ДБН, у всіх інших громадах (33 ТГ, 73 %) — відповідають частково (див. Рис. 1.6.5).

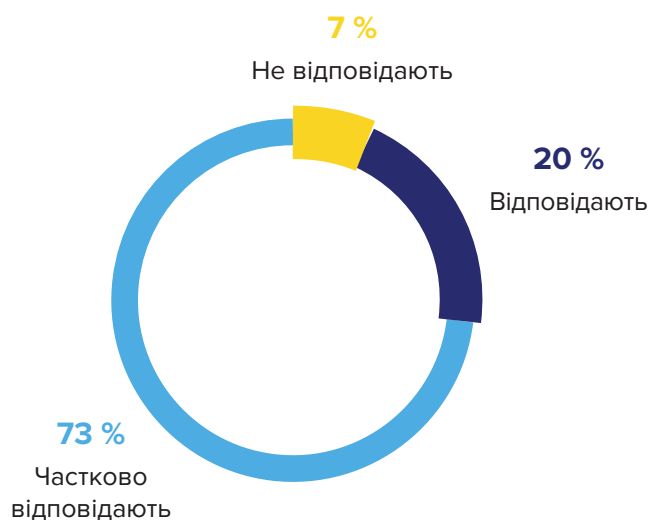

Рисунок 1.6.5. Відповідність приміщень надавачів соціальних послуг ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення»

Отже, результати аналізу показали, що надавачі соціальних послуг у 80 % усіх громад області не відповідають критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) від 3 березня 2020 року №185, і не можуть бути внесені до Реєстру надавачів соціальних послуг і надавати їх.

Комунальні надавачі соціальних послуг Сумщини мають усього 776 транспортних засобів, з яких 704 — велосипеди (див. Рис. 1.6.6).

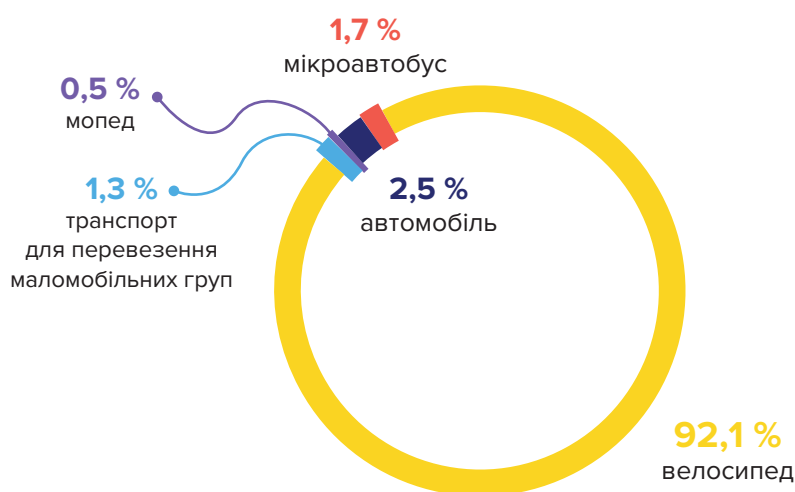

Рисунок 1.6.6. Забезпеченість надавачів соціальних послуг транспортними засобами

Таблиця 1.6.2. Забезпеченість транспортними засобами надавачів соціальних послуг у територіальних громадах Сумської області

Назва громади	Легковий автомобіль	Мікроавтобус	Мотоцикл	Мопед / моторолер	Велосипед	Транспорт для перевезення маломобільних груп
Андріяшівська	0	0	0	0	7	0
Бездрицька	Відсутній надавач соціальних послуг					
Березівська	1	1	0	0	10	1
Білопільська	1	1	0	2	34	1
Боромлянська	0	0	0	0	9	0
Бочечківська	0	0	0	0	так	0
Буринська	1	0	0	22	22	0
Великописарівська	2	0	0	1	36	0
Верхньосироватська	0	0	0	0	8	0
Вільшанська	0	0	0	0	0	0
Ворожбянська	0	0	0	0	13	0
Глухівська	1	1	0	0	11	0
Грунська	1	0	0	0	9	0
Дружбівська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Дубов'язівська	0	0	0	0	19	0
Есманьська	0	0	0	0	12	0
Зноб-Новгородська	0	0	0	0	10	0
Кириківська	0	0	0	0	0	0
Комишанська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Конотопська	0	1	0	0	41	1
Коровинська	0	0	0	0	0	0
Краснопільська	1	0	0	1	37	0
Кролевецька	0	1	0	1	0	1
Лебединська	1	0	0	0	69	0
Липоводолинська	0	0	0	0	27	0
Миколаївська селищна	0	0	0	2	17	0
Миколаївська сільська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Миропільська	0	0	0	0	11	0
Недригайлівська	2	1	0	0	15	1
Нижньосироватська	0	0	0	0	5	0
Новослобідська	0	0	0	0	8	0

Назва громади	Легковий автомобіль	Мікроавтобус	Мотоцикл	Мопед / моторолер	Велосипед	Транспорт для перевезення маломобільних груп
Охтирська	1	0	0	0	20	0
Попівська	1	0	0	0	34	0
Путивльська	1	1	0	0	20	1
Річківська	0	0	0	0	5	0
Роменська	0	0	0	1	22	0
Садівська	0	2	0	0	15	1
Свеська	0	0	0	0	0	0
Середино-Будська	0	0	0	0	13	0
Синівська	0	0	0	0	0	0
Степанівська	0	0	0	0	15	0
Сумська	1	3	0	2	0	1
Тростянецька	3	1	0	2	24	1
Хмелівська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Хотінська	0	2	0	0	10	0
Чернечинська	1	0	0	2	22	0
Чупахівська	0	0	0	0	0	0
Шалигинська	Відсутній надавач соціальних послуг					
Шосткинська	0	1	0	1	39	1
Юнаківська	0	0	0	0	11	0
Ямпільська	0	0	0	0	24	0
РАЗОМ	19	16	0	37	704	10

Варто зазначити, що аналіз показав тенденцію до зростання мобільності соціальних робітників. Майже 80 % із них забезпечені велосипедом (див. Рис. 1.6.7).

У центрах соціальних служб фахівці з соціальної роботи практично не забезпечені велосипедами, що може негативно впливати на рівень доступності соціальних послуг для жителів громад.

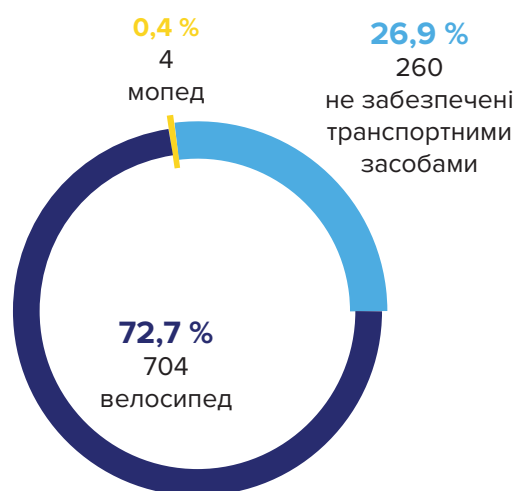

Рисунок 1.6.7. Потенційне забезпечення соціальних робітників велосипедами

Під час аналізу виявлена незадовільна ситуація із транспортом для перевезення маломобільних груп.

Лише 10 із 51 громади мають по одному спеціально облаштованому транспортному засобу (Березівська, Білопільська, Конотопська, Кролевецька, Недригайлівська, Путивльська, Садівська, Сумська, Тростянецька й Шосткинська). Інші громади такого транспорту не мають узагалі, що вказує на низький рівень доступності соціальних послуг для осіб з інвалідністю й інших маломобільних груп.

За результатами аналізу стану фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, зокрема системи соціальної роботи й надання соціальних послуг на регіональному рівні, варто зазначити, що в період воєнного стану (2022 рік) видатки на соціальний захист населення склали лише 2,49 %, обласного бюджету. Більшість із них (2,24 %) — видатки на надання соціальних і реабілітаційних послуг громадянам старшого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю в установах соціального обслуговування, на забезпечення соціальними послугами стаціонарного догляду старших осіб, які не можуть вести самостійний спосіб життя, осіб із фізичними, розумовими або психічними порушеннями, дітей із фізичними або психічними порушеннями, а також на надання реабілітаційних послуг особам і дітям з інвалідністю (див. Рис. 1.6.8).

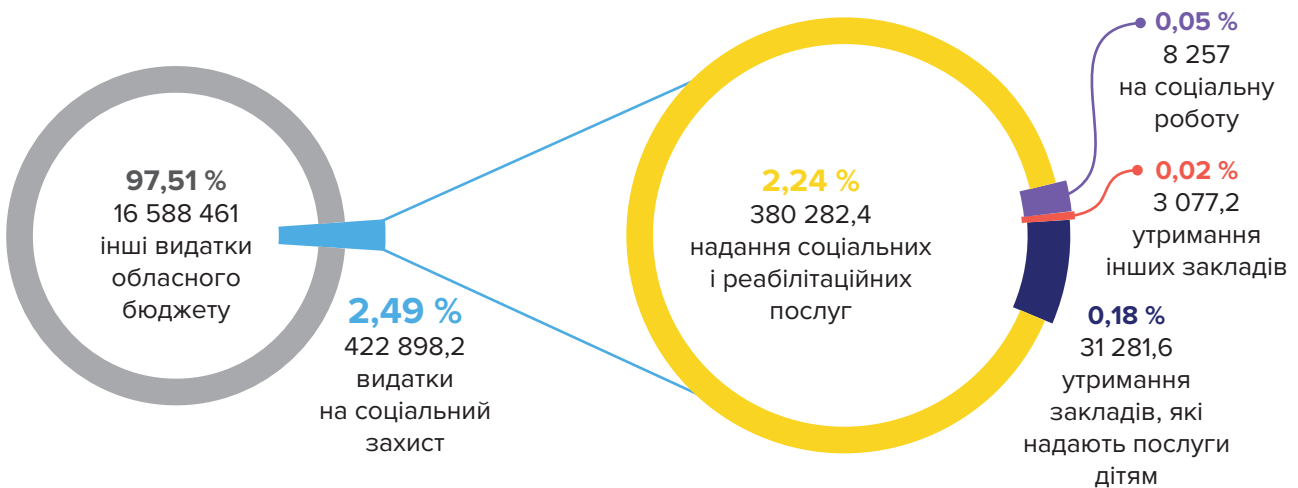

Рисунок 1.6.8. Структура видатків обласного бюджету на соціальний захист і соціальні послуги 2022 року (тис. грн)

Окрім того, аналіз динаміки структури видатків обласного бюджету на соціальний захист населення виявив стійку тенденцію до переважання видатків на забезпечення утримання закладів, які надають послуги стаціонарного догляду, насамперед для старших осіб, які не можуть вести самостійний спосіб життя, осіб із фізичними, розумовими або психічними порушеннями, а також дітей із фізичними або психічними порушеннями (див. Рис. 1.6.9).

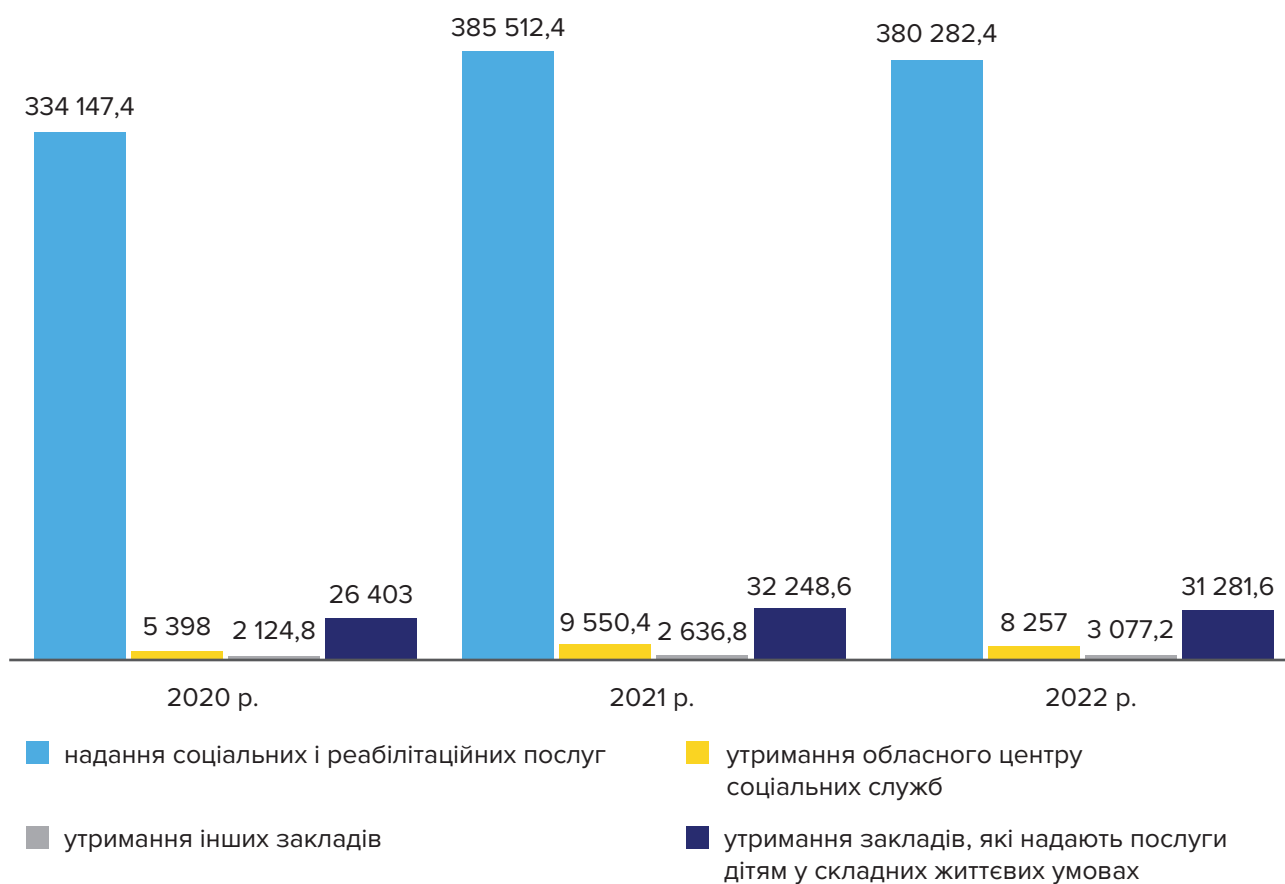

Рисунок 1.6.8. Динаміка структури видатків обласного бюджету на соціальний захист населення (тис. грн)

Аналіз стану фінансового забезпечення системи соціального захисту населення, зокрема системи соціальної роботи й надання соціальних послуг у територіальних громадах, показав доволі низький відсоток видатків на соціальний захист (у середньому — 6,75 %) і на надання соціальних послуг (3,34 % від суми загальних видатків місцевого бюджету).

Показники щодо частки видатків на соціальний захист населення від загальних видатків місцевого бюджету й частки видатків на надання соціальних послуг від загальних видатків місцевого бюджету в розрізі територіальних громад наведені на Рисунку 1.6.10.

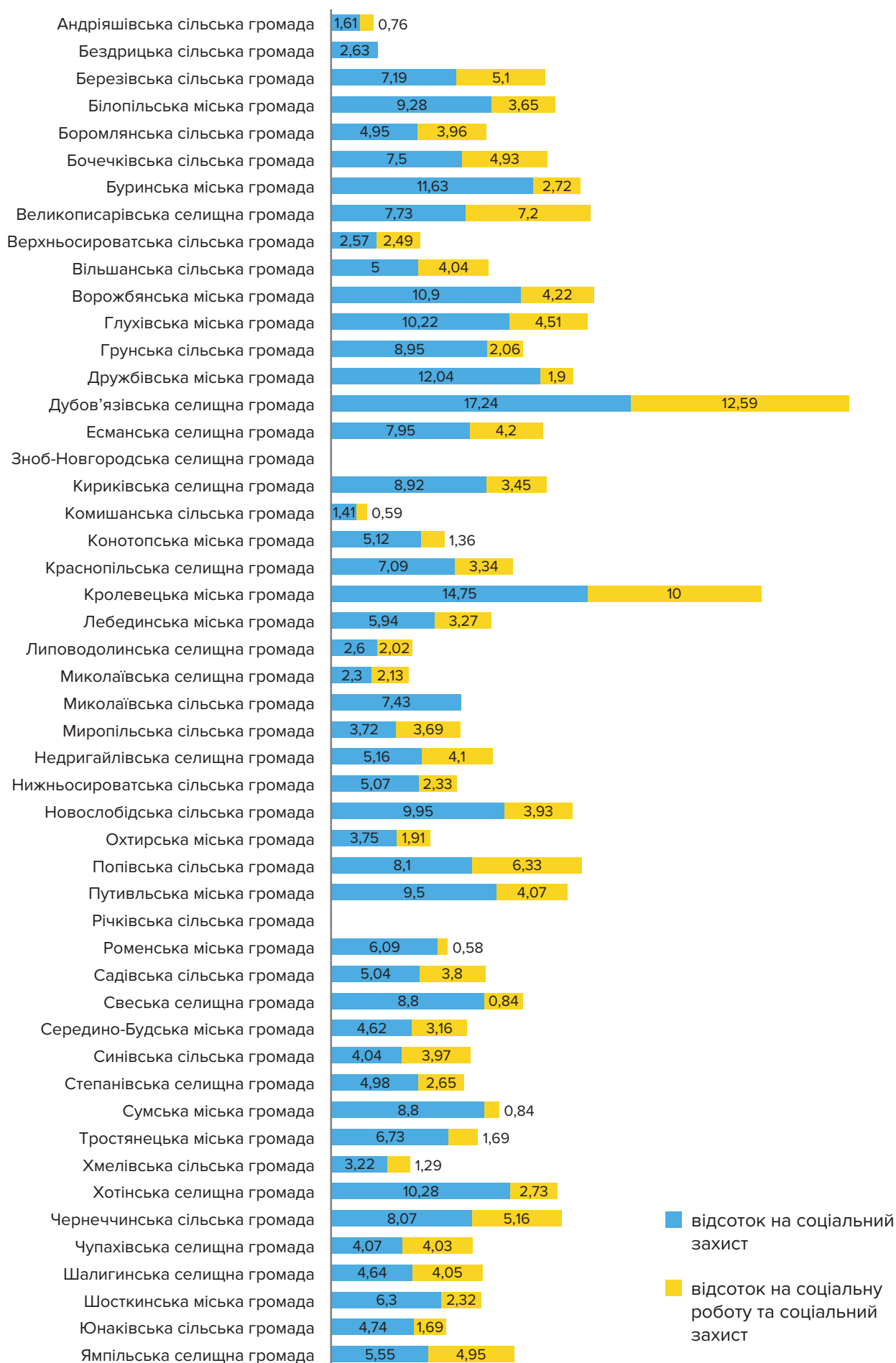

Рисунок 1.6.10. Стан фінансування системи соціального захисту населення, зокрема на надання соціальних послуг (% від суми загальних видатків місцевого бюджету)

Висновки

1. У територіальних громадах Сумської області низький рівень кадрового забезпечення комунальних надавачів соціальних послуг. Комунальні надавачі не забезпечені психологами, юристами, соціальними працівниками.
2. У громадах недостатня кількість фахівців із соціальної роботи, унаслідок чого навантаження на такого працівника сягає 20–33 тис. осіб. Це не сприяє впровадженню єдиного уніфікованого підходу до організації надання соціальних послуг. За відсутності ФСР у територіальній громаді не може бути повністю забезпечене надання базових соціальних послуг.
3. Потребує вдосконалення система підвищення професійних компетентностей / кваліфікації працівників надавачів соціальних послуг.
4. Слабка матеріально-технічна база комунальних надавачів соціальних послуг може негативно впливати на якість і доступність соціальних послуг, які вони надають.
5. Невідповідність приміщень надавачів соціальних послуг комунального сектору ДБН В.2.2-40:2018
6. «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» знижує доступність соціальних послуг, особливо для маломобільних груп населення, що, своєю чергою, є одним із чинників незадоволеного попиту населення громад на базові соціальні послуги.
7. Потребують перегляду підходи до фінансування системи надання соціальних послуг, зокрема впровадження фінансування соціальних послуг відповідно до визначених потреб жителів територіальних громад, а не утримання надавачів соціальних послуг.
8. Під час складання проєктів бюджету як області, так і територіальних громад недостатню увагу приділяють механізмам аутсорсингу соціальних послуг, зокрема соціальному замовленню.

1.7. Інформування та комунікація з населенням громад

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, їхній зміст і порядок їх надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я, передбачені законами України «Про соціальні послуги», «Про місцеве самоврядування», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю».

Водночас Закон України «Про соціальні послуги» встановлює обов'язкове інформування місцевих органів влади про відмову в наданні послуг через відсутність надавача цих послуг.

Окрім того, практичні рекомендації місцевим органам самоврядування щодо інформування населення про перелік соціальних послуг, їхній зміст і порядок їх надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я, затверджує Міністерство соціальної політики України (наказ від 31 липня 2023 року № 263 «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»). Тож на законодавчому рівні механізм сегменту діяльності органів місцевого самоврядування в частині інформування жителів громад про наявні соціальні послуги та їх розвиток повністю визначений.

Проведений експертами проєкту кабінетний аналіз показав, що рівень виконання структурними підрозділами соціального захисту населення функції з інформування та комунікації з населенням громад у Сумській області у багатьох громадах недостатній. Зокрема, 18 громад області (36 %) не розміщують на офіційних сайтах перелік соціальних послуг, передбачених законодавством. Лише 14 громад (28 %) оприлюднюють звіт за результатами визначення потреб населення громади в соціальних послугах (див. Рис. 1.7.1, 1.7.2). Водночас згідно наданої для аналізу інформації 26 ТГ затвердили відповідним розпорядженням Порядок визначення потреб населення громади в соціальних послугах.

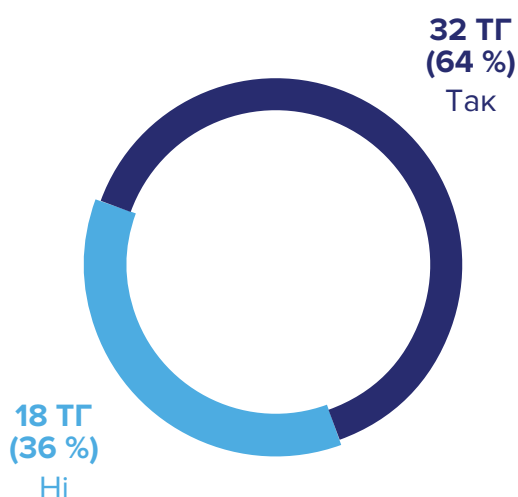

Рисунок 1.7.1. Частка громад області, які розміщують перелік соціальних послуг на офіційних сайтах громад

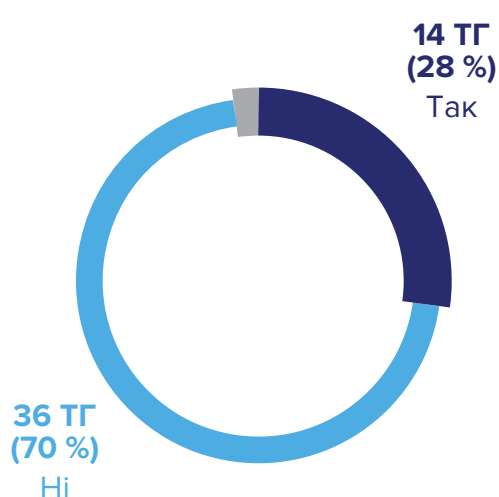

Рисунок 1.7.2. Частка громад області, які оприлюднюють звіти за результатами визначення потреб у соціальних послуг на офіційних сайтах громад

43 громади (86 %) визначають потреби населення в соціальних послугах. Водночас через відсутність фахових спеціалістів чотири громади таку діяльність не здійснюють, і ще три проводять формальне визначення потреб. У 25 ТГ (49 %) голова громади щороку затверджує перелік соціальних послуг, які надаються жителям громади, на календарний рік відповідно до вимог законодавства.

Інформація про перелік надавачів соціальних послуг, графіки їхньої роботи, контакти наявна на сайтах 43 громад (86 %). Перелік соціальних послуг, які надають надавачі соціальних послуг, наявний на сайтах 44 громад (88 %). Перелік і назва державних стандартів соціальних послуг є на сайтах 27 громадах (54 %). Загальний обсяг видатків місцевого бюджету на соціальні послуги — на сайтах 16 громад (32 %). Звіти за результатами моніторингу та оцінки якості — на сайтах 19 громад (38 %) (див. Рис.1.7.3).

Рисунок 1.7.3. Перелік наявної інформації (змісту) на сайтах ТГ

Водночас аналіз показав, що на сайтах 27 ТГ (53 %) не доступна інформація для сприйняття особами з будь-яким порушенням здоров'я, у на сайтах 24 громад (47 %) — навпаки.

Заходи інформування та комунікації з населенням у 51 громаді області зазначені в Таблиці 1.7.1, зокрема визначення потреби населення громади в соціальних послугах, розміщення переліку соціальних послуг на сайтах ТГ й оприлюднення звітів за результатами визначених потреб населення громади в соціальних послугах.

Дані на рисунках і в Таблиці 1.7.1 свідчать, що **в низці сільських і селищних громад визначення потреб у соціальних послугах проводять формально через відсутність фахових спеціалістів: Андріяшівська сільська громада, Великописарівська селищна громада, Синівська сільська громада, Грунська сільська громада, Комишанська сільська громада, Хмелівська сільська громада. Ситуація щодо відсутності спеціалістів, які виконуватимуть функцію з інформування населення в зазначених громадах, має стати предметом уваги обласного Департаменту.**

Окрім того, більшість громад області не оприлюднюють звіти за результатами визначених потреб населення громади в соціальних послугах для інформування населення.

Таблиця 1.7.1. Інформація щодо виконання повноважень структурними підрозділами соціального захисту населення інформування населення про визначення потреб у соціальних послугах

№	Назва громади	Визначення потреби населення громади в соціальних послугах	Розміщення переліку соціальних послуг на сайті громади	Оприлюднення звіту за результатами визначення потреб населення громади в соціальних послугах
1.	Липоводолинська селищна громада	✓	✓	×
2.	Березівська сільська громада	✓	✓	×
3.	Недригайлівська селищна громада	✓	✓	×
4.	Річківська сільська громада	×	✓	×
5.	Миколаївська селищна громада	✓	✓	×
6.	Путівльська міська громада	✓	✓	×
7.	Конотопська міська громада	✓	×	✓
8.	Попівська сільська громада	✓	×	×
9.	Ворожбянська міська громада	✓	✓	×
10.	Зноб-Новгородська селищна громада	✓	✓	✓
11.	Роменська міська громада	✓	×	×
12.	Миропільська сільська громада	✓	×	×
13.	Лебединська міська громада	✓	×	×
14.	Глухівська міська громада	✓	×	×
15.	Боромлянська сільська громада	✓	✓	✓
16.	Вільшанська сільська громада	✓	✓	×
17.	Коровинська сільська громада	✓	✓	×
18.	Андріяшівська сільська громада	Проводиться формально (відсутність фахових спеціалістів)	✓	×
19.	Садівська сільська громада	✓	✓	×
20.	Великописарівська селищна громада	×	×	×
21.	Ямпільська селищна громада	✓	✓	×
22.	Верхньосироватська сільська громада	✓	✓	×
23.	Степанівська селищна громада	✓	✓	✓
24.	Краснопільська селищна громада	✓	×	×
25.	Середино-Будська міська громада	✓	✓	×

№	Назва громади	Визначення потреби населення громади в соціальних послугах	Розміщення переліку соціальних послуг на сайті громади	Оприлюднення звіту за результатами визначення потреб населення громади в соціальних послугах
26.	Миколаївська сільська громада	✓	✓	×
27.	Буринська міська громада	✓	✓	×
28.	Дубов'язівська селищна громада	✓	✓	×
29.	Бочечківська сільська громада	✓	✓	✓
30.	Есманьська селищна громада	✓	×	×
31.	Синівська сільська громада	Проводиться формально (відсутність фахових спеціалістів)	✓	✓
32.	Кролевецька міська громада	✓	✓	×
33.	Новослобідська сільська громада	✓	✓	✓
34.	Бездрицька сільська громада	✓	✓	×
35.	Шосткинська міська громада	✓	×	✓
36.	Чернечинська сільська громада	✓	✓	✓
37.	Білопільська міська громада	✓	✓	✓
38.	Грунська сільська громада	×	✓	✓
39.	Комишанська сільська громада	×	×	×
40.	Охтирська міська громада	✓	✓	✓
41.	Юнаківська сільська громада	✓	×	✓
42.	Дружбівська міська громада	✓	×	×
43.	Хотінська селищна громада	✓	×	×
44.	Кириківська селищна громада	✓	×	×
45.	Чупахівська селищна громада	✓	✓	×
46.	Нижньосироватська сільська громада	✓	✓	✓
47.	Свеська селищна громада	✓	✓	✓
48.	Тростянецька міська громада	✓	×	×
49.	Шалигинська селищна громада	✓	×	×
50.	Сумська міська громада	✓	×	✓
51.	Хмелівська сільська громада	Проводиться формально	×	×

Аналіз отриманої інформації від Департаменту Сумської ОДА щодо виконання повноважень стосовно інформування населення регіону про розвиток соціальних послуг показав, що Департамент забезпечує збір інформації від територіальних громад, аналіз й опрацювання матеріалів, систематизацію в табличних формах, успішний досвід, що поширюється листами на територіальні громади, забезпечує організацію інформування населення про соціальні послуги, які надаються установами-надавачами таких послуг. Сайт ОДА з покликанням на розділ Департаменту містить підрозділ про соціальні послуги з покликанням на сайт Мінсоцполітики й не містить інформації про наявні в області соціальні послуги. Проте позитивним є факт наявності на сайті Інформації про визначення потреб у соціальних послугах 2023 року.

Щодо отриманої для аналізу інформації Головного управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області варто зауважити, що нині працює шість працівників із 13 затверджених штатним розкладом посад. Опитування та аналіз показали, що під час виконання повноважень щодо надання соціальних послуг і провадження соціальної роботи працівники ГУ Нацсоцслужби здійснюють заходи державного контролю та моніторинг (позапланові перевірки / моніторинги) дотримання вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг, запобігання та протидії домашньому насильству, гендерно зумовленому насильству, торгівлі людьми, забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, за належним рівнем доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних категорій населення й за дотриманням прав дітей. **Також здійснюється контроль та організаційно-методичне забезпечення щодо надання соціальної підтримки та соціальних послуг, передбачені Положенням про ГУ Нацсоцслужби.**

2022 року проведені 22 позапланових перевірки, у I півріччі 2023 року — 25. Перевірки проводилися за зверненнями громадян, а також відповідно до листів Нацсоцслужби. Серед основних виявлених недоліків під час позапланових перевірок об'єктів державного контролю / моніторингу з питань дотримання вимог Закону України «Про соціальні послуги» була означена проблема недотримання Державних стандартів надання соціальних послуг. Питання здійснення контролю за дотриманням законодавства в частині повноважень органів місцевого самоврядування громад щодо інформування та комунікації з населенням не зафіксовані.

Отже, діяльність громад Сумської області в частині інформування та комунікації з населенням за напрямком розвитку соціальних послуг і соціальної роботи потребує суттєвого перегляду та приведення у відповідність до законодавства і також передбачена у стратегічних й короткотермінових програмних документах громад області.

Інформація, розміщена на офіційних сайтах області, потребує актуалізації, валідації, верифікації та має бути доступною для інформування населення регіону.

Висновки

1. Повноваження структурних підрозділів соціального захисту населення громад і Департаменту ОДА щодо інформування та комунікація з населенням не забезпечені на належному рівні.
2. Офіційні сайти ОДА й Департаменту потребують нового змістовного наповнення про наявні соціальні послуги й перспективи розвитку соціальної роботи / надання соціальних послуг для населення.
3. Головному управлінню Національної соціальної сервісної служби Сумської області під час планування діяльності на рік рекомендуємо окремим питанням передбачати здійснення контролю діяльності структурних підрозділів і надавачів соціальних послуг в частині виконання законодавства щодо інформування та комунікації з населенням.

1.8. Стан проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області

Проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах передбачають постанова КМУ від 1 червня 2020 року № 449 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг» і наказ Мінсоцполітики від 27 грудня 2013 року № 904 «Про затвердження методичними рекомендаціями з проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг».

Зазначені постанови Уряду визначають суб'єкти моніторингу надання соціальних послуг, зокрема:

- ▶ Нацсоцслужба;
- ▶ Регіональний орган соціального захисту населення;
- ▶ Місцевий орган соціального захисту населення;
- ▶ Надавачі соціальних послуг незалежно від форми власності (окрім надавачів соціальних послуг, які надають такі послуги на непрофесійній основі).

Водночас вони визначають завдання моніторингу, зокрема:

- визначення кількості осіб у громаді, які потребують соціальних послуг;
- визначення кількості надавачів соціальних послуг;
- забезпечення якісними послугами, які відповідають їхнім потребам;
- підготовка звітів про надання послуг;
- аналіз дотримання державних стандартів;
- планування роботи з розвитку системи надання соціальних послуг.

Законодавство також передбачає і терміни проведення Моніторингу надання соціальних послуг — один раз на рік. Водночас надавачі соціальних послуг ведуть облік й аналіз показників діяльності та щороку до 1 лютого подають місцевим органам соціального захисту населення дані обліку показників діяльності з надання соціальних послуг, а ті, своєю чергою, до 1 березня подають регіональним органам соціального захисту дані моніторингу, які до 1 квітня подають їх Нацсоцслужбі.

Щодо оцінки якості соціальних послуг варто зазначити, що її метою вищезазначені нормативні акти Уряду визначають **установлення рівня відповідності наданих соціальних послуг затвердженим державним стандартам соціальних послуг**.

Законодавчо також визначені етапність (терміни) проведення оцінки якості:

- внутрішню оцінку якості соціальних послуг проводить Надавач соціальних послуг один раз на рік не пізніше ніж 31 липня;
- зовнішню оцінку якості соціальних послуг проводить Засновник / Замовник послуг один раз на рік до 30 червня. Водночас зовнішню оцінку якості соціальних послуг варто проводити наступного року після проведення внутрішньої оцінки.

Також визначені послідовні дії під час здійснення оцінки, зокрема:

1. планування та проведення оцінки якості соціальних послуг;
2. проведення аналізу результатів оцінки якості соціальних послуг;
3. розміщення результатів проведеної оцінки якості соціальних послуг в офіційних друкованих виданнях, на офіційному вебсайті, на єдиному державному вебпорталі відкритих даних, на інформаційних стендах надавача соціальних послуг або в будь-який інший спосіб;
4. розроблення заходів, спрямованих на підвищення якості надання соціальних послуг;
5. моніторинг здійснення заходів, спрямованих на підвищення якості надання соціальних послуг.

Також законодавство передбачає використання результатів оцінки, зокрема для підготовки пропозицій щодо:

- удосконалення діяльності надавача соціальних послуг;
- підвищення рівня професійної компетенції персоналу надавача соціальних послуг;
- шляхів розв'язання проблем, що гальмують розвиток надання соціальних послуг;
- виправлення недоліків надання соціальних послуг надавачем соціальних послуг;
- підвищення якості соціальних послуг.

Кожен державний стандарт соціальних послуг зазначає кількісні та якісні показники оцінки якості.

Аналіз інформації щодо проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області показав, що виконання функції щодо здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їхньої якості, оприлюднення на сайтах є в положенні про структурний підрозділ організації надання соціальних послуг у 33 ТГ.

Результати опитування 50 громад (інформація від однієї громади відсутня) області свідчать, що в 10 ТГ (20 %) структурні підрозділи з питань соціального захисту населення не проводять моніторинг надання соціальних послуг (див. Рис. 1.8.1).

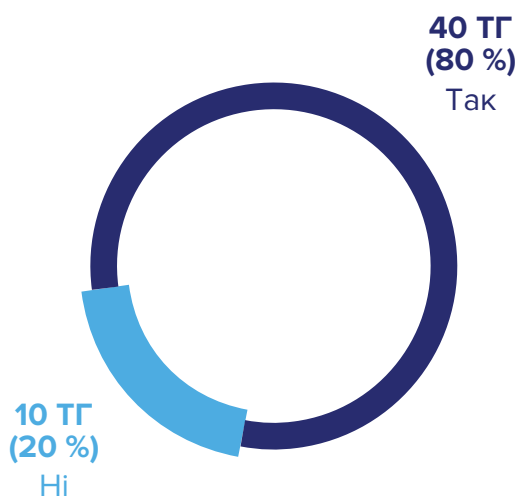

Рисунок 1.8.1. Співвідношення громад Сумської області щодо проведення структурним підрозділом соціального захисту населення моніторингу надання соціальних послуг

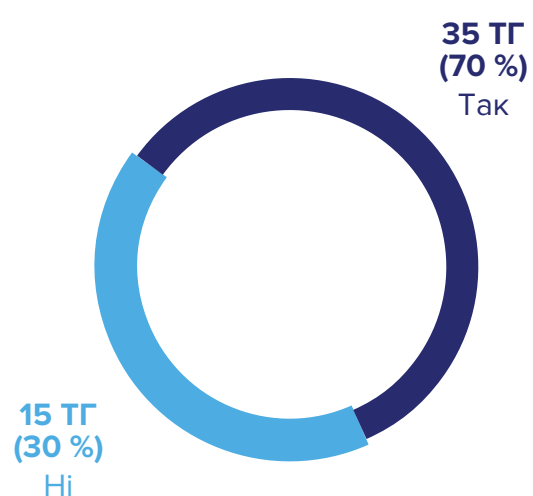

Рисунок 1.8.2. Частка громад Сумської області, які щороку подають регіональним органам соціального захисту населення узагальнені дані моніторингу надання соціальних послуг

Водночас у 35 ТГ (70 %) структурні підрозділи соціального захисту щороку подають регіональним органам соціального захисту населення узагальнені дані моніторингу надання соціальних послуг (див. Рис. 1.8.2).

Аналіз інформації щодо соціальних послуг, які надають у громаді, змісту й умов їх надання на сайті громади показав, що інформацію щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг розміщують лише 23 із 51 ТГ.

Така ситуація може свідчити про формальний підхід певних громад, нерозуміння необхідності й суті виконання визначених законодавством функцій щодо проведення моніторингу надання соціальних послуг та інформування про його результати, а також про відсутність належного контролю Департаменту ОДА за якістю поданої інформації від громад.

Аналогічна ситуація із проведенням зовнішньої оцінки надання соціальних послуг громадами області (див. Рис. 1.8.3)

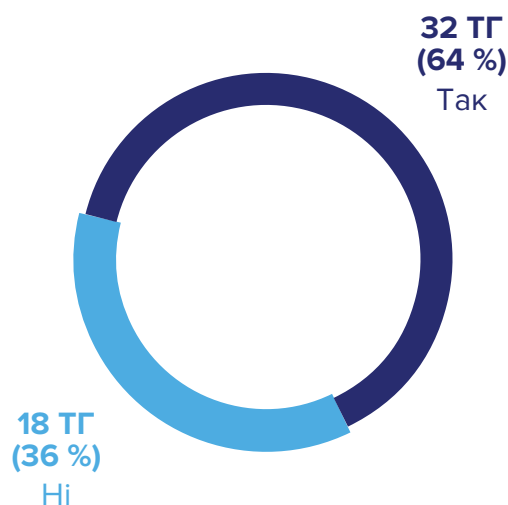

Рисунок 1.8.3. Проведення структурними підрозділами соціального захисту населення зовнішньої оцінки надання соціальних послуг

Таблиця 1.8.1. Виконання повноважень структурними підрозділами соціального захисту населення Сумської області проведення моніторингу надання соціальних послуг і зовнішньої оцінки надання соціальних послуг

№	Назва громади	Проведення моніторингу надання соціальних послуг	Подання регіональним органам соціального захисту населення узагальнених даних щодо проведеного моніторингу надання соціальних послуг	Наявність звіту щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг на сайті громади	Проведення структурним підрозділом соціального захисту зовнішньої оцінки надання соціальних послуг
1.	Липоводолинська селищна	✓	✓	×	✓
2.	Березівська сільська	✓	✓	×	✓
3.	Недригайлівська селищна	✓	✓	×	✓
4.	Річківська сільська	×	×	×	×

№	Назва громади	Проведення моніторингу надання соціальних послуг	Подання регіональним органам соціального захисту населення узагальнених даних щодо проведеного моніторингу надання соціальних послуг	Наявність звіту щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг на сайті громади	Проведення структурним підрозділом соціального захисту зовнішньої оцінки надання соціальних послуг
5.	Миколаївська селищна	✓	×	×	✓
6.	Путивльська міська	✓	✓	✓	✓
7.	Конотопська міська	✓	✓	✓	✓
8.	Попівська сільська	✓	✓	×	✓
9.	Ворожбянська міська	✓	✓	×	✓
10.	Зноб-Новгородська селищна	✓	✓	✓	✓
11.	Роменська міська	✓	✓	×	✓
12.	Миропільська сільська	×	×	✓	×
13.	Лебединська міська	✓	✓	×	✓
14.	Глухівська міська	✓	✓	✓	✓
15.	Боромлянська сільська	✓	✓	✓	✓
16.	Вільшанська сільська	×	×	×	×
17.	Коровинська сільська	✓	×	×	✓
18.	Андріяшівська сільська	✓	✓	×	×
19.	Садівська сільська	✓	✓	✓	✓
20.	Великописарівська селищна	×	×	×	×
21.	Ямпільська селищна	✓	✓	×	✓
22.	Верхньосироватська сільська	×	×	×	✓
23.	Степанівська селищна громада	✓	✓	✓	×
24.	Краснопільська селищна	✓	✓	×	×
25.	Середино-Будська міська	✓	✓	×	✓
26.	Миколаївська сільська	✓	✓	✓	×

№	Назва громади	Проведення моніторингу надання соціальних послуг	Подання регіональним органам соціального захисту населення узагальнених даних щодо проведеного моніторингу надання соціальних послуг	Наявність звіту щодо моніторингу та оцінки якості соціальних послуг на сайті громади	Проведення структурним підрозділом соціального захисту зовнішньої оцінки надання соціальних послуг
27.	Буринська міська	✓	✓	×	✓
28.	Дубов'язівська селищна	✓	×	✓	×
29.	Бочечківська сільська	✓	×	✓	×
30.	Есманьська селищна	×	×	×	×
31.	Синівська сільська	✓	✓	✓	✓
32.	Кролевецька міська	✓	✓	×	✓
33.	Новослобідська сільська	✓	✓	✓	✓
34.	Бездрицька сільська	×	×	×	×
35.	Шосткинська міська	✓	✓	✓	✓
36.	Чернеччинська сільська	✓	✓	✓	✓
37.	Білопільська міська	✓	✓	×	×
38.	Грунська сільська	×	×	×	×
39.	Комишанська сільська	×	×	×	×
40.	Охтирська міська	✓	✓	✓	✓
41.	Юнаківська сільська громада	✓	✓	✓	✓
42.	Дружбівська міська	✓	✓	×	×
43.	Хотінська селищна	✓	×	✓	✓
44.	Кириківська селищна	✓	✓	×	×
45.	Чупахівська селищна	✓	✓	×	✓
46.	Нижньосироватська сільська	✓	✓	×	×
47.	Свеська селищна	✓	✓	✓	✓
48.	Тростянецька міська	✓	✓	×	✓
49.	Шалигинська селищна	×	×	×	×
50.	Сумська міська	✓	✓	✓	✓
51.	Хмелівська сільська	×	×	×	×

Не стало практикою для громад області інформувати регіональний рівень (ОДА / Департамент ОДА, ГУ Нацсоцслужби) про неможливість задовольнити потреби жителів громад потрібними соціальними послугами.

Водночас **аналіз проведення моніторингу надання соціальних послуг надавачами в Сумській області показав позитивні тенденції**. Лише п'ять ТГ (Коровинська, Бездрицька сільські, Кролевецька та Дружбівська міські й Чупахівська селищна) не здійснюють проведення моніторингу надання соціальних послуг (див. Рис. 1.8.4)

Також позитивно варто оцінити роботу надавачів соціальних послуг і у процесі проведення внутрішньої оцінки якості соціальних послуг (див. Рис 1.8.5).

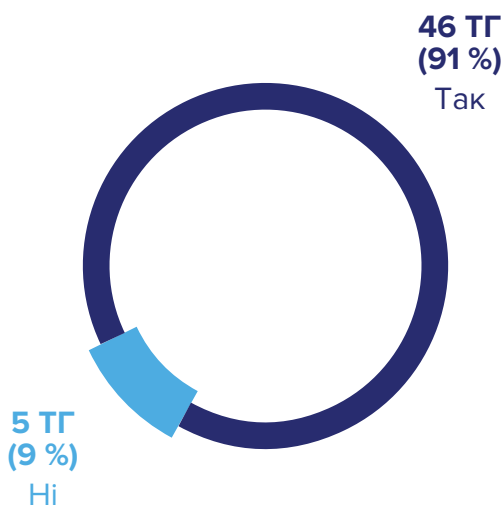

Рисунок 1.8.4. Здійснення надавачем моніторингу надання соціальних послуг у громаді

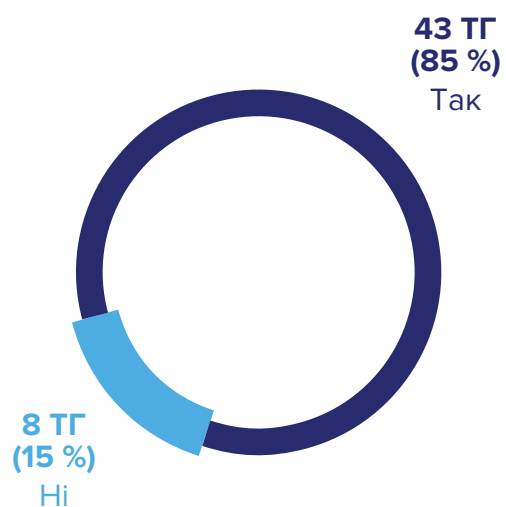

Рисунок 1.8.5. Проведення внутрішньої оцінки якості соціальних послуг надавачами соціальних послуг

Згідно отриманої для аналізу інформації вісім ТГ не забезпечують такої діяльності, зокрема:

- Бездрицька, Вільшанська, Нижньосироватська, Хмелівська сільські;
- Свеська, Степанівська селищні;
- Дружбівська, Середино-Будська міські.

Водночас лише у 30 громадах (60 %) надавачі соціальних послуг оприлюднюють результати внутрішньої оцінки якості соціальних послуг (див. Рис. 1.8.6.). 20 громад, які проводять таку діяльність, але не оприлюднюють результати громадськості.

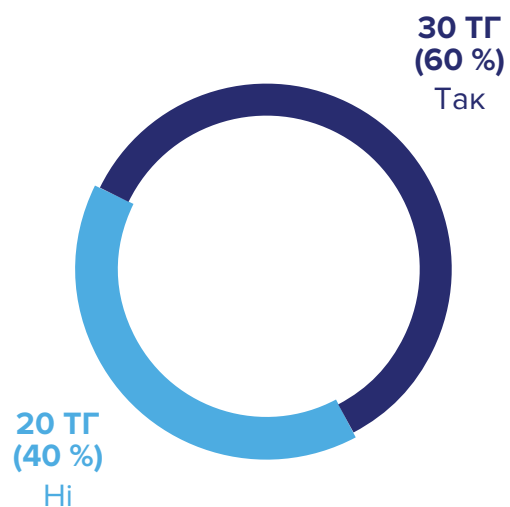

Рисунок 1.8.6. Оприлюднення результатів внутрішньої оцінки якості соціальних послуг надавачами Сумської області

Щодо стосується здійснення моніторингу на обласному рівні, варто зауважити, що Департамент:

- ✓ здійснює оперативний і щоквартальний моніторинг надання соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг у територіальних громадах;
- ✓ формує річні звіти, статистичний річний звіт за формою № 12-соц «Звіт про організацію надання соціальних послуг»;
- ✓ аналізує повноти охоплення соціальними послугами;
- ✓ бере участь у перевітках щодо виконання делегованих повноважень органами виконавчої влади;
- ✓ **вивчає матеріали за підсумками проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг територіальних громад;**
- ✓ здійснює порівняльний аналіз як у відповідному періоді, так і за попередні періоди.

Опитування показало, що у 2022–2023 роках Департамент на регіональному рівні не здійснював моніторинг надання соціальних послуг, оцінювання їх якості у зв'язку з воєнним станом.

Висновки

1. Проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг у громадах Сумської області не здійснюється системно й не стало практикою для вдосконалення діяльності надавачів соціальних послуг, підвищення рівня професійної компетенції персоналу надавача соціальних послуг та якості соціальних послуг для всіх громад.
2. Ігнорування органами місцевого самоврядування, структурними підрозділами соціального захисту населення забезпечення проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг зазвичай призводить до управлінських помилок під час розв'язання проблем, які гальмують розвиток надання соціальних послуг і виправлення недоліків надання соціальних послуг їх надавачем.
3. Виконання повноважень ГУ Нацсоцслужби щодо проведення моніторингу та зовнішньої оцінки якості соціальних послуг громадами області залишилося поза увагою його планів і діяльності, потребує актуалізації, перегляду змісту своєї діяльності у цьому напрямку.
4. Департамент ОДА не використовує вивчення матеріалів за підсумками проведення моніторингу та оцінки якості соціальних послуг установами-надавачами соціальних послуг територіальних громад для подальшого планування шляхів виправлення виявлених недоліків і покращення якості соціальних послуг і професійних компетенцій працівників соціальної сфери.

РОЗДІЛ 2.

Рекомендації щодо впровадження інноваційних рішень для підвищення рівня та різноманітності послуг, які надаються у відповідь на кризу та згідно з потребами ТГ, спрямованих на покращення соціальної роботи й розвиток системи надання соціальних послуг для Сумської області загалом з урахуванням потреб жителів 51 ТГ Сумської області

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.1. Удосконалення місцевих політик			
2.1.1.	Внести зміни до стратегічних документів ТГ стосовно надання соціальних послуг	2024 рік	Бездрицька, Березівська, Білопільська, Бочечківська, Вільшанська, Грунська, Дружбівська, Кириківська, Комишанська, Лебединська, Недригайлівська, Нижньосириватська, Середино-Будська, Тростянецька, Шалигинська ТГ
2.1.2.	Розробити й затвердити місцеві програми забезпечення потреб населення в соціальних послугах	2024 рік	Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Дубов'язівська, Вільшанська, Ворожбянська, Грунська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Нижньосириватська, Попівська, Путивльська, Річківська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Сумська, Тростянецька, Хотінська, Чернеччинська, Чупахівська, Шалигинська, Шосткинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ
2.1.3.	Запровадити у громадах систему планування та фінансування соціальних послуг на підставі визначення реальних потреб громади в соціальних послугах з урахуванням статі, віку, місця проживання вразливих категорій осіб / сімей, пріоритетних потреб цільових аудиторій	2024 рік	Органи місцевого самоврядування

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.1.4.	Завершити збирання, узагальнення та аналіз соціально-демографічних даних у територіальних громадах щодо кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення (наказ Міністерства соціальної політики від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах»)	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.1.5.	Забезпечити оновлення даних щодо соціально-демографічної ситуації в територіальних громадах і кількості осіб / сімей, які належать до вразливих груп населення за відповідною формою, рекомендованою Міністерством соціальної політики	Один раз на три роки в період з 1 січня до 15 червня	Органи місцевого самоврядування
2.2. Удосконалення системи управління та адміністрування у сфері надання соціальних послуг на місцевому та регіональному рівнях			
2.2.1.	Погодити систему управління й адміністрування у сферах соціального захисту населення, забезпечення прав дітей і надання соціальних послуг ТГ області до наказу Мінсоцполітики від 31 липня 2023 року № 263-Н «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення положень про структурні підрозділи з питань соціального захисту населення місцевих державних адміністрацій та організації діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей»	2024 рік	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації Головне управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області
2.2.2.	Створити у структурі виконавчого органу сільської, селищної, міської ради ТГ області структурний підрозділ із питань соціального захисту населення	2024 рік	Боромлянська сільська ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.2.3.	Структурним підрозділам із питань соціального захисту планувати соціальні послуги й видатки на їхні надання, розробляти відповідні пропозиції до проєктів місцевих програм соціального розвитку, проєкту бюджету ТГ; проводити контроль, моніторинг, оцінку якості надання соціальних послуг	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.4.	Ввести у штати структурних підрозділів із питань соціального захисту населення виконавчого органу сільських, селищних, міських рад ТГ області соціального менеджера посаду	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.5.	Забезпечити у ТГ Сумської області заповнення електронних баз даних отримувачів і надавачів соціальних послуг для налагодження постійного моніторингу за обсягом та якістю надання соціальних послуг населенню ТГ, об'єктивної щорічної оцінки потреби в послугах для формування бюджетних програм	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.6.	Забезпечити проведення оцінки потреб населення ТГ області в соціальних послугах відповідно до наказу Мінсоцполітики від 19 квітня 2023 року № 130-Н «Про затвердження Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади у соціальних послугах», із широким залученням представників вразливих груп населення, громадських об'єднань, благодійних організацій для формування соціального бюджету й розвитку соціальної інфраструктури	Щорічно / раз на 3 роки	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації Головне управління Національної соціальної сервісної служби в Сумській області Органи місцевого самоврядування

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.2.7.	Затвердити Порядок визначення потреб громади в соціальних послугах	2024 рік	Бездрицька, Березівська, Бочечківська, Великописарівська, Верхньосироватська, Виконавчий, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Охтирська, Попівська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Степанівська, Хмелівська, Шалигинська, Юнаківська ТГ
2.2.8.	Затвердити робочі групи з визначення потреб громади й розвитку соціальних послуг ТГ	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.9.	Затвердити Порядок міжвідомчої взаємодії суб'єктів надання соціальних послуг ТГ	2024 рік	Хотінська, Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Дружбівська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Комишанська, Конотопська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Липоводолинська, Миколаївська, Миропільська, Недригайлівська, Новослобідська, Охтирська, Попівська, Путивльська, Роменська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Хмелівська, Чернечинська, Чупахівська, Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.2.10.	Посилити роботу щодо укладання договорів про співробітництво ТГ у сфері соціальних послуг	Щорічно	Білопільська, Боромлянська, Бочечківська, Буринська, Великописарівська, Дубов'язівська, Вільшанська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Охтирська, Нижньосиригатська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Свеська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Тростянецька, Чупахівська, Хотінська, Шосткинська, Юнаківська ТГ
2.2.11.	Залучити до надання соціальних послуг жителям громади надавачів соціальних послуг недержавного сектору шляхом запровадження механізмів соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проєктів у ТГ Сумської області	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.12.	Погодити відповідно до законодавства діяльність громад Сумської області в частині інформування населення за напрямком розвитку соціальних послуг і соціальної роботи	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.13.	Наповнити офіційні сайти Сумської обласної державної адміністрації та сайти органів місцевого самоврядування новим змістом про наявні соціальні послуги для вразливих категорій жителів регіону для інформування про соціальні послуги й умови їх отримання	2024 рік	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації Органи місцевого самоврядування

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.2.14.	Забезпечити виконання повноважень щодо здійснення моніторингу надання соціальних послуг і проведення зовнішньої оцінки якості надання соціальних послуг	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.2.15.	Надати методичну допомогу структурним підрозділам соціального захисту населення ТГ щодо проведення моніторингу надання соціальних послуг і проведення оцінки якості соціальних послуг	Постійно	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації

2.3. Розвиток мережі надавачів соціальних послуг усіх форм власності та підпорядкування

2.3.1.	Створити надавачів соціальних послуг — ЦНСП / ЦСС / ТЦСО	2024 рік	Дружбівська, Бездрицька, Комишанська, Миколаївська, Хмелівська, Шалигинська ТГ
2.3.2.	<p>Створити у ТГ окремих надавачів сімейно орієнтованих соціальних послуг шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • реорганізації ТЦСО в Центри надання соціальних послуг із відділеннями догляду вдома, денного перебування, натуральної допомоги, соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям із дітьми; • створення Центрів соціальних служб для проведення соціальної роботи, надання соціальних послуг сім'ям із дітьми у складних життєвих обставинах, вразливим категоріям дітей 	2024 рік	Буринська, Грунська, Недригайлівська, Ямпільська ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.3.3.	Передати у ТГ повноваження стосовно надання соціальних послуг вразливим категоріям населення громад від уповноважених органів виконавчих комітетів із питань соціального захисту населення до новостворених надавачів соціальних послуг, які будуть відповідати критеріям, визначеним Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 року «Про затвердження критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг»	2024 рік	Вільшанська, Коровинська, Юнаківська ТГ
2.3.4.	Погодити надавачів соціальних послуг відповідно до критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг постанови Кабінету Міністрів України від 3 березня 2020 року № 185	2024 рік	Коровинська, Вільшанська, Юнаківська сільські ТГ
2.3.5.	Провести аудит щодо відповідності приміщень надавачів соціальних послуг ДБН щодо інклюзивності	2024 рік	Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Великописарівськ, Ворожбянська, Верхньосироватська, Вільшанська, Глухівська, Дружбівська, Дубов'язівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Конотопська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Лебединська, Миколаївська сільська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Новослобідська, Охтирська, Попівська, Путивльська, Річківська, Роменська, Садівська, Середино-Будська, Синівська, Сумська, Свеська, Хмелівська, Хотінська, Чернеччинська, Шалигинська, Юнаківська, Ямпільська ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.4. Розвиток пріоритетних видів соціальних послуг для жителів регіону, зокрема комплексних спеціалізованих соціальних послуг (з урахуванням результатів визначення потреб)			
2.4.1.	Удосконалити на регіональному й місцевому рівнях систему обліку та звітності щодо наданих соціальних послуг	2024 рік	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ
2.4.2.	Запровадити на регіональному й місцевому рівнях систему планування соціальних послуг за результатами визначених потреб населення громад у соціальних послугах	2024 рік / щорічно	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг у ТГ Служби у справах дітей у ТГ
2.4.3.	За результатами визначення потреб населення в соціальних послугах запланувати впровадження нових соціальних послуг у громадах	2024–2025 роки	Органи місцевого самоврядування
2.4.4.	Визначити та вжити заходів щодо забезпечення незадоволеного попиту у громадах області на соціальні послуги, які не надає жодна із них, зокрема послуги: <ul style="list-style-type: none"> • медіації; • денного догляду дітей з інвалідністю; • перекладу жестовою мовою; • транзитного проживання / учбової квартири; • підтриманого проживання осіб старшого віку; • підтриманого проживання бездомних осіб; • короткотермінового проживання; • соціально-трудової адаптації; • паліативного догляду; 	2024–2025 роки	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей у ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
	<ul style="list-style-type: none"> • персонального асистента; • соціальної реабілітації осіб з інтелектуальними та психічними порушеннями; • соціально-психологічної реабілітації осіб із залежністю від наркотичних засобів та психотропних речовин; • соціально-психологічної реабілітації осіб із ігровою залежністю; • тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю; • тимчасового відпочинку для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування 		
2.4.5.	<p>За результатами визначення потреб населення в соціальних послугах запланувати впровадження соціальних послуг для:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дітей з особливими освітніми потребами; • дітей із тяжкими захворюваннями, порушеннями, травмами, станами (зокрема до встановлення інвалідності); • дітей, які потребують паліативної допомоги, зокрема: послуг денного догляду дітей з інвалідністю, супроводу під час інклюзивного навчання, тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю 	2024 рік / постійно	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.4.6.	Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Натуральної допомоги»	2024 рік	Бездрицька, Верхньосироватська, Вільшанська, Ворожбянська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Кириківська, Комишанська, Коровинськ, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Миропільська, Нижньосироватська, Річківська, Свеська, Синівська, Хотінська, Чупахівська, Юнаківська, Шалигінська ТГ
2.4.7.	Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Консультування»	2024 рік	Роменська, Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Грунська, Дубов'язівська, Комишанська, Коровинська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Новослобідська, Попівська, Річківська, Середино-Будська, Хмелівська, Чупахівська, Шалигінська, Синівська, Тростянецька ТГ
2.4.8.	Запровадити у ТГ базову соціальну послугу «Інформування»	2024 рік	Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Буринська, Верхньосироватська, Глухівська, Грунська, Есманьська, Комишанській, Коровинська, Кролевецька, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Нижньосироватська, Новослобідська, Річківська, Синівська, Хмелівська, Чупахівська, Юнаківська ТГ
2.4.9.	Визначити як пріоритетний напрямок у громадах області розвиток та впровадження сімейно-орієнтованих соціальних послуг для сімей і дітей	2024 рік / постійно	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.4.10.	Запровадити у громадах соціальну послугу «Соціальний супровід осіб / сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах»	2024–2025 роки	Андріяшівська, Буринська, Вільшанська, Грунська, Комишанська, Бездрицька, Зноб-Новгородська, Синівська, Хмелівська, Хотінська, Чупахівська, Шосткинська ТГ
2.4.11.	Запровадити у громадах соціальну послугу «Соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти й діти, позбавлені батьківського піклування»	2024 рік	Шосткинська, Андріяшівська, Бездрицька, Боромлянська, Великописарівська, Вільшанська, Грунська, Есманьська, Зноб-Новгородська, Комишанська, Коровинська, Миколаївська селищна, Миколаївська сільська, Синівська, Степанівська, Хмелівська, Хотінська, Чупахівська, Річківська, Шалигінська ТГ
2.4.12.	Запровадити у громадах області соціальну послугу «Догляд і виховання дітей в умовах, наближених до сімейних»	2024–2025 роки	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ Служби у справах дітей ТГ
2.4.13.	Для зменшення рівня інституційного догляду осіб старшого віку, осіб / дітей з інвалідністю на регіональному рівні впровадити у громадах послуги: <ul style="list-style-type: none"> • стаціонарного догляду; • підтриманого проживання; • денного догляду у громадах області; • натуральної допомоги; • паліативного догляду; • транспортних послуг, зокрема через механізми територіального співробітництва громад 	2024–2025 роки	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.4.14.	Для осіб із числа учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з повномасштабною війною Російської Федерації проти України запровадити у громадах послуги: <ul style="list-style-type: none">• соціально психологічної реабілітації;• консультування психолога;• соціального супроводу під час працевлаштування й на робочому місці;• соціально трудової адаптації відповідно до визначених потреб	2024–2025 роки	Органи місцевого самоврядування Надавачі соціальних послуг ТГ

2.5. Кадрове забезпечення системи надання соціальних послуг

2.5.1.	Ввести посади фахівців із соціальної роботи з віддаленим робочим місцем	2024 рік	Вільшанська, Грунська, Синівська, Шосткинська ТГ
2.5.2.	Ввести посади методистів і психологів у Сумському обласному центрі соціальних служб	2024 рік	Департамент із питань соціальної політики, ветеранів і реінтеграції Сумської обласної державної адміністрації

2.6. Підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги

2.6.1.	Провести навчальні заходи для місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій усіх форм власності для вдосконалення знань і навичок для ефективного управління сферою соціального захисту населення, захисту прав дітей і надання соціальних послуг, використання можливостей децентралізованої системи управління	Щорічно	Сумський обласний центр соціальних служб
--------	---	---------	--

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
2.6.2.	Запланувати проведення навчання відповідних спеціалістів структурних підрозділів соціального захисту населення питанням визначення потреб у соціальних послугах і питанню інформування й комунікації з населенням	2024 рік	Андріяшівська, Синівська, Грунська, Комишанська, Хмелівська, Великописарівська ТГ
2.6.3.	Розвивати кадровий потенціал комунальних надавачів соціальних послуг у ТГ	2024 рік	Органи місцевого самоврядування

2.7. Посилення комунікації з жителями територіальних громад для підвищення їхньої обізнаності щодо соціальних послуг, їх змісту, порядку й умов надання

2.7.1.	Забезпечити розміщення переліку соціальних послуг на сайтах ТГ для інформування жителів про соціальні послуги, які надаються у громаді	Щорічно	Органи місцевого самоврядування
2.7.2.	Забезпечити розміщення на сайті ТГ звітів щодо проведеного моніторингу та оцінки якості соціальних послуг	2024 рік	Великописарівська, Глухівська, Дружбівська, Есманьська, Кириківська, Конотопська, Сумська, Краснопільська, Лебединська, Комишанська, Миропільська, Попівська, Роменська, Тростянецька, Шосткинська, Хмелівська, Хотінська, Шалигинська, Юнаківська ТГ
2.7.3.	Забезпечити оприлюднення звіту структурного підрозділу соціального захисту населення про проведену роботу на сайтах сільських, селищних, міських рад для оприлюднення результатів визначення потреб населення громади в соціальних послугах	2024 рік	Андріяшівська, Бездрицька, Березівська, Буринська, Великописарівська, Верхньосироватська, Вільшанська, Ворожбянська, Глухівська, Дружбівська, Дубов'язівська, Есманьська, Кириківська, Комишанська, Коровинська, Краснопільська, Кролевецька, Липоводолинська, Лебединська, Миколаївська сільська, Миколаївська селищна, Миропільська, Недригайлівська, Новослобідська, Попівська, Путивльська, Річківська,

№	Назва напрямку / Перелік заходів	Строк	Виконавці
			Роменська, Садівська, Середино-Будська, Синівська, Тростянецька, Чупахівська, Хмелівська, Хотінська, Шалигинська, Ямпільська ТГ
2.7.4.	Оновити офіційні сайти ОДА й Департаменту соціального захисту в частині змістовного наповнення інформацією про наявні соціальні послуги й перспективи розвитку соціальної роботи / надання соціальних послуг для населення	2024 рік	Органи місцевого самоврядування

2.8. Цифровізація процесу визначення потреб населення в соціальних послугах і надання соціальних послуг, зокрема шляхом запровадження й використання Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг на місцевому, регіональному й національному рівнях

2.8.1.	Завершити автоматизацію процесів оброблення й передавання документів заявників із питань соціального захисту населення від віддалених старостинських округів	2024-2025 роки	Органи місцевого самоврядування
2.8.2.	Здійснити роботу щодо ведення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг	2024 рік	Органи місцевого самоврядування

2.9. Матеріально-технічне забезпечення комунальних надавачів соціальних послуг

2.9.1.	Удосконалити матеріально-технічну базу комунальних надавачів соціальних послуг	2024 рік	Органи місцевого самоврядування
2.9.2.	Здійснити аналіз підходів до фінансування системи надання соціальних послуг, зокрема впровадження фінансування соціальних послуг відповідно до визначених потреб жителів територіальних громад, а не утримання надавачів соціальних послуг (за залишком)	2024 рік	Органи місцевого самоврядування

